

ÖZEL EĞİTİMDE
ÇARE
siz

'BEN ENGELSİZİM'

Aileler, Öğretmenler ve Yöneticiler İçin ...

Çankırı Valiliği koordinasyonunda İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan bu Proje, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından EDES Programı kapsamında finanse edilmektedir.

PROJE İL YÜRÜTME KURULU

Çelebi ÇAĞLAYAN	Rehberlik ve Araştırma Merkezi Md.
Şaban DOĞAN	Vali Ayhan Çevik Öz. Eğt. Uyg. Mrk. Md.
Aysu GÜNGÖR	Nurettin Ok Halk Eğt. Mrk. ve ASO Md. Yrd.
Sibel YILMAZ	Org. İ. H. Karadayı İlkokulu Özel Eğt. Öğrt.
Ahmet DÖNMEZ	İl Millî Eğitim Müdürlüğü Memuru

HAZIRLAMA KOMİSYONU

Çelebi ÇAĞLAYAN	- RAM Müdürü
Mürsel AKKAYA	- RAM Müdür Yardımcısı
Hüseyin Avni SİMİTÇİ	- RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölüm Başkanı
Mehmet BOZKURT	- RAM Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanı
İsmail AYDIN	- Özel Eğitim Öğretmeni
Süleyman ALTINSOY	- Özel Eğitim Öğretmeni
Tahsin ÇİFTÇİ	- Rehberlik Öğretmeni
Âdem ÇALMAN	- Özel Eğitim Öğretmeni
Mustafa YALÇIN	- Özel Eğitim Öğretmeni
Âdem MENTEŞ	- Rehberlik Öğretmeni
Türkan TEKE	- Özel Eğitim Öğretmeni
Şaban DOĞAN	- Özel Eğitim Öğretmeni
İlknur TEMELLİOĞLU	- Özel Eğitim Öğretmeni
Merve KOÇASLAN	- Rehberlik Öğretmeni
Ufuk URGANCIOĞLU	- Fizyoterapist

Çankırı - 2015

ALO REHBERLİK

- Ortak Sınavlar (8. Sınıflar)
- Üniversite Giriş Sınavı (YGS-LYS)
- Diğer Sınavlar (ALS - KPSS - DGS)
- Bireysel Sorunlar,
- Tercih ve Kariyer Danışmanlığı,
- Aile Danışmanlığı,
- Akademik Başarı,
- Özel Eğitim Hizmetleri ...

<http://cankiriram.meb.k12.tr>

Alo Rehberlik

0376 213 16 01

ÇANKIRI REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Adres : Cumhuriyet Mh. Alparslan Türkeş Bulvarı No: 48

Telefon : 0376 213 16 01

İnternet Sitesi: <http://cankiriram.meb.k12.tr>

e-posta : 137863@meb.k12.tr

'REHBERLİK EĞİTİMİN MERKEZİDİR!'

Her çocuk tektir ve özeldir. Her çocuğun iyi bir eğitim alma hakkı vardır. Özellikle de özel eğitime ihtiyacı olan çocukların diğer öğrencilerden daha özel olarak ilgilenilmesine, engel türlerine göre daha farklı araç gereç ve yöntemler kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm çocuklarımızı özgüveni yüksek, kendilerine yetebilen, mücadeleci, sosyal yönü güçlü, akademik başarı yönünden performansını tam olarak ortaya koyabilen bireyler olarak yetiştirmek önceliğimizdir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin de diğer bireyler gibi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda iyi bir eğitim almaları ve yaşam kalitelerini artırmaları önemli hedeflerimizden birisidir. Ailelerin ve öğretmenlerin ilgisi ve desteği ile özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere engel türlerine göre uygun bir eğitim verildiğinde daha başarılı ve daha mutlu olacakları görülecektir.

Ülkemizde özel eğitim alanında son yıllarda çok ciddi ve oldukça önemli çalışmalar, düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemiz genelinde yapılan çalışmaların yanı sıra Çankırı Valiliği olarak da özellikle engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve eğitim kalitesinin artırılması yönünde çok önemli projelere imza attık. EDES Programı kapsamında ilimizde birçok kamu kurum ve kuruluşu projelerini uygulamaya devam etmektedir. Valiliğimiz koordinesinde İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz tarafından yürütülen 'Ben Engelsizim' projesi de bu çalışmalardan birisidir.

"Ben Engelsizim" projesinin faaliyetleri arasında bulunan ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan bu kılavuz kitabın tüm ailelere, öğretmenlere ve yöneticilere yararlı olmasını diler, emeği geçenlere teşekkür ederim.

Vahdettin ÖZCAN
Çankırı Valisi

Her insanın biricik ve kâinatın en değerli varlığı olduğu düşünce ve ilkesinden hareketle; eğitim alanında yaptığımız çalışmalar ve geliştirdiğimiz projelerden birisi de Engelliler Destek Programı (EDES 2014) çerçevesinde engelli öğrencilerimiz ve ailelerine yönelik olarak Valiliğimiz koordinesinde Müdürlüğümüzce uygulanan 'Ben Engelsizim' projesidir.

'Eğitim her engeli aşar' ilkesi ile çıktığımız bu yolda engelli bireyleri de toplumun bir parçası olarak görerek, onların da eğitime erişim hakkının her şeyden öte insani bir sorumluluk olduğu düşüncesi ile yaptığımız çalışmalar amacına ulaşmış ve proje başarı ile yürütülmüştür. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere daha iyi bir eğitim ve güzel bir gelecek sağlamak için öncelikle yapılması gereken engelliliğin nedenleri, türleri, bu konudaki mevzuat, gelişim dönemi özellikleri, yasal hak ve sorumluluklar, meslek seçimi, kaynaştırma eğitimi, evde eğitim ve destek eğitimi gibi konularda öğretmenlerimizi ve aileleri doğru bilgilendirmek ve toplumun bu konudaki farkındalık düzeyini yükseltmektir. Öğretmenlerimiz ve ailelerin engelli öğrencilere daha faydalı olmalarını sağlamak üzere hazırlanan bu kılavuz kitabın faydalı olmasını dilerken;

Projemizin uygulanmasında bizlere destek olan başta Sayın Valimiz Vahdettin ÖZCAN'a, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yönetici ve çalışanlarına, okul ve kurumlarımızın yönetici ve öğretmenlerine, öğrencilerimize ve ailelerine ve emeği geçen herkese teşekkür eder, saygılar sunarım.

Yusuf YAZICI
Çankırı Milli Eğitim Müdürü

Sunuş

Engelli Bir Çocuğu Olan Annenin Hikâyesi;

Hollanda'ya Hoş Geldiniz!

Bana çoğu zaman engelli bir çocuk büyütmenin nasıl bir şey olduğunu sorarlar. İşte şimdi anlatıyorum.

Bebek sahibi olacağınızı anladığınızda yaşadığınız duygu İtalya'ya güzel bir seyahat planı yapmaya benzer. İtalya hakkında bir sürü kitap, dergi ve broşür alırsınız ve harika planlar yapmaya başlarsınız. Tarihi binalar, müzeler, Venedik'te gondolları hayal edersiniz. İtalyanca birkaç sözcük bile öğrenmeyi denersiniz. Her şey çok heyecan verici ve hoştur. Aylar süren beklemeden sonra, o gün gelir. Bavullarınızı toplar, yola çıkarsınız. Birkaç saat süren yolculuktan sonra, uçağınız havaalanına iner. Hostes mikrofonu eline alarak "Hollanda'ya hoş geldiniz" der.

Hollanda mı? Dersiniz. "Ne demek istiyorsunuz? Ne Hollanda'sı? Ben İtalya'ya bilet almıştım. Benim İtalya'ya gitmem gerekir. Tüm yaşamım boyunca İtalya'ya gitmenin düşünüyordum ben." Fakat uçuş rotanızda bir değişiklik yapmışlardır. Hollanda'ya inmişinizdir ve orada bulunmanız gerekir. Önemli olan sizi korkunç, kötü ve pis bir yere, açlığın ve hastalığın kol gezdiği bir yerin ortasına bırakmamışlardır. Sadece farklı bir yerdesinizdir. Bu yüzden çıkıp yeni broşürler, dergiler ve kitaplar almanız ve yepyeni bir dil öğrenmeniz gerekmektedir. Ve daha önce hakkında hiçbir şey bilmediğiniz insanlar tanımak zorundasınızdır. Gittiğiniz yer sadece farklı ve değişik bir yerdir. Oradaki yaşam, İtalya'dakinden daha yavaştır. İtalya kadar etkileyici ve büyüleyici değildir. Fakat bir süre orada kaldıktan sonra nefesinizi tutar ve çevrenize bir bakarsınız ve Hollanda'nın değirmenlerini fark edersiniz... Lalelerini, doğanın güzelliklerini... Fakat tanıdığınız, tanımadığınız herkes İtalya'ya gidip gelmektedir. Sürekli orada geçirdikleri güzel günleri ifade etmektedirler ve hayatınız boyunca "Evet, benim de gitmem gereken yer orasıydı. Ben de aynı planı yapmıştım." dersiniz. Bundan dolayı duyduğunuz acı asla dinmez. Çünkü yitirdiğiniz düş çok önemli bir düştür. Ancak tüm hayatınızı İtalya'ya gidemediğiniz için üzülerken geçirirseniz, Hollanda'nın güzelliklerinin hiçbirinin tadını çıkaramazsınız...

Çankırı Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak "**Rehberlik Eğitimin Merkezidir**" misyonumuzdan hareketle, İtalya düşleri kuran ama Hollanda'ya inmek durumunda kalan ailelere yol gösterecek, rehberlik yapacak, öğrencilere özel eğitim hizmeti sunan fedakâr öğretmenlerimize ve değerli yöneticilerimize özel eğitim konusunda küçük de olsa bir katkı sağlamak istedik.

Bu projenin daha güzel çalışmalara rehberlik yapması ve kitabın faydalı olması dileğiyle...

Sevgi ve Saygılarımla..

Çelebi ÇAĞLAYAN
Çankırı Rehberlik ve Araştırma
Merkezi Müdürü

İÇİNDEKİLER

1. ... TÜRKİYE'DE VE DÜNYA' DA ÖZEL EĞİTİM	13
2. ... ÖZEL EĞİTİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	16
2.1.Özel Eğitimin Amaçları	16
2.2.Bireysel Eğitim	16
2.3.Grup Eğitimi.....	16
2.4.Eğitimlerde Kullanılan Yöntem Ve Teknikler	16
2.5.Fizik Tedavi Yöntemleri	17
2.6.Kaynaştırma Ortamında Kavram Öğretimi Ve Öğretimsel Uyarlamalar	18
2.6.1.Kavram Analizi	18
2.6.2.Kavramın İlişkili-İlişkisiz Niteliklerinin Belirlenmesi.....	18
2.6.3.Kavramın Sunumuna İlişkin Özellikler	19
2.6.4.Sıralama	19
2.6.5.Kavram Kazanımının Sağlanması	20
2.6.6.Bloom'un Kavram Gelişimi Sırası.....	20
2.6.7.Doğrudan Sunumla Öğretim ve Yaratıcı Yöntemle Öğretimin Karşılaştırması	22
2.6.8.Kavram Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	22
3.ENGELLİ OLMANIN NEDENLERİ.....	23
3.1.Doğum Öncesi Nedenler	23
3.2.Doğum Sırası Nedenler.....	23
3.3.Doğum Sonrası Nedenler	23
4.ENGEL TÜRLERİ.....	24
4.1.İŞİTME ENGELİ	24
4.1.1.İşitme Engeli Nedir?	24
4.1.2.Nasıl Fark Edilir?	24
4.1.3.Nasıl Tanı Konur?.....	25
4.1.4.Tedavi Yöntemleri	26
4.1.5.İşitme Kaybının Ortaya Çıkardığı Engeller ve Yaklaşım Yöntemleri	26
4.1.6.İşitme Engelli Çocukların Özellikleri	26
4.1.7.Motor Gelişim.....	27

4.1.8.Bilişsel Gelişim	27
4.1.9. Dil Gelişimi	27
4.1.10.Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	28
4.1.11. İşitme Engelli Çocukların Yakın Çevresindekilere Öneriler.....	29
4.2.GÖRME ENGELİ.....	30
4.2.1.Görme Engelli Kimdir?	30
4.2.2.Görme Engelli Olmak Önemli Bir Sorun Mudur?.....	31
4.2.3.Görme Engelliler Nasıl Okuyup Yazmaktadırlar?	31
4.2.4.Görme Engelliler Kendi Başlarına Gezip Dolaşabilirler Mi?.....	32
4.2.5.Görme Engelliler Spor Yapabilirler Mi?	32
4.2.6.Görme Engelliler Hangi İşlerde Çalışabilirler ve Hangi Mesleklerde Başarılı Olabilirler?.....	33
4.2.7.Görme Engellilerin Kullandığı Özel Araç- Gereçler Nelerdir?	33
4.2.8.Görme Engelliler Alanında İstismar Var Mıdır?	34
4.2.9.Görme Engellilere Karşı Nasıl Davranmalıyız?	34
4.2.10.Görme Engelli Çocuğu Olan Ailelere Öneriler	35
4.3.DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ	38
4.3.1.Dil ve Konuşma Gelişimi	38
4.3.2.Dil ve Konuşma Güçlüğü Temel Kavramlar.....	38
4.3.3.Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri	39
4.3.4.Konuşma Bozuklukları	39
4.3.5.Söyleyiş (Artikülasyon) Bozuklukları.....	39
4.3.6.Beyin Felci İle İlgili Dil ve Konuşma Bozuklukları	40
4.3.7.İşitme Bozukluğuna Bağlı Konuşma Bozuklukları	40
4.3.8.Yarı Damak ve Yarı Dudakla İlgili Konuşma Bozuklukları	40
4.3.9.Zekâ Geriliği, Öğrenme Bozukluğu Ve Duygusal Problemlere Bağlı Dil Bozuklukları.....	40
4.3.10.Öğretmenlere Öneriler	43
4.3.11.Anne-Babaya Öneriler	43
4.4.BEDENSEL ENGEL.....	44
4.4.1.Bedensel Engelli Çocukların Özellikleri	44
4.4.2.Bedensel Yetersizliğin Sınıflandırılması	45

4.4.3. Bedensel Engelli Çocuklarda Uyum Sorunları Nasıl Ortaya Çıkar?	46
4.4.4. Akranları İle Birlikte Eğitim Almanın Bedensel Engelli Çocuklarımıza Katkısı Nelerdir?	47
4.4.5. Ailelere Öneriler	48
4.4.6. Öğretmenlere Öneriler	49
4.5. ZİHİNSEL ENGEL	52
4.5.1. Zihinsel Engel Nedir?	52
4.5.2. Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	53
4.5.3. Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?	53
4.5.4. Öğretmenlere Öneriler	54
4.5.5. Anne-Babaya Öneriler	55
4.5.6. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	55
4.5.7. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?	55
4.5.8. Öğretmene Öneriler	56
4.5.9. Anne-Babaya Öneriler	57
4.5.10. Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	58
4.5.11. Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?	58
4.5.12. Öğretmene Öneriler	59
4.5.13. Anne-Babaya Öneriler	59
4.6. OTİZM (YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUK)	60
4.6.1. Otizmin Toplumda Görülme Sıklığı Nedir?	60
4.6.2. Çocuğunuz Neden Farklı Davranıyor? Otistik Olabilir Mi? Her "Tuhaf" Olan Otistik Midir?	61
4.6.3. Çocuk İletişim Kurmakta Zorlanıyorsa Ya Da Bu Gelişim Süreci Hiç Başlamamışsa, Akla Gelecek Diğer Olasılıklar Nedir?	62
4.6.4. Otistik Yelpaze Ne Kadar Genişletilebilir?	62
4.6.5. Otistik Çocukların, Normal Çocuklarla Birlikte Eğitim Almaları (Kaynaştırma Eğitimi) Önemli Midir?	63
4.6.6. Otizm Genetik Mi? Genetik Değilse, Çevre Faktörleri ve Beslenme Alışkanlıkları Ne Kadar Etkiliyor?	63
4.6.7. Tedavi ve Eğitim Yaklaşımları Nasıl Olmalıdır?	64
4.7. ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	64
4.7.1. Özgül Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocukların Güçlük Yaşadıkları Alanlar	65
4.8. DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU	69

4.8.1.DEHB Temel Belirtileri	70
4.8.2.DEHB Tanı Belirtileri ve Tanı Kriterleri	70
4.8.3.Öğretmenler İçin DEHB Konusunda Önemli Noktalar ...	71
4.8.4.DEHB'nin Öğrenme Üzerine Etkileri	71
4.8.5.Öğretim Yöntemleri Konusunda Yapılabilecekler	72
4.8.6.Derslerde Not Tutma ve Yazım Çalışmaları Konusunda Yapılabilecekler	73
4.8.7.Ev Ödevleri Konusunda Yapılabilecek Düzenlemeler	73
4.8.8.Sınavlar ve Diğer Değerlendirme Yöntemleri Üzerinde Yapılabilecek Düzenlemeler	74

5.ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARI NASIL DESTEKLEYİP

GELİŞTİREBİLİRİZ? 74

5.1.Görüş ve Öneriler	76
5.2.Özel Yetenekli Çocukların Gelişimi İçin Bazı Örnek Oyunlar.	77

6.BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP) NEDİR? 80

6.1.Kimlerin BEP'e İhtiyacı Vardır?	80
6.2.BEP Kimlere Uygulanır?	80
6.3.BEP'in Yararları	80
6.4.BEP Nasıl Hazırlanır?	81
6.5.BEP'i Kim Hazırlar? BEP Hazırlayanların Görevleri.....	82
6.6.BEP Hazırlama Sürecinde Nelere Dikkat Etmeli?	84
6.7.Etkili Bir BEP İçin Öneriler	84
6.8.Tanılama	85
6.9.Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama İçin Gerekli Belgeler	85
6.10.Performans Düzeyinin Belirlenmesi	86
6.11.Değerlendirme Teknikleri	86
6.12.Performans Raporu Yazımı	86
6.13.Destek Hizmetler ve Eğitim Ortamının Belirlenmesi	87
6.14.Özel Eğitimle İlgili Hizmetler	87
6.15.Amaçlar	87
6.16.Amaçların Özellikleri	87

7.BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PROGRAMI (BÖP) 91

7.1.Öğretim Planı	91
7.2.Bir Öğretim Planında Yer Alması Gereken Unsurlar	91
7.3.Öğretim Planı Geliştirme	91
7.4.Tüm Hizmet Planları	92
7.5.İzleme ve Değerlendirme	93

7.6.Teftiş ve Denetim	94
8.EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA HİZMETLERİ.....	94
8.1.Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Hizmetlerinde İlkeler	95
8.2.Tanılama Süreci	96
8.3.Sıkça Sorulan Sorular	97
8.4.Eğitsel Değerlendirme ve Tanılamada İstenen Evraklar Nelerdir?Hangileridir?	97
8.5.Sıkça Sorulan Sorular	98
9.ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI	101
10. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ.....	104
10.1.Kaynaştırma Eğitiminin Tanımı ve Amaçları	104
10.3.Kaynaştırma Uygulamaları	105
10.3.1.Tam Zamanlı Kaynaştırma	105
10.3.2.Yarı Zamanlı Kaynaştırma	105
10.3.3.Tersine Kaynaştırma	105
10.4.Kaynaştırma Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar	105
10.5.Kaynaştırma Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar	106
10.6.Kaynaştırma Eğitiminin Yararları	108
10.6.1.Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yararları	108
10.6.2.Ailelere Yararları	108
10.6.3.Öğretmenlere Yararları	108
10.7.Kaynaştırma Eğitiminde Öğretim İlke ve Yöntemleri	109
10.7.1.Öğretime Hazırlık Aşamasında	109
10.7.2.Öğretim Aşamasında	110
10.8.Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Hazırlık Çalışmaları.....	110
10.8.1.Öğrenciyi Kaynaştırma Eğitimine Hazırlama	110
10.8.2.Uygun Program Hazırlama	111
10.8.3.Diğer Öğrencilerin Eğitimi	111
10.8.4.Öğretmenler	112
10.8.5.Aile ve Yakın Çevrenin Eğitimi	112
10.8.6.Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi	112
11.ENGELLİ BİREYLERİN PERFORMANS DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ	113
11.1.Performans Düzeyi İfadelerinde Hangi Bilgiler Yer Alır?	113
11.2.Değerlendirme Teknikleri.....	113
11.3.Değerlendirme Raporu Hazırlama ve Öncelikli Gereksinimleri Belirleme	113

11.4.Öğrencinin Genel Alım Düzeyi Örneği	114
11.5.Performans Örneği-2	114
11.6.Performans Örneği-3	115
12.DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME TEKNİKLERİ	116
12.1.İstenmeyen Davranışlar Nelerdir?.....	116
12.2.Davranışların Kökeni Nedir?	116
12.3.Davranış Değıştirmenin Prensipleri	116
12.4.Öğrenci Davranışını Değıştirmenin Anahtarı	117
12.5.Davranış Değıştirme Teknikleri.....	117
12.6.Özel Öneriler.....	117
12.7.Davranış Değıştirme Şu Aşamalarda Gerçekleşir.....	117
12.8.İstenmeyen Davranış Sonrasında Gösterilebilecek Caydırıcı Tepkiler	118
12.9.Davranış Sorunlarından Kaçınmak İçin	119
13.SOSYAL BECERİ.....	120
13.1.Sosyal Beceri Nedir?	120
13.2.Sosyal Beceri Programları Neden Gereklidir?.....	121
13.3.Sosyal Beceri Nasıl Öğretilir?	122
14.EVDE EĞİTİM HİZMETİ.....	127
15.ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ.....	130
15.1.Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. Ve II. Kademe.....	130
15.2.Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Okulu) III. Kademe	131
15.3.Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu)	133
16.ENGELLİ HAKLARI	135
17.ENGELLİLERİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN MATERYALLER.....	140
17.1.Akademik Becerilerin Geliştirmede Kullanılan Materyaller	140
17.2.Psikomotor Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller	141
17.3.Öz Bakım Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller	142
17.4.Dil ve İletişim Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller	142
17.5.Sosyal Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller	142
18. DESTEK EĞİTİM ODASI.....	143
18.1.Destek Eğitim Odası 18 Soru 18 Cevap.....	143
19.KAYNAKÇA.....	148

1. TÜRKİYE'DE VE DÜNYA' DA ÖZEL EĞİTİM

Geçmişten bugüne özel eğitim anlayışı ve bu alandaki uygulamalar ülkemizde ve dünyada çok çeşitli aşamalardan geçmiştir. Osmanlı dönemindeki “Enderun Okulu” özel yeteneklilerin eğitiminde ilk örneği oluşturmuştur. Sokullu Mehmet Paşa, Mimar Sinan gibi dehalar hep bu

sistemle Osmanlı Devleti'nin keşfettiği eşsiz yeteneklerdir.

Enderun uygulaması haricinde Osmanlı Devleti döneminde özel eğitim kapsamında 1889 yılında Grati Efendi tarafından İstanbul'da Ticaret Mektebi bünyesinde işitme

ve görme engelliler sınıfları açılmıştır. Bu sınıflar ayrı bir okul olarak işitme ve görme engellilere 1912 yılına kadar toplamda 30 yıl süreyle eğitim vermiştir. 1912 yılında kapatılan bu okulun ardından 1921 yılına kadar özel eğitim açısından bir gelişmeye rastlanmamıştır. 1921 yılında İzmir'de “Özel İzmir Sağırlar ve Körler Müessesesi” adıyla bir okulun açıldığı, daha sonra bu okulun Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak 1950 yılına kadar hizmet verdiği bilinmektedir (Kargın, 2004) ve bu okul 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. 1951 yılında Ankara'da ilk müstakil Körler Okulu açılmıştır. 1952 yılında özel eğitim alanında yabancı uzmanlar getirilerek, bu alanda çalışan ve çalıştırılacak öğretmenlerin yetiştirilmesine başlanmıştır (Dinçer, 2004). İlk özel eğitim öğretmeni yetiştirme programı 1952-1953 ders yılında Gazi Eğitim Enstitüsü içinde açılan ‘Özel Eğitim Şubesi’yle başlamıştır. Bu eğitim, en az 3 yıl ilköğretim öğretmenliği deneyimi olan adaylar arasından seçilenlere verilen iki yıllık bir yüksek öğretim programıyla verilmiştir.

Ancak, iki dönem mezun verdikten sonra şube kapanmıştır. 1955'te ilk psikoloji kliniği, şimdiki Rehberlik ve Araştırma Merkezi kurulmuş, bu klinikte engelli çocukların tanılama ve değerlendirilmelerine yönelik ölçme aracı

geliştirme ve eleman yetiştirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. (Anadolu Üniversitesi, 1998)

Dünya'da özel eğitimin gelişimine baktığımızda ise bizim bulunduğumuz konumdan çok daha geride oldukları görülmektedir. İlk dönemlerde engelliye öldürme, ölüme terk etme yoluyla onlardan kurtulma çareleri arandığını görmekteyiz. Başka bir dönem ise engellilerin yok edilmediği, ancak kötü işlerde kullanıldığı ve çok hor görüldüğü bilinmektedir. Dünyada özel eğitim uygulamaları önceleri zengin ve soylu ailelerin engelli bireylerine verilen bir eğitim olarak başlamış, sonraları ise her engelliye zorunlu eğitim uygulamasına gidilmiştir.

Ülkemizde önceleri engellilerin eğitim masrafları kendi ailelerince karşılanırken, daha sonra hayır kurumlarınca, bağış ve yardımlarla karşılama yoluna gidilmiştir. Son olarak bu masrafların karşılanması devletin görevi olarak kabul edilmiştir (Silik, 2004). Günümüzde her bireyin hakkı olan ücretsiz eşit ve adil eğitim hakkı engellilerimizce de kullanılmaktadır. Bunun için 'en az sınırlandırılmış ortamda engelsiz bireylerle beraber eğitim görme

hakkı' engellilerimize tanınmakla birlikte engellilerimizin engel türü ve durumu sonucunda onlar için daha faydalı olacağı düşüncesiyle özel eğitim kurumlarında özel eğitim uygulanması yoluna da gidilmektedir.

Engellilere sunulan eğitim hizmeti bir ekip işidir. Bu ekipte öğretmen, hekim, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, dil konuşma uzmanı vb. gibi uzmanlık alanları bulunmaktadır. Özellikle Rehberlik ve Araştırma Merkezleri engelinin eğitim tanısını, doktorlar tıbbi tanısını belirlemekle

birlikte okullarda ve rehabilitasyon merkezlerinde bireyin eğitim süreci veya desteği devam etmektedir.

Engelliler İdaresi Başkanlığı'nca yapılan araştırmaya göre, Türkiye nüfusunun yüzde 12,29'unu engelliler oluşturmaktadır (2015). Özel eğitim gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve

kendine yeten bağımsız birey olabilmesi için eğitimin önemi yadsınamaz. Bu alanda yapılması gereken her çalışma temel bireysel haklar kapsamında

düşünülmelidir. Yaklaşık 10 milyon kişinin eğitimi, istihdamı ve sosyal imkânların sunulması çok önemli bir konudur. Toplum olarak da engellilere karşı daha duyarlı ve empatik davranmayı bilmeliyiz.

Engellinin hakları sadece eğitim hakkı olarak düşünülmemelidir. Ülkemizde 1982 yılında yürürlüğe konulan T.C Anayasası'nda engellilerin üç temel hakkı belirlenerek devlet bu hakların yerine getirilmesi konusunda görevlendirilmiştir. T.C. Anayasası "Eğitim ve Öğretim Hakkı ve Ödevi"ni düzenleyen bölümünde (Madde 42), özel eğitime gereksinimi bulunanların eğitimi konusunda gerekli tedbirlerin alınmasını, devlete görev olarak vermiştir. "Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkını düzenleyen bölümde(Madde 50), bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma hayatında özel olarak korunması da devlet görevi olarak belirlenmiştir. "Sosyal Güvenlik" bölümünde (Madde 61) Devlet, engellilerin korunması ve toplum yaşamına uyumlarını sağlayıcı tedbirleri alır hükmü ile devlete geniş bir görev alanı saptamıştır.

Özel gereksinimli bireylere özgü ilk kapsamlı yasa 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı yasadır. Bu yasadaki eksiklikleri gidermek amacıyla Yetki Kanunu'na dayalı olarak: 30.05 1997 tarih ve 573 sayılı" Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" çıkarılmıştır. Bu Kanun Hükmünde Kararname'nin ardından 18 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe konulan "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ile özel gereksinimli bireylere sağlanacak hizmetler yasal olarak güvence altına alınmıştır (Silik, 2004). Bu hizmetlerin sunulmasında ise aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

- 1-Özel eğitim gerektiren tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetinden yararlandırılır.
- 2-Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- 3-Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- 4-Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak yetersizliği olmayan akranları ile eğitimlerine öncelik verilir.
- 5-Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.
- 6- Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- 7-Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılmaları ve eğitimleri sağlanır.
- 8-Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışılır. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

2. ÖZEL EĞİTİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Özel Eğitim, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir.

2.1.Özel Eğitimin Amaçları

Özel eğitimin amacı, Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;

- Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlamaktır.

2.2.Bireysel Eğitim

Özel Eğitim Sağlık Kurulu Raporuna uygun, engelin niteliğine göre belirlenmiş destek eğitim programları doğrultusunda özel olarak hazırlanmış birebir olarak uygulanan eğitim çalışmalarıdır.

Kurumumuza başvuran her öğrenci için engelin niteliğine uygun uzmanlar tarafından ön değerlendirme yapılır. Çeşitli testler ve ölçü araçları kullanılarak yapılan bu değerlendirme sonucunda ailenin de görüşleri değerlendirilerek bireye uygun bireysel eğitim programı hazırlanır ve uygun eğitim ortamlarında eğitim sürdürülür.

2.3.Grup Eğitimi

Engel grupları, engelin niteliği ve derecesi, engellinin takvim yaşı ve gelişim özellikleri dikkate alınarak oluşturulan gruplara, bireyin sosyal becerilerini geliştirme, çevresi ve akranlarıyla iletişim kurabilme, özgüven geliştirme, sıra alma, paylaşma, hedeflenen amaca grupla birlikte ulaşma becerileri kazandırma amacıyla yapılan eğitim çalışmasıdır.

2.4.Eğitimlerde Kullanılan Yöntem Ve Teknikler

- Açık Anlatım Yöntemi
- Aktif Öğretim Yöntemi
- Basamaklandırılmış Yöntem
- İleri Zincirleme Yöntemi
- Tersine Zincirleme Yöntemi

Tüm Beceri Yöntemi
Benzetim Yöntemi
Ayrık Denemelerle Öğretim ve Yanlızsız Öğretim
Fırsat Öğretimi
Akran Destekli Öğrenme
Uygulamalı Davranış Analizi
Temel Tepki Öğretimi
Olumlu Davranış Desteği
Pecs Yöntemi
Denge Koordinasyon
Oyun Müzik
Drama
İnce Motor
Kaba Motor
Model Olma
Gösteri
Bilgisayar Destekli Öğretim
Çoklu Duyuya dayalı öğretim
Bilişsel süreç Yaklaşımı
Koklear İmplantlı Bireylerin Eğitimi
Artikülasyon Eğitimi
Dil, Çene, Dudak ve Nefes Egzersizleri

2.5.Fizik Tedavi Yöntemleri

Bobath Yöntemi
Brunnstrom Yöntemi
Cawthorne Cooksey
Dirençli Egzersiz
Kasları Kuvvetlendiren Elektrik Akımları
Manipülasyon
Mobilizasyon – Manipülasyon (Manuel Terapi)
Modifiye Ashworth Skalası
Normal Eklem Hareketi
Progresif Dirençli Egzersiz
Sıcak ve Soğuk Uygulama
Theroband – Top Egzersizleri
Postural Drenaj ve Solunum Terapisi
Bantlama
Skolyoz Egzersizleri
Denge ve Koordinasyon Egzersizleri
Duyu Eğitimi

2.6.Kaynaştırma Ortamında Kavram Öğretimi Ve Öğretimsel Uyarlamalar

Kavram; Ortak duygu, düşünce ve tepkilere yol açan olgu, olay ve nesnelerdir.

Örnek: "Renk" , "Savaş" , "Sayı" , "Canlı" ortak tepkiye yol açar. İnsanların zihninde ortak/benzer duygu düşünce ve tepkiler oluşturur.

2.6.1.Kavram Analizi

- ✓ Yapısına İlişkin Analiz: İlişkili(ayırıcı/tanımlayıcı)-ilişkisiz(ayırıcı olmayan) niteliklerin belirlenmesi
- ✓ Sunumuna İlişkin Analiz: Olumlu-olumsuz örnekler
- ✓ Sınıflandırma/taksonomi yapılması
- ✓ Kuralların belirlenmesi
- ✓ İlişkili-ilişkisiz niteliklerin ayırt edilmesi
- ✓ Kuralların anlaşılması sürecidir.

2.6.2.Kavramın İlişkili-İlişkisiz Niteliklerinin Belirlenmesi

İlişkili nitelik kavramın yapısında vardır ve kavramı tanımlar. Benzer özelliklerinin oluşturulmasında işe yarar.

Örnek: "kare" kavramının ilişkili niteliği: "şekil" dir.

Örnek: "elma" nın ilişkili niteliği Renk(sarı-kırmızı-yeşil),meyve olması yenilebilirliktir.

İlişkisiz(ayırıcı olmayan) Nitelik: Kavramın yapısında vardır, ancak kavramı tanımlamaz. İlişkisiz niteliklerden kastedilen örneğin; büyüklük, uzunluk, renk gibi kavramı tanımlamayan, açıklamayan, belirtmeyen özelliklerdir. Bazen renk tanımlayıcı olabilir. Örneğin elma-portakal gibi. Ancak bunlar isimdir sonuç olarak meyve bir kavramdır ve renk bu kavramın ilişkili/açıklayıcı bir niteliği değildir.

***İlişkisiz nitelikler kavram örneklerini (olumlu özelliklerini) çoğaltmaya yarar. Örneğin kırmızı kare; karenin olumlu bir örneğidir.

***İlişkisiz nitelik kavramın kazanılmasını kolaylaştırır.

***İlişkisiz niteliklerin sayısı kavram öğretiminde kontrol altında tutulmalıdır. Ne kadar az ilişkisiz nitelik ile çalışılırsa o kadar kolay öğrenilir.(Edinim ve Akıcılık Aşamasında)

Bu nedenle kavram analizinin ilk basamağında karenin boyutları, renk ve yapıldığı malzeme kontrol altında tutulmalıdır. Örnek: Kare öğretiminde kullanılan karelerin hepsi sarı-10x10 ebatlarında kesilmiş, ahşap malzemeden yapılmış olabilir.

İlişkili nitelikler ve ilişkisiz nitelikler kolay ayırt edilebilir olmalıdır. Bu nedenle ilişkisiz niteliklerin somutlaştırılması kavram öğrenimini kolaylaştıracaktır.

Örnek: “sarı kavramı” öğretilirken ilişkisiz olan-yani sarı olan nesnelere somut olarak verilmelidir: sarı araba, sarı elma gibi. İlişkili tek nitelik burada renktir.

Örnek: “3 Tane” kavramında ilişkili nitelik nesnelere taneli olmasıdır. İlişkisiz nitelik ise taneli olan nesnelere cinsi-türü-rengi düşünülebilir.

***İlişkisiz niteliği öğrenci ilişkili/kavramı tanımlayan bir özellik olarak algılama eğilimindedir. Bu nedenle öğrenciye bir kavram öğretirken kullanacağımız materyal ve ilişkisiz niteliklerin öğrenci tarafından daha önceden öğrenilmiş/bilinen nesnelere olması kavram öğrenimini kolaylaştıracaktır.

2.6.3.Kavramın Sunumuna İlişkin Özellikler

- ✓ Olumlu örneklerle sunma (kavramı örneklerler)
- ✓ Olumsuz örneklerle sunma (kavrama örnek olmayanları örneklerler) kavram: “meyve”
- ✓ Olumlu örnek: “elma” “armut”
- ✓ Olumsuz örnek: “araba” “masa” “kabak”

Sunumda: kavramın olumlu örnekleri sıralanabilir. Tekrarlarla vurgulanabilir. Ancak kavram kazanımının gerçekleşmesi için kavram olumlu ve olumsuz örnekleri birlikte somut olarak verilmelidir.

Ör; “ elma bir meyvedir, ancak masa bir meyve değildir”

Bu zıt sunum kavramın ilişkili niteliklerinin(kavramı tanımlayan niteliklerinin) anlaşılmasını ve açıkça ortaya konmasını sağlar.

2.6.4.Sıralama

Kavramın olumlu-olumsuz örnekleri ve ilişkili ilişkisiz nitelikleri kolaydan zora doğru sıralanarak verilmelidir.

Burada kolay oluşu öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyiyle ilgilidir.

Öğrenci arabanın ne olduğunu çok iyi biliyorsa bu kolay bir örnek olacaktır. Sayı kavramını biliyorsa ve 1’den 10’a kadar sayabiliyor ve bunu nesnelere üzerinde gösterebiliyorsa “tane” kavramını kazanmada “rakamlar” ilişkili nitelik olarak verilebilir. Yine tane kavramı verilirken fasulye gibi ilişkisiz bir nitelik öğrenci tarafından bilinmiyor veya çok az kullanılmışsa zor bir ilişkisiz nitelik olacaktır.

Verilecek olumlu ve olumsuz örneklerde yine günlük yaşantısında öğrencinin aşına olduğu örneklerden başlanarak verilmelidir.

ÖR; meyve kavramı öğretilirken elma-armut-portakal gibi meyveler öncelikle örneklenmeli kivi-ananas-malva eriği-incir gibi örnekler ileri safhalarda verilmelidir.

Bu örneklemeler sırasında öğrencinin her bir örneğe beklenti doğrultusunda tepki vermesi için örneği incelemesine fırsat verilmeli tepki almadan bir sonraki örneğe geçilmemelidir.

2.6.5.Kavram Kazanımının Sağlanması

- ✓ Öğretilecek kavramın ve yapısının belirlenmesi
- ✓ Kavramın edinilmesi için gerekli tüm unsurların belirlenmesi
- ✓ Ön koşul beceriler
- ✓ Araç gereçler
- ✓ Öğrencinin Kavram Gelişim Düzeyinin Belirlenmesi
- ✓ Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi.

Öğrenciyle ilgili bu bilgiler bizim kavram öğretim çalışmamızda kavram kazanımının hangi düzeyinden başlayacağımızı belirlememizi sağlar.

Aksi halde öğrencinin seviyesinin altında veya üzerinde bir öğretim çalışmasına girişilebilir ki bu da öğrenmenin gerçekleşmemesi ile sonuçlanır.

2.6.6.Bloom'un Kavram Gelişimi Sırası

Özelliği: En az karmaşık olandan karmaşık olana doğrudur. 6 düzey belirlemiştir:

1-Bilme

2-Kavrama

3-Uygulama (Özel eğitim gerektiren bireylerde genellikle ilk 3 aşama üzerinde yoğun zaman harcanır.)

4-Analiz

5-Sentez

6-Değerlendirme

- ✓ Bilgi (En Düşük Seviye) -aktarma, belli bir parça aktarma,
- ✓ Kavrama-yorumlama, açıklama, bildirme, yeniden kelimelere dökme,
- ✓ Uygulama - kullanım, gösteri, deneme,
- ✓ Analiz - inceleme, araştırma, deney,
- ✓ Sentez - oluşturma, tasarım, öngörme
- ✓ Değerlendirme (En üst düzey) hüküm verme, oranlama, destekleme davranışlarıdır.

Öğrencinin düzeyi doğru belirlenmelidir. Aksi halde öğrenme faaliyetlerinin verimi düşer.

Kavramın Öğrenilme Düzeyleri, öğrenme sürecindeki aşamalarla belirlenir.

Dört aşamadan bahsedilebilir;

1-Edinim Aşaması: Daha önce sahip olunmayan kavramın belirli bir doğrulukta ayırt edilmesi.

2-Akıcılık Aşaması: Edinilen kavramın, öğretilen bağlamda hemen kullanılabilmesi.

3-Kalıcılık Aşaması: Kavramın öğretiminden sonraki zamanlarda öğretilen bağlamda kullanılabilmesi

4-Genelleme: Öğretim koşulları dışında benzer bağlamlarda öğrendiği kavramı kullanması

Öğrenim aşamaları açısından bir örnek:

Edinim aşamasında kırmızı kavramını öğrenen bir çocuk önüne 4 farklı renk konulduğunda hangisi kırmızı denildiğinde hemen kırmızı rengi gösterebilir, ancak bu ne renk denildiğinde hemen “kırmızı” diyemeyebilir.

- ✓ Akıcılık aşamasında ise, öğretimde kullanılan araçlar kullanılarak “bu ne renk?” denildiğinde “kırmızı” diyebilir.
- ✓ Kalıcılık aşamasında öğrenen çocuk ise, öğretim bittikten bir süre sonra öğretimde kullanılan araç-gereçler kullanılarak “bu ne renk?” denildiğinde hemen “kırmızı” diyebilecektir.
- ✓ Genelleme aşamasında öğrenen çocuk ise kırmızı kavramını çevredeki öğretimde kullanılmayan, nesnelere için kullanılabilir.

Kavram sunumu iki çeşit ele alınabilir:

- a. Doğrudan öğretimle (açık anlatımla) sunumda:
Şimdiye kadar bahsettiğimiz olumlu-olumsuz örnekler ve ilişkili ilişkisiz nitelikli örnekler ve kurallar kavramın ilişkisiz-ilişkili niteliklerini belirten yargılardır. Cansız kavramının öğretiminde;“cansız varlıklar hareket edemez” cümlesi bir kural belirtir, somut biçimde sunulur.
- b. Yaratıcı yöntemle sunumda ise kavrama ilişkin tüm bahsedilen özellikler ve kurallar soru-cevap yöntemiyle öğrenciye buldurulur.

Burada 2 yöntem kullanılır:

1 -Tümevarım Yöntemi

Örnek: Biraz önceki örnekte kullanılan mavi-kırmızı-sarı fasulyeler içinden, “Bana kırmızı fasulyeyi verir misin? Şimdi de mavi fasulyeyi ver” Evet şimdi de sarı fasulyeyi ver bakalım” denir. Sonra bu işlem sarı bir top-sarı bir kalem için de tekrarlanır. Ve “sarı top” “sarı kalem” özel eşya nitelikleri şeklinde yeteri sayı kadar eşya için çocuğa sorularak sarı renkte olan eşyaları doğru renkte nitelemesi sağlanır. Bu yeteri kadar tekrarlandığında sarı renk bir renk olarak öğrenilmiş olur. Böylece özel eşyalardan birer birer giderek sarı kavramı öğrenilmiş olur.

Biraz önceki tümdengelim yönteminde ise sarı kavramı ilk örnekte öğrenci tarafından öğrenilmiş ya da fark edilmiş sonra özel, başka nesnelere üzerinde buldurulmuştu. Burada ise özel ve birbirinden farklı nesnelere sarı renkle örneklenerek sarı kavramı öğretilmiş. Özel örneklerden genel sonuca ulaşılmıştır.

2- Tümdengelim Yöntemi

Büyük-küçük kavramı öğretiminde :”hangisi daha büyüktür” sorusuna alınan cevap doğru ise devam edilir, yanlış ise tekrarlanabilir; ya da başka bir örnek öğretmen tarafından sunulur ve tekrar ilk soruya dönülür.

Renk kavramında ise önceki öğrenmelerden yararlanılabilir. Örnek; kırmızı ve mavi önceden öğrenilmiş ise kırmızı, mavi ve sarı fasulyeler öğrencinin önüne konularak daha önce öğrenilmemiş olan sarı renkteki fasulyeleri ayırması istenebilir. Böylece öğretmen ipuçları kullanarak sarı rengi ayırt etmesi ve isimlendirmesini sağlayabilir. Sonra da sarı fasulye gösterilerek, "Senin hangi eşyaların sarı renkte?" diye sorularak renk kavramı özel nesnelere üzerinde bulunur. Bu yöntem tümdengelimdir. Önce sarı öğretilir, sonra sarı olan nesnelere örneklenir.

2.6.7. Doğrudan Sunumla Öğretim ve Yaratıcı Yöntemle Öğretimin Karşılaştırması

- ✓ Doğrudan öğretimde öğrenme daha hızlı gerçekleşir.
- ✓ Doğrudan öğretimde daha fazla bilgi kazandırılabilir.
- ✓ Doğrudan öğretimde başarısızlıklar, hatalar ve engellenmeler en azdır.
- ✓ Doğrudan anlatımda tam öğrenmenin gerçekleşme ihtimali artar.
- ✓ Yaratıcı yöntemle öğretimde ise öğrenci daha dikkatli ve aktif olması yönüyle avantajlıdır.

2.6.8. Kavram Öğretiminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- ✓ Kavramlar birbirine çok yakın dahi olsa tek tek ayrı zamanlarda öğretilmelidir. (Zıt kavramlar hariç)
- ✓ Kullanılacak araçlar öğrencinin bildiği tanıdığı araçlar olmalıdır.
- ✓ Araçlar mümkünse sınıf içinden temin edilebilir olmalıdır.
- ✓ Olumsuz örnekler de öğrencinin bildiği/tanıdığı/aşına olduğu nesnelere olmalıdır.
- ✓ Öğretim sırasında öğrenci uygulamanın bir parçası haline getirilmemelidir. Örnek: "altında-üstünde" kavramı öğretilirken öğrenci masanın altına oturtularak sunum yapıldığında öğrenci sunumu göremeyeceği gibi ilgisi de başka nesnelere kayabilir.
- ✓ Bir kavram için birden fazla nesne örnekleri kullanılmalıdır. Kırmızı kavramı öğretilirken sadece bir top ile çalışıldığında öğrenci kırmızı ve top arasında bir bağlantı kurabilir ve bunları birbirinin açıklayıcı/tanımlayıcı-ilişkili nitelikleri olarak görebilme riski vardır.

3.ENGELLİ OLMANIN NEDENLERİ

Engellilik durumu, birçok nedene dayalı olarak ortaya çıkabilir. Kalıtsal (doğum öncesi), doğum sırası ve doğum sonrası sebeplere bağlı olarak gerçekleşebilir.

3.1.Doğum Öncesi Nedenler

- ✓ Kalıtım, engelleri oluşturan doğum öncesi nedenlerin en önemlisidir. Yapılan araştırmalar genel olarak anne, baba ya da önceki kuşaklarda olan engelin doğan bebekte de olabileceğini ortaya koymuştur.
- ✓ Eşler arasındaki akraba evliliği de engel durumunun ortaya çıkmasına neden olan bir etmendir.
- ✓ Hamilelik sırasında annenin geçirdiği kızamık, kızamıkçık, grip gibi hastalıklar da doğacak bebeği olumsuz yönde etkileyebilir.
- ✓ Bir diğer sebep ise, annenin karnındaki bebek ile anne arasındaki kan uyumsuzluğudur.

3.2.Doğum Sırası Nedenler

- ✓ Doğum travmaları, doğumda çocuk geliş pozisyonu, uzun süren zor doğumlar, vakum gibi araçların yanlış kullanımı,
- ✓ Bebeğin doğum kanalında uzun süre kalması nedeniyle bebeğin beynine yeterince oksijen gitmemesi,
- ✓ Kordon dolanması, erken doğum veya geç doğum gibi gebelik süresindeki sapmalar da engelle neden olabilmektedir.

3.3.Doğum Sonrası Nedenler

- ✓ Doğum öncesi ve doğum anında herhangi bir sorunla karşılaşmamasına rağmen doğum sonrası dönemde çeşitli enfeksiyonlar, hastalıklar, kazalar, zehirlenmeler, beslenme bozuklukları ve olumsuz çevre koşulları nedeniyle engel durumu görülebilmektedir.
- ✓ Kızamık, boğmaca gibi hastalıklar ile kuduz ve çiçek aşılardan sonra beyin fonksiyonlarında zedelenme görülebilmektedir.
- ✓ Çocuğun zihinsel becerileri yeterli ve yaşlarına uygun olsa bile, yetersiz beslenme, ev ortamının uygun olmaması, uyarıcı eksikliği, oynaması ve çevreyi keşfetmesi için çocuğa gerekli fırsatların sağlanmaması, anne çocuk arası ilişkilerde yoksunluk ya da sınırlılıklar gibi sosyokültürel seviyenin düşük olması da çocukta engel durumlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

4.ENGEL TÜRLERİ

4.1.İŞİTME ENGELİ

“Leyla'nın işitme kaybı olduğunu iki buçuk yaşında iken anaokulu öğretmenin uyarısı üzerine yaptırdığımız işitme testlerinden sonra öğrendik. İşitme cihazı takıldığı anda gözleri parladı. Dışarı çıktığımızda Leyla aniden durdu ve jestlerle karışık: “Anne bu ne?” dedi. İlk kez bir kuşun sesini duymuştu. Daha önce kuşun sesini işitmediğini bilmiyordum. Yine dışarıda çamurda oynarken baktı ve tekrardan: “Anne bu ne?” diye sordu. Ona çamur olduğunu söyledim. Çok şaşırmıştım. İsimleri bilmediğine inanamıyordum...”

4.1.1.İşitme Engeli Nedir?

İşitme: İnsan, beş duyusu vasıtasıyla algılayabildiklerini beyinde yorumlayarak anlamlandırır. İşitme duyusu da insanın çevresini algılamasına yardımcı olan, çevresindeki canlılarla iletişimini sağlayan bir duyudur. İşitmenin gerçekleşebilmesi için; sesin olması, sesin kulağa ulaşması, o sesin insan kulağının alabileceği frekans ve şiddet sınırları içinde olması, sesin kulaktaki dış, orta ve iç bölümleri aşması, sesin işitme merkezine ulaşması ve merkezce algılanması gerekmektedir. Bu işlevlerden birinin aksaması işitme yetersizliğini ortaya çıkarabilmektedir.

İşitme Yetersizliği: İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

İşitme Kaybı: İşitme testi sonucunda belli bir bireyin aldığı sonuçlar, kabul edilen normal işitme değerlerinden, belirli derecede farklı olduğunda, işitme kaybı ortaya çıkmaktadır.

İşitme Engeli: İşitme duyarlılığının kişinin gelişim, uyum-özellikle iletişimdeki görevleri yeterince yerine getiremeyişinden ortaya çıkan duruma denmektedir. İşitme engeli vakalarının %95'inin doğum öncesinde, doğumda veya çocuk dili kazanmadan önce, %5'inin ise çocuk dili kazandıktan sonra oluştuğu bilinmektedir.

4.1.2.Nasıl Fark Edilir?

- Birden oluşan ses değişimlerini fark edemeyebilirler.
- Motorlu araçların gürültüsüne ilgisiz kalabilirler.
- Dil gelişiminde gerilik olabilir.
- Arkasından çağrıldığında ismine tepki veremeyebilirler.
- Radyo - TV vb. müzik araçlarını dinlemeye karşı ilgisiz kalabilirler.

- Sınıftaki tartışmalara karşı ilgisiz kalabilirler.
- Konuşulan bazı sözcüklerin yinelenmesini isteyebilirler.
- Konuşanı bir eli ile kulağını destekleyerek dinleyebilirler.
- Konuşanın yüzüne bakarak dinlemek isteyebilirler.
- İşitebilmek için konuşana doğru eğilebilirler.
- İsteklerini anlatabilmek için gereğinden fazla jest ve mimik kullanabilirler.
- Talimatları yanlış anlayabilirler.

- Dikte çalışmasında yanlışlıklar yapabilirler.
- Okul başarıları yaşitlarına göre gerilik gösterebilir.
- Okuma güçlüğü yaşayabilirler.
- Sürekli konuşma eğilimi gösterebilirler ya da sessiz kalmayı seçebilirler.

- Sürekli gerginlik ve sinirlilik halinde olabilirler.
- Seslerin hangi yönden geldiğini kestiremeyebilirler.
- Grup oyunlarına katılmada isteksiz kalabilirler.
- Çağrılınca cevap vermeyebilirler.
- Annesinin sesini tanıyamama/ayırt edememe görülebilir.
- Sık sık kulak akıntısı, kulak enfeksiyonu ve soğuk algınlığı gözlenebilir.
- Televizyonu ya da radyoyu yakın mesafeden dinleme ve sesini normalden fazla açmayı isteyebilirler.
- Konuşma düzgün ve akıcı olmayabilir.
- Çok gürültülü ortamlarda konuşmaları ayırt edemeyebilirler.

4.1.3.Nasıl Tanı Konur?

İşitme testleri, işitme kaybının tipi ve derecesi hakkında karar vermek için uzmanlarca yapılan testlerdir. Bebeklerde doğar doğmaz yeni doğan ünitesinde yapılması gereken OAE (Otoacoustic Emission) testi dediğimiz iç kulağın aktivitesi hakkında fikir veren bir test vardır. Bu testi başarıyla atlatamayan bebek kontrol altına alınır ve eğer işitme kaybı saptandıysa işitme kaybı tanısı konur. Bu testi geçememesi bebekte işitme kaybının var olduğunu kesin olarak göstermemektedir.

ABR-Baer testi ve buna ilave olarak EAİ (Elektro Akustik İmmitancemetre) yapıldıktan sonra işitme kaybının var olduğu kesinleşir.

4.1.4.Tedavi Yöntemleri

İşitme kaybı olan bireylere uzmanlarca işitme cihazları önerilmektedir. Bazen kişilerde geçici işitme kayıpları meydana gelmektedir, bu durumda ise, uzman doktor kontrolünde ilaçlar kullanılmaktadır.

4.1.5.İşitme Kaybının Ortaya Çıkardığı Engeller ve Yaklaşım Yöntemleri

0–20 dB	Normal	Normal işitme sınırları içerisinde.
21–35 dB	Hafif	Konuşma seslerinin bazılarını duyabilme güçlüğü vardır. İşitme cihazının kullanılması ve okulda oturma düzenine dikkat edilmesi gerekir.
36–55 dB	Orta	Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çeker. İşitme cihazı, işitme- konuşma eğitimi ve okulda oturma düzenine dikkat edilmesi gerekir.
56–70 dB	Orta-İleri	İşitme cihazı olmadan karşılıklı konuşmaları izleyemez, Bireysel ve grup ile işitme- konuşma eğitimine alınmalıdır.
71–90 dB	İleri	Konuşma seslerini duyamaz. Sadece çevredeki şiddetli sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme- konuşma eğitimi gereklidir.
91 dB ve üstü	Çok İleri	Çok yüksek şiddetteki sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme- konuşma eğitimi gereklidir.

4.1.6.İşitme Engelli Çocukların Özellikleri

İşitme engelli çocuklar engellerinin özelliğine bağlı olarak gelişim alanlarında bazı farklılıklar gösterirler. Ancak bu onların normal işiten akranlarından tamamen farklı olduğu anlamına gelmez. Eğitimdeki amaçlarımızdan biri de işitme engelli çocukların, engellerinden doğan bu farklılıkları eğitim ve öğretim ile en aza indirmektir.

4.1.7. Motor Gelişim

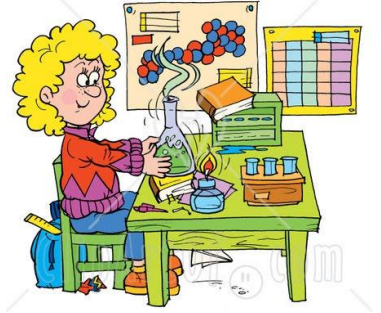

İşitme engelli çocuklar hiçbir engeli bulunmayan akranları ile aynı motor gelişim özelliklerini takip ederler. Örneğin; yardımsız ayağa kalkma, yürüme, merdiven çıkma gibi... İşitme engelli çocukların merkezi sinir sistemine bağlı olarak genel vücut koordinasyonunun sağlanması ve denge alanlarında problemleri vardır.

Örneğin; geri geri yürüme, ip üstünden atlama, denge tahtasında ileri geri yürüme gibi becerilerde zorlanır. Bununla birlikte, işitme engelli çocuklar normal işiten yaşlıtlarına göre görsel-motor koordinasyonu gerektiren ayakkabı bağcıklarını bağlama, ipe boncuk dizme gibi bazı becerilerde güçlüklerle karşılaşabilirler.

4.1.8. Bilişsel Gelişim

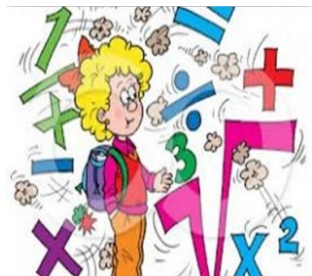
Bilişsel gelişim sürecinde dil önemli bir yer tutar. İşitme engelli çocukların dil becerilerindeki, kavram gelişimindeki yetersizlik ve işitsel girdinin az olması bilişsel gelişim sürecini de olumsuz olarak etkiler. Bu durum çocuğun eğitim ve yaşantı sıklığından kaynaklanmaktadır. Çocuk düşüncelerini ifade etmede ve başkalarının düşüncelerini anlamada engellerle karşılaşır. Buna rağmen işitme engelli çocuklar normal işiten akranlarından bilişsel becerilerde çok fazla geri kalmış değillerdir.

Erken tanılandıklarında ve erken eğitime alındıklarında birçok çocuk engeline rağmen, akranlarını yalnızca birkaç yıl geriden takip eder.

4.1.9. Dil Gelişimi

Dil gelişimi çocukların olumsuz olarak en çok etkilendiği gelişim alanlarından birisidir. Çocukta dil kazanımı birbirine bağlı aşamalardan meydana gelir. Buna göre; sesleri duymayan ve sözel uyarınları algılayamayan çocuğun dil kazanımı tam olarak gerçekleşemez. Dil kazanımının tam

olarak gerçekleşmemesinin bir diğer sebebi de ailenin çocuğa yeterli sözel tepkiyi vermemesidir.

Çocuğun engelli olduğunu duyan ailenin çocukla sözel iletişimi azalır. Çocuğun sözel tepkilerinin az olması ailenin çocukla iletişimine etki eden bir faktördür. İşitme engelli çocuklarda okuma yazma gibi dilin kullanımını gerektiren becerileri kazanmada da problemler görülür.

4.1.10.Sosyal ve Duygusal Gelişim

Çocuklar doğumdan itibaren sosyal bir ortam ile çevrilidir. Öncelikle ailesi, daha sonra da yakın çevresi ile etkileşime geçer. Aile- çocuk etkileşimi çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde en önemli faktördür. İletişim kurmak; aile ile çocuğun düşüncelerini, toplumsal değerlerini, sosyal hayatı paylaşması sonucunu doğurur.

Aileler çocuğunun engelini fark ettikten sonra reddetme ve inkâr gibi çocukla iletişimlerinin azalmasına neden olan bir takım süreçlerden geçerler. Bu durum çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine olumsuz bir zemin oluşturur. Aileyle olan iletişiminin giderek azalması zaman içinde toplumla olan iletişime de yansır. Bu durum da çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz olarak etkiler.

Öğretmen ve akranları da çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli rol oynarlar. Akranların ve öğretmenlerin engelli çocukla kolay ve etkili iletişime girmesi ile çocuk sosyal kuralları, konuşmada kullanılan kuralları, farklı durumlara uygun tepki vermeyi, kişilerle yakın ilişkiler kurmayı öğrenebilir. Buna rağmen eğer çocukla iletişim kurulmuyor ya da iletişim için çok az zaman harcanıyorsa, çocuğun sosyal çevrenin bir parçası olması, olumlu benlik algısı geliştirmesi gibi konularda problemler yaşanır.

İşitme engelli çocuklar ihtiyaçlarını sözel olarak ifade etmede yetersiz kalırlar. Aileleri ve arkadaşları onların duygu ve düşüncelerini anlamakta zorlanırlar. Bu durumda çocuklar kendini kötü hisseder, kendine kızar ve kendine olan güvenleri gelişmez. Topluma uyum sağlamada zorluk çekerler, kendilerini soyutlanmış hissederler.

Küçük yaştan itibaren işitme engelli çocuğa işiten çocuklardan farklı davranmayarak, onları engellerine rağmen bu toplumun etkin bireyleri haline getirebiliriz.

4.1.11. İşitme Engelli Çocukların Yakın Çevresindekilere Öneriler

11.1. Öğretmenlere Öneriler

- ✓ Öğrencinin işitme cihazının kullanımı ve gerekliliği konusunda bilgi sahibi olunmalıdır.
- ✓ Sınıfta en ön ve orta sıraya oturtulmalıdır.
- ✓ Sık sık sorular sorularak ilgisinin sürekli olması sağlanmalıdır.
- ✓ Sınıfta her türlü etkinliğe katılımı sağlanmalıdır.
- ✓ Kısa ve basit cümleler kullanılmalıdır.
- ✓ Öğrenciyle göz teması kurulmalıdır.
- ✓ Ders anlatırken öğrenciye dönük olunmalıdır.
- ✓ Öğrenci konuşması için teşvik edilmelidir.
- ✓ Abartılı dudak hareketlerinden kaçınılmalıdır.
- ✓ Öğrencinin duyduğundan emin olunmalıdır.
- ✓ Doğal ve açık ifadelerle konuşmalı, ses tonu fazla yükseltilmemelidir.
- ✓ Fazla gürültülü ortam öğrencinin dikkatini dağıtır, bundan kaçınılmalıdır.
- ✓ Öğrencinin söylediği kelime/cümlede yanlışlık olması durumunda kelime/cümlenin doğrusu söylenmelidir.
- ✓ Sakin, tutarlı, kararlı olunmalıdır.
- ✓ Öğrencinin hareketleri istenmeyen şekilde olursa “Hayır” denerek ikaz edilmelidir.
- ✓ Dokunarak ya da işaret ederek iletişim kurmaktan kaçınılmalı, işitme engelli çocuğun işitme kalıntısını kullanabilmesi için sözel iletişim kurulmalıdır.
- ✓ Dersler görsel materyal kullanılarak anlatılmalıdır.
- ✓ Öğrenci her yönüyle değerlendirilmeli, öğrenciye uygun eğitim programı hazırlanmalıdır.
- ✓ İşitme engelli çocuk sosyal-duygusal gelişim açısından normal işiten çocuk gibidir. Diğer çocukların arasına, oyunlarına katılmak ister. Bu nedenle çocuğun sahip olduğu engel, onun sınıfta bulunmadığı bir zamanda, sınıf arkadaşlarına anlatılmalıdır.

11.2. Anne-Babalara Öneriler

• Doğal ve açık ifadelerle konuşulmalı, ses tonu fazla yükseltilmemelidir.

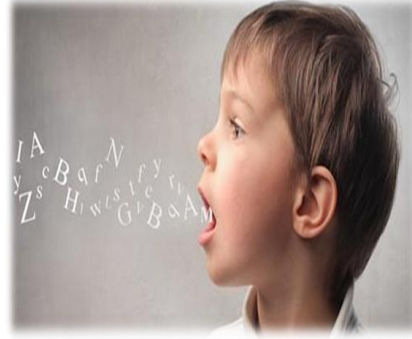
• Dokunarak ya da işaret ederek iletişim kurmaktan kaçınılmalı ve işitme engelli çocuğun işitme seviyesini kullanabilmesi için sözel iletişim kurulmalıdır.

• Çocuğun hareketleri istenmeyen şekilde olursa “Hayır” diyerek ikaz edilmeli, eğer çocuk sözel cezadan anlamıyorsa yüz ifadenizi değiştirerek istenmeyen bir hareket yaptığının farkında olunmasına yardımcı olunmalıdır.

• İşitme engelli çocuk konuşması için zorlanmamalı ama onda konuşma ihtiyacı oluşturulmalı, teşvik edilmelidir. Çocuğun konuşması için zorlanması onda bıkkınlık yaratabilir.

• İşitme engelli gençlerde, işitme engelinden dolayı işiten akranlarıyla arkadaş edinmede güçlükler, cihaz takmada isteksizlik gibi sorunlar görülebilir. Bu sorunlar çocukla kurulan yakın ve içten bir iletişim ile giderilebilir.

• Onların yapamadıklarına değil de yapabileceklerine bakılmalı, güçlü yönleri geliştirilmelidir.

4.2.GÖRME ENGELİ

“Emine Hanım yeni doğan bebeğini kucağına alamamıştı. Çünkü hem erken doğum yapmıştı hem de bebeği düşük doğum ağırlıklıydı, mutlaka kuvöze konulması gerekiyordu. Kızı Aslı’yı kucağına alamadan uzaktan seyretmek zorunda kalmıştı. 40 gündür ondan ayırırdı. Doktorlar artık Aslı’nın eve çıkabileceğini söylediler. Çok sevinçliydi, son kontrolleri yapılırken kızının yanında olmak istiyordu. Doktor, her şeyin yolunda gittiğini ancak kızı Aslı’nın ROP olduğunu söyledi. Ne demek istemişti? Anlatınca anladı. Kuvözde oksijen ve ışık ayarlaması dikkatli yapılmadığı için kızı, görme gücünü tamamen yitirmişti. Ne yapacağını şaşırıldı. Şok yaşıyordu. Şimdi ne olacaktı?”

4.2.1.Görme Engelli Kimdir?

Görme engelli kişi, himayeye muhtaç, acınacak ve çaresiz bir insan değildir. O, diğer insanlardan çok farklı, olağanüstü yetenekleri olan ve başkalarının duyamadığı sesleri duyan, mucizevî bir yaratık da değildir. Diğer insanların sahip olduğu olumlu ve olumsuz özelliklerin hepsi onda da mevcuttur. Görme engelliler arasında da başarılı olan, başarısız olan, bencil

olan veya toplumun çıkarlarını düşünen insanlar bulunabilmektedir. Kısacası görme engelli de herkes gibi bir insandır.

Farklı yazı sistemi kullanarak o da aynı kitapları okur. Farklı metotlarla aynı bilgileri ve aynı eğitimi alır. Diğer insanlarla aynı okulları, aynı iş yerlerini, aynı caddeleri, aynı eğlence yerlerini paylaşır. Özetle görme engelli olmak diğer insanlardan farklı bir kişiliğe sahip olmak demek değildir.

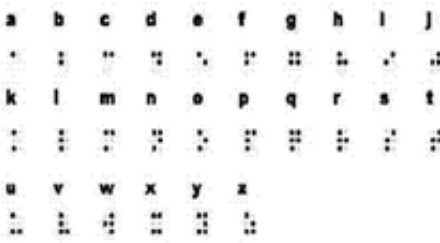
4.2.2.Görme Engelli Olmak Önemli Bir Sorun Mudur?

Görme engelli bir kişinin yaşadığı en önemli sorun, gözlerinin görmemesi değil, toplumun görme engellilerle ilgili yanlış anlayış ve ön yargılarıdır; kendisine sağlanan olanakların yetersizliği ve diğer insanlarla arasındaki fırsat eşitsizliğidir.

Eğer görme engellilere de yaşamın her alanında gerekli fırsat eşitliği ve yeterli olanaklar sağlanırsa, görme sorunu olması o insanlar için basit bir fiziksel sorun düzeyine inecektir. Bugün ülkemizde görme engellilerin ulaşmak istediği başlıca hedef; herkesle eşit hak ve olanaklara sahip olmak, toplumla kaynaşmak ve günlük yaşamlarını sürdürürken bağımsız ve özgür olabilecekleri koşullara sahip olmaktır.

Görme engelli bir kişinin, karşılaştığı her başarısızlık için körlüğünü bir mazeret olarak göstermesi ne kadar yanlışsa, toplumun da her başarının sağlanması için görmenin gerekli olduğunu ileri sürmesi o kadar yanlıştır. İkisinin de pratik sonucu olumsuzdur. İnsanla toplum arasında sürekli bir etkileşim vardır. Bu nedenle görme engelli kişilerin değerlendirmeleri toplumu, toplumun değerlendirmeleri ise görme engellileri etkilemektedir.

4.2.3.Görme Engelliler Nasıl Okuyup Yazmaktadırlar?

Görme engellilerin okuyup yazmak için kullandıkları, noktalardan oluşan kabartma bir yazı sistemi bulunmaktadır. Bu yazı sistemi, 1829'da Louis Braille adlı bir kişi tarafından bulunmuştur. Louis Braille 1809'da Fransa'da doğmuş ve küçük yaşta gözlerini

kaybetmiştir. Resim kartonuna benzer kâğıtlar üzerine kabartılmış noktalardan oluşan yazı, görme engelliler tarafından parmak uçlarıyla okunmaktadır.

Altı nokta sisteminden oluşan bu yazıya "Braille yazı" denilmektedir. Braille yazı, normal yazı gibi tükenmez ya da kurşun kalem kullanılarak

yazılmaz. Çünkü kabartma noktaların belli aralıklarla düzenli bir şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yazı yazmak için tablet veya daktilo adı verilen özel yapılmış araçlar kullanılmaktadır. Tablete takılan kâğıt, ucu sivri özel bir kalem aracılığıyla kabartılmaktadır.

4.2.4.Görme Engelliler Kendi Başlarına Gezip Dolaşabilirler Mi?

Düzenli bir çevrede bazı koşullar ve olanakların sağlanması halinde görme engellilerin de bir yerden bir yere kendi başlarına gidebilmeleri mümkündür. Görme engelliler kendi başlarına dolaşmak için beyaz renkli, metalden veya plastikten yapılmış bir baston kullanırlar. Bu baston katlanıp cebe ya da çantaya konulabilir.

Baston kullanarak gezebilmek için özel bir eğitim gerekmektedir. Ancak bazı görme engelliler herhangi bir eğitim almadan da kendi kendilerine beyaz baston kullanımını öğrenebilmektedirler. Görme engelli çocuğu olan aileler, küçük yaştan itibaren bu çocuklarını baston kullanarak gezip dolaştırmaya alıştırmalıdır. Okullarda öğretmenler birinci sınıftan itibaren bu gibi çocukların baston kullanma alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktadırlar. Aksi takdirde onlara ileri yaşlarda baston kullanımının benimsetilmesi zorlaşmaktadır. Baston kullanmadan gezip dolaşmak görme engelli bir kişi için oldukça tehlikeli kazalara yol açmaktadır.

Bazı gelişmiş ülkelerde görme engellilerin rahatça gezebilmeleri için özel olarak yetiştirilmiş rehber köpeklerde kullanılmaktadır. Ancak bu uygulama ülkemizde henüz mevcut değildir.

4.2.5.Görme Engelliler Spor Yapabilirler Mi?

Görme engelliler de gerekli eğitimi alarak sporun çeşitli dallarında çeşitli etkinlikler sürdürmektedirler. Görme engellilerin başarıyla yaptıkları spor dalları şunlardır: Futbol, goalball, yüzme, atletizm, güreş, showdown, doğa yürüyüşleri, izcilik, binicilik, satranç vb.

Görme engelliler futbol topuna ses çıkartabilecek çeşitli ekler yaparak ya da bu amaçla özel olarak üretilmiş olan sesli topları kullanarak futbol oynayabilmektedirler.

Goalball görme engellilere özgü bir spor dalı olup, dörder kişilik iki takımın oturur vaziyette topu elle yuvarlayarak kaleye gol atma çabalarından oluşmaktadır.

Bugün itibarıyla ülkemizde görme engelliler alanında 13 spor kulübü bulunmaktadır. Kurulan ilk ve en büyük spor kulübü Ankara Altı Nokta Spor Kulübü'dür.

4.2.6. Görme Engelliler Hangi İşlerde Çalışabilirler ve Hangi Mesleklerde Başarılı Olabilirler?

Görme engellilerin başarılı olduğu alanlar, kendilerine sağlanan olanaklara ve teknolojik gelişmelere göre değişmektedir. Bu nedenle görme engellilerin çalıştığı ve başarılı olduğu meslekler ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

Görme engellilerin yapabileceği işler ve meslekler arasında avukatlık, müzisyenlik, sosyal, fen ve matematik, edebiyat, din, felsefe, yabancı dil dallarında öğretmenlik; ekonomi, sosyoloji, psikoloji dallarında uzmanlık; çeşitli kurumlarda yöneticilik, yazılı veya sözlü tercümanlık, bilgisayar operatörlüğü ve programcılığı, sekreterlik ve telefon santralçılığı, danışma memurluğu, radyo televizyon ve gazetecilik görevleri, montajcılık, bazı tamir işleri, paketleme ve çeşitli el işleri vb. sayılabilir.

4.2.7. Görme Engellilerin Kullandığı Özel Araç- Gereçler Nelerdir?

Görme engelliler günlük yaşamlarında, eğitimleri sırasında ve iş yerlerinde, özel olarak üretilmiş çeşitli araçlardan yararlanmaktadırlar. Örneğin, rakamları kabartma noktalarla gösterilen saatler, konuşan hesap makineleri, derece, tansiyon, kan şekeri ölçen aletler, paraları renkleri sesli olarak belirten cihazlar, fen, matematik, coğrafya derslerinde kullanılan özel araçlar, özel gözlükler, büyüteçler, bilgisayarlar, mutfak aletleri görme engellilerin yararlandığı bazı araçlardır. Ancak bu araçların önemli bir kısmı yurt

dışından temin edilebilmektedir. Özel yapılmış aletler sayesinde görme engelli insanlar birçok işlerini başkalarına bağımlı olmadan kendi başlarına yapabilmektedirler.

Görme engelli bir kişi özel olarak yapılmış kabartma haritalar sayesinde ülkelerin, şehirlerin, dağların, denizlerin, nehirlerin bulunduğu yerleri ve yönleri kafasında canlandırabilmekte; geometri çizim araçlarıyla her türlü şekil kavramını çizip algılayabilmekte; konuşan elektronik araçlar yoluyla saatleri bilmekte; hesap yapmak, çeşitli şeyleri ölçmek tartmak olanağına kavuşmaktadır. Ekran okuyucu programlar sayesinde bilgisayar kullanabilen görme engelliler, internette rahatça dolaşarak her türlü bilgiye ulaşabilmektedirler.

4.2.8.Görme Engelliler Alanında İstismar Var Mıdır?

Toplumun genelinde olduğu gibi görme engelliler alanında da çeşitli biçimleriyle istismar ve istismarcılık bulunmaktadır. Gerek gören, gerekse kör bazı kötü niyetli kişiler, halkın görme engellilere karşı olan güzel duygularını kullanarak bu duyguları paraya dönüştürmek için birtakım çalışmalar yürütmektedirler. Bunlardan birisi, derme çatma konser gruplarıyla okulların ve sayfiye yerlerin taranması ve "Okul yaptırıyoruz, huzurevi yaptırıyoruz, körlere eğitim ve burs hizmetleri sunuyoruz." gibi yalanlarla zarf dağıtılarak para toplanılmasıdır. Bu paralar denetimsiz bir biçimde konser organizatörleri tarafından kendi çıkarları için harcanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı 1998 yılında çıkardığı bir genelge ile bu grupların okullara girmesini yasaklamış ise de korsan veya durumdan habersiz iyi niyetli yerel yetkililerin izni ile yer yer bu faaliyetlerin sürdürüldüğü bilinmektedir.

Görme engellilere hizmet amacıyla çalışan kimi dernek ve vakıfların iktisadi faaliyet çerçevesinde çeşitli tüketim mallarını satarak elde edilen gelirleri hizmete dönüştürme yolunda çabaları vardır. Bu son derece olağan ve yararlı bir faaliyettir. Ancak, bu çeşit faaliyetleri istismar ederek kişisel çıkar sağlamaya çalışan kişi veya gruplar da bulunmaktadır.

Bu nedenle istismarcı olan ve olmayan faaliyetleri ayırabilmek için yurttaşlarımızın gelen kişilerden yetki belgelerini istemeleri, satılan malzemelerde dernek veya vakfın adının, adresinin ve telefonlarının bulunup bulunmadığını incelemeleri, kuşkuya düşmeleri halinde ise bu telefonları arayarak bilgi edinmeleri gerekmektedir.

Görme engelliler alanındaki istismarın bir başka biçimi de görme engellinin bizzat kendisinin körlüğünü ve halkın acıma duygularını kullanarak bazı ayrıcalıklar veya çıkarlar elde etmeye çalışmasıdır.

Onurlu bir görme engelli, herkesle eşit haklara ve yükümlülüklerle sahip olduğunun bilinciyle hareket edeceğinden, yurttaşlarımızın, acıma duygularını istismar etmeye kalkışan görme engellilere ödün vermemesi, doğru bir yurttaşlık, dayanışma ve yardım bilincinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması açısından son derece önemlidir.

4.2.9.Görme Engellilere Karşı Nasıl Davranmalıyız?

Görme engelli birine yardımcı olmak istiyorsanız aşağıdaki bilgilere gereksinimiz olacaktır.

Siz onun koluna değil, o sizin kolunuza girmelidir. Çünkü kaldırım kenarı veya merdiveni anlaması için yarım adım gerinizden gelmesi gerekmektedir.

Merdiven inerken tirabzandan yararlanması için yol gösterici olabilirsiniz. Kaldırım iniş ve çıkışlarında sürekli sözlü uyarılara gerek yoktur. O sizi yarım adım geriden izlediği için biraz yavaşlamanız yeterlidir.

Ona ismiyle hitap ediniz. Aksi halde kiminle konuştuğunuzu anlayamayabilir. Konuşurken görmek veya kör gibi kelimeleri kullanmaktan çekinmeyin ve yanından ayrılacağınız zaman sözlü olarak bildiriniz. Eğer size yol veya yön sorarsa, sözcüklerle kesin ve anlaşılır biçimde izah ediniz. El ile işaret etmenin veya göze hitap eden işaretler kullanmanın yararı yoktur.

Görme engelli birini uzaktan bağırarak yönlendirmeniz hem rahatsız edici hem de tehlike yaratıcı olabilir. Olanığınız varsa yardım etmek için yanına gidiniz. Duraklarda hangi otobüsün geldiğini öğrenmek isteyip istemediğini sorabilirsiniz. Sizin otobüsünüz daha önce gelirse ayrılacağınızı mutlaka belirtiniz. Yardıma ihtiyacı olmayan bir görme engelliye yardım etmeye kalkışmanız sadece size vakit kaybettirir.

Kapıları yarı açık bırakmayınız. Onunla daha önce tanımadığı bir odaya girerseniz, onu odanın ortasında yalnız bırakmayınız. Bir sandalye veya koltuğa kadar götürünüz.

Yemekte et varsa, kesmekte yardım isteyip istemediğini sorabilirsiniz. Yemeklerin yerini ayrıntılı olarak tarif ediniz.

Yatılı konuk olarak evinize geldiğinde ona tuvaletin, gardırobun, pencerenin, prizinin ve elektrik düğmesinin yerini gösteriniz. Ayrıca, lambaların açık olup olmadığını, elektrik düğmelerinin hangi yönde açık ya da kapalı olduğunu bilmek isteyebilir.

Eğer arzu ederseniz sizinle körlüğü hakkında konuşabilir, ama bu eski bir hikâyedir. Oysa sizin olduğu gibi görmeyenin de ilgi duyduğu başka pek çok konu vardır.

4.2.10. Görme Engelli Çocuğu Olan Ailelere Öneriler

Sevgili anne ve babalar, görme engelli çocuğunuza yardımcı olabilmeniz için aşağıdaki öğütlerimize kulak veriniz.

Görme engelli çocuk da bütün çocuklar gibi belirli gelişme aşamalarından geçerek büyür. Belirli gelişme aşamasındaki tüm davranış özelliklerine, görme engelli çocuklarda da rastlanır. Bu nedenle çocuğunuzda gözlemlendiğiniz davranışlar karşısında telaşa kapılmadan önce bu davranışın onun gelişme aşamasına uygun olup olmadığını anlamak için çocuk psikolojisi ve gelişimi ile ilgili kaynakları okuyunuz ve karşılaşılan güçlüklerde çocuğunuzun görmemesine sığınmayınız.

Görmeyen çocuğunuzdan henüz ulaşmadıkları aşamanın özelliklerini beklemeyiniz. Bir davranış veya becerinin ortaya çıkabilmesi için önce çocuğunuzun bünyesi yeterince gelişmiş olmalı (hazır olmalı), kasları, sinir sistemi, beyin gelişimi uygun olmalıdır. Ancak o zaman sizin sunacağınız olanaklar etkili ve yararlı olur.

Çocuğunuz sizin istediğiniz hızda değil, doğuştan getirdiği büyüme hızında gelişecektir. Her çocuğun büyüme hızı birbirinden farklıdır. Biri

beceriyi 2 ay önce, diğeri 3 ay sonra yerine getirebilir. Sizin çocuğunuz geri kaldı zannedip telaşlanmayın ama gereken olanakları sunmaya devam edin.

Çocuğunuz bütün gelişim alanlarında aynı hızda ilerleme göstermez, telaşlanmayın. Örneğin; yürümeye çabalayan her çocukta konuşmadaki ilerlemeler yavaşlar, yürüdükten sonra kelime sayısında ve cümle kurmada ilerleme olur.

Çocuğunuzun doğuştan bazı özellikleri kalıtsal olarak getirdiğini, aileden birine çektiğini unutmayınız, hemen görmemeye bağlayıp üzülmeiniz.

Görme engelli çocukta görme duyusunun yerini ağırlıklı olarak dokunma duyusu almaktadır. Dış dünyayı görerek tanıma yerine, elleri ile yoklayarak tanımakta; dokunma duyusu yoluyla elde ettiği izlenimlerle çeşitli kavramlar geliştirmektedir.

Görmeyen çocuklar, cisimleri ağızlarına görenlerden daha sıklıkla götürmektedirler. Çünkü ağızları ile de tanımaktadırlar. Bu nedenle çocuğunuzun bu davranışını, mikrop bulaşır diye mümkün olduğu kadar engellemeyiniz.

Elleri göğüs hizasında birleştirmek çok önemlidir. İlerde iki el kullanarak yapılacak pek çok becerinin kazandırılması için iki el tutma, sallanan bir oyuncakçı iki el ile yakalama gibi faaliyetlere teşvik ediniz.

Gören bebeğin kendiliğinden yaptığı tek el ile ayak yakalama, iki el ile tek ayağı yakalama, çapraz el ve ayak yakalama gibi el ile ayak yakalama oyunlarını görmeyen bebeğinize siz yaptırmalısınız. Bu gibi hareketler, vücudunun kısımlarını tanımasına yardımcı olacağı gibi, zihninde mesafe kavramının gelişmesi için de temel oluşturacaktır.

Bebeğinize sadece penye, fanila veya zıbın giydirmeyiniz, çeşitlendiriniz. Tenine, yünlü, pazen, patiska vb. ne kadar çok kumaş değerse, zihinde o kadar çok kavram oluşacaktır.

Görmeyen bebekler kendiliklerinden emeklemezler. Gören bebekler, hoşlarına giden bir nesneye ulaşmak için çaba gösterirler. Bu yüzden emeklemeyi kendiliklerinden öğrenirler. Görmeyen bebeği ise sesli oyuncaklara ulaşması için çabalamaya ve emeklemeye teşvik etmelisiniz.

Görmeyen çocukların başlarını öne eğdikleri sıklıkla görülmektedir. Bunu önlemek için, bebeğinizi sadece sırt üstü yatırmaya alıştırmayınız. İhtiyaçları karşılandığı ve keyifli olduğu zamanlarda bebeğinizi alçağa yüzükoyun yatırınız ve siz yüksekte oturunuz. Ona yüksekte konuşunuz, oyunlar yapınız, böylece boynunu yukarı kaldırma ve tutma egzersizleri yaparak boyun kaslarını geliştirmesini ve başını dik tutmasını sağlamış olursunuz. Bunu yapabilmesi için kolları üzerinde hareket etmesine yardımcı olunuz.

Bebeğinize yastıklar yapınız ve içini nohut, fasulye, pirinç, mercimek gibi farklı cisimlerle doldurunuz. Bebeğinizin bu farklı yastıklar üzerinde

yüzükoyun ve sırtüstü yatarak değişik dokunma uyarıları ile sert, yumuşak, iri-minik kavramlarını hissederek öğrenmesini sağlayınız.

Yürmesi için yine sizin teşvik etmeniz gerekmektedir. Yürüdükten sonra değişik hareketleri siz öğretmelisiniz. Koşmak, zıplamak, dizini bük, eğil, çömel, kolunu kaldır, kolunu uzat vb.. Bunları öğretirken; siz o hareketi kendi elleriniz ile onun kol ve bacakları üzerinde yaptırmanızdır. Aynı zamanda da hareketleri isimlendirmeli ve tarif etmelisiniz. Bunları görmediği için kendi başına öğrenemez.

Ayak tabanları da avuç içi ile eş değerde beyne bilgi göndermektedir. Hava ve ısı şartlarına uygun olarak, çocuğunuzun çıplak ayak ile her yerde dolaşmasına izin veriniz ki, zemin ve yüzey farklılıklarını öğrensin. Evde; taş, parke, marley, fayans, mermer, halı, kilim, ... Dışarıda; çimen, toprak, kum, çakıl asfalt vb. Aynı zamanda cisimlerin özelliklerini öğrensin. İnce-kalın, soğuk-sıcak, sert-yumuşak, kısa-uzun, büyük-küçük gibi. Cisimlerin yapıldığı maddeleri de öğrensin: Plastik, tahta, kumaş, cam, metal vb. Bunları sürekli isimlendirerek anlatmalısınız. Dokunarak hissetmeden, sadece anlatılanları dinlemek fazla işe yaramaz.

Bütün çocuklar oyun ile öğrenir. Çocuklarla ders çalışırsanız, hiç istekli olmazlar. Günlük yaşam içinde pek çok işi, faaliyeti oyuna dönüştürebilirsiniz.

Evde batıcı, yaralayıcı, canını yakıcı nesnelere toplayınız, görmeyen çocuğunuz da dolaşmaktan, hareket etmekten korkmasın. Özgürce dolaşsın ki, dış dünya ile baş etmeyi öğrensin.

Yeni yürümeye başladığında itilen, çekilen, ses çıkaran, hareket eden oyuncaklar alınız. Oyuncakları da malzeme olarak çeşitlilik gösterebilirsiniz: Tahta, kâğıt, karton, bez, plastik, metal gibi. El ile sıkılan oyuncaklar da el kaslarının gelişmesine yardımcı olur.

Çocukluk dönemi, özellikle 0-6 yaş tüm çocuklar için somut biçimde yaşanılarak öğrenilen bir dönemdir. Görmeyen bebek ve çocuğunuzu da somut biçimde yaşatarak zihninde kavramlar oluşmasına katkıda bulununuz.

Seçtiğiniz oyuncaklarla pek çok kavramı çocuğunuza dokunma duyusu aracılığıyla öğretebilirsiniz. Düz, pütürlü, sivri, yamuk, eğri, yuvarlak, köşeli gibi.

Görmeyen çocukların sesli uyarılara ve müziğe karşı daha ilgili oldukları gözlemlenmektedir. Zihninde kavramların sınırlı kalmaması ve hareketsizleşmemesi için çocuğunuzun sadece sesli uyarıları ve müziği dinleyerek zaman geçirmesine izin vermeyiniz.

1-1,5 yaş civarlarında kol, bacak, baş, karın gibi organları vücudunda ve kendi vücudunuzda gösteriniz. Daha sonra başının bölümlerini; ağız, burun, kulak, saç, kaş, diş ve el ve ayak parmaklarını tanıtırız. Hemen hemen aynı sıralarda hayvan seslerini öğretebilirsiniz. En iyi öğrenmeyi sağlamak için gerçeğini dinletmeli, hatta mümkün olanları yoklatmalısınız.

Gören çocuklar dış dünyadaki nesnelere bir bakışta algırlar. Görmeyen çocuklar ise bir nesneyi ellerine aldıkları zaman bir parçasını, sonra diğerini, sonra sıra ile kalan kısımlarını yoklarlar. Bu nedenle, parçadan bütüne doğru ilerlerler. Böylece, görmeyenlerin zihninde kavramlar parçadan bütüne doğru gelişir. Görmeyen çocuklara da bir şey öğretirken mutlaka alt basamaklara bölmeli ve aşama aşama öğretmelisiniz.

Mekân algısı ve zihinsel harita geliştirebilmesi için önce odasını, kapıdan başlayarak duvarları yoklatarak ve sıra ile eşyaları tanıtarak öğretmelisiniz. Evde eşyaların yerini sıkça değiştirmeyiniz ki evin düzenini, odaların yerini, zihninde harita oluşturarak öğrenebilsin.

Çocuğunuzu parklara götürünüz, koşturunuz, kaydırınız. Kendi başına hareket edebilmesi için bağımsız hareket yöntemlerini öğretiniz.

Yemek yeme becerilerini kazanabilmesi için kaşıkla yediriniz. Pütürlü yemeye alışabilmesi için yemekleri püre şekline dönüştürmekten sakınınız.

Körlük tiklerinin gelişmesini önlemek için, hareketsiz kalmasını, canının sıkılmasını önleyiniz. Mümkün olduğu kadar onu her yaşta ve tüm vücudunu içeren hareketlere ve faaliyetlere yönlendiriniz.

4.3.DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ

“İsmail 3,5 yaşında. 18 aylıkken cümle kurmaya başlamıştı. Çok güzel konuşuyordu. Herkes onun konuşmasına hayrandı. Bir gün parkta oynarken salıncaktan düşmüş çok korkmuş ve ağlamış. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra da konuşmamaya başlamış. Konuşurken tutukluk yapıyor ya da b’Be-bbbe-be-be-ben onu istiyorum!” diye heceleri tekrarlıyor. Annesi geçer diye düşünüyor. Babası ise onu sürekli ikaz ediyor ve düzgün konuşmasını istiyor. İsmail bu sabah annesine, ‘Ben neden düzgün konuşamıyorum? Neden böyle konuşuyorum? Diye sordu. ‘Eyvah, yoksa İsmail kekememi oldu? Ya hep böyle kalırsa? Diye panikledi annesi. Babası ise bizim ailede hiç kekeme yok. Dayısına çekmiş! Ne yapacağız şimdi diye söylenip duruyor.”

4.3.1.Dil ve Konuşma Gelişimi

İnsan doğuştan konuşma yeteneğiyle doğar. Önce çevresindeki sesleri dinler, zamanla bu seslerin benzerlerini çıkarmaya çalışır. Çocukta önce “Alıcı Dil” adı verilen söyleneni anlama gelişmeye başlar. Söylemek istediklerini sözel yolla ifade etmesi ise “İfade Edici Dil” olarak adlandırılır. Dil gelişimi belli aşamalarda gerçekleşir.

4.3.2.Dil ve Konuşma Güçlüğü Temel Kavramlar

Artikülasyon: Konuşma seslerini çıkarma işlemine söyleniş (Artikülasyon)denir. Telaffuz ya da boğumlama olarak da adlandırılır.

Afazi: Söz veya kelime yitimidir.

Disleksi: Öğrenme bozukluğudur. Konuşmada bir engel olmadığı halde sesli veya sessiz okumada ve anlamada görülen bir bozukluktur.

Fonasyon: Sesleme, sesin çıkarılması.

Terapi: Sağaltım, tedavi.

Tepki: Cevap, karşı etki, karşılık verme.

Bilingualizm: İki lisanlılık. İki dili aynı anda öğrenmeden kaynaklanan dil problemi.

4.3.3.Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri

Dil ve konuşma engelinin birçok tanımı bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının konuya ilişkin yönetmeliğinde konuşma engeli “Konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, eklemelişinde, artikülâsyonunda, anlamında bozukluk bulunmasına konuşma engeli denir.” şeklinde tanımlanır.

Konuşmanın niteliğini etkileyen her türlü olağan dışı aksaklık konuşma akışının bozukluğudur. Dil ve konuşma bozuklukları birçok şekilde ortaya çıkmaktadır. Dil ve konuşma bozukluklarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

4.3.4.Konuşma Bozuklukları

Konuşma, konuşmayı sağlayan organların, kasların, sinirlerin yapısıyla, işlevleriyle ilgili motor bir süreçtir. Bu organların, kasların, sinirlerin yapısında ya da işlevlerindeki herhangi bir bozukluk konuşma bozukluğudur. Konuşma bozukluğunda sorun doğrudan zihinsel algılama ile ilgili değildir. Çocuk, sesleri, dilin yapısını ve özelliklerini bilse bile bu organları kullanamadığı için sesleri çıkaramamaktadır. Örneğin, işitme engelli bir çocuğun zihinsel bir problemi olmadığı halde konuşamaması işitme engelinden dolayıdır.

4.3.5.Söyleyiş (Artikülâsyon) Bozuklukları

Artikülâsyon, nefesin gırtlaktan çıktıktan sonra yutak, ağız ve burundan oluşan üçüncü ekip organlarında (Dil, damak, diş, dudak) konuşma dilimizin geleneksel seslerine dönüşüp biçimlenmesidir. Artikülâsyon teriminin yanı sıra boğumlama, eklemleme, telaffuz ya da oynaklama terimleri de kullanılır.

Söyleyiş bozuklukları, konuşanın söyleyişinde değil, dinleyenin kulağındadır. Diğer bir deyişle dinleyici konuşma seslerini; yer değiştirmiş, atlanmış, eklemeler ve çarpıtmalar yapılmış gibi algılıyorsa söyleyiş bozukluğu var demektir. Konuşan kişi ses birimlerini(fonemleri) nasıl çıkarırsa çıkarsın, işitenlere yanlış gelmedikçe fonemler doğru söylenmiş sayılmaktadır.

4.3.6.Beyin Felci İle İlgili Dil ve Konuşma Bozuklukları

Beyindeki herhangi bir zedelenme nedeniyle zayıflık ve felç içeren bir durumdur. Beyin felci problemi olan çocuklar için konuşma ve dilin kazanımı oldukça zordur. Çoğunda algısal motor ve bilişsel yetersizlik bulunur. Kas gücü ve koordinasyonları da zayıftır. Bu nedenle zihinsel olarak normal gelişim gösterebilirler de kaslarını yeterince kullanamadıkları için sesleri çıkarmada zorluk çekerler. Beyin felçli çocukların hepsi aynı derecede zarar görmezler. Konuşma problemi, beyindeki zedelenmenin derecesi ve konuşma organlarını etkileme durumuna göre farklı derecelerde ortaya çıkabilir.

4.3.7.İşitme Bozukluğuna Bağlı Konuşma Bozuklukları

İşitme organlarından herhangi birindeki, sesleri beyne taşıyan sinirlerdeki ya da beyinde işitmeyle ilgili bölgedeki herhangi bir motor yetersizlikten dolayı, bireyin sesleri duyamaması konuşma seslerinin öğrenilmesini de engeller. İşitmedeki kayıp ne kadar büyük olursa konuşmadaki sorun da o kadar büyüktür. İşitme yeteneğini tamamen kaybetmemiş olanlar eğitim ve işitme cihazı kullanımının da etkisiyle konuşabilmektedirler. Ancak normal işiten yaşlı çocuklarla karşılaştırılacak olursa konuşmasında bozukluklar görülebilmektedir.

4.3.8.Yarı Damak ve Yarı Dudakla İlgili Konuşma Bozuklukları

Yarı damak (kurtağzı), ağız boşluğunun üst kısmında açıklık olması durumudur. Yarı dudak ise (Tavşan dudak) üst dudakta tek ya da iki yanlı yarıklık olması durumudur. Nedeni kesin olarak bilinmemekle birlikte annenin hamilelikteki sağlık durumu, beslenme bozukluğu ile fetüsün üzerinde rahim içi baskıların oluşmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Yarıklar cerrahi yolla düzeltilebilir ya da yapay olarak kapatılabilir. Tıbbi müdahale sonrası süreçte ise konuşma eğitimine başlanmalıdır. Ancak dudak ve damaktaki bu kusurların tedaviden sonra konuşmanın ne ölçüde düzelebileceği belirlenemez.

4.3.9.Zekâ Geriliği, Öğrenme Bozukluğu Ve Duygusal Problemlere Bağlı Dil Bozuklukları

Zekâ geriliği olan çocuklarda ve duygusal problemi olan çocuklarda her türlü dil bozuklukları daha sık görülmektedir. Yaygın olarak da "Gecikmiş Dil" görülmektedir. Zekâ geriliğinden kaynaklanan algılama bozukluklarından dolayı dili diğer çocuklara nazaran daha geç öğrenirler, telaffuzda zorlanırlar ve anlatmak istediklerini ifade edemezler.

Altı yaşına gelen çocuklar artık bir eğitim alabilecek zihinsel gelişim düzeyine gelirler. Öğrenme bozukluğu olan çocuklarda ise henüz bu hazırlık

söz konusu değildir. Disleksi olarak adlandırılan öğrenme bozukluğunda çocuklar, öğrenmeye yardım eden zihinsel organizasyon bakımından yeterli değildir. Dislekside konuşmada bir engel olmadığı halde sesli ve sessiz okumada ve anlamada görülen bir bozukluk söz konusudur. Zekâsı, görmesi, işitmesi yeterli olmasına rağmen okuma öğreniminde başarısızdırlar. Bu durum merkezi sinir sistemindeki bir bozukluktan kaynaklanır. En belirgin özelliği harflerin ve kelimelerin karıştırılması ve tersten algılanmasıdır. Disleksili çocuklarda sık karşılaşılan özellikler; b ve d, p ve q harflerini, 6 ve 9 sayılarını ters algılama, ne'yi "en", 3'ü 'E', 32'yi '23' olarak algılama, okurken kelimeleri atlama, yön ve zaman kavramlarında zorlanma, gecikmiş ya da yetersiz konuşma, konuşurken anlama en uygun kelimeyi seçmede zorluk, okunmayan el yazısı sıralanabilir. Duygusal problemi olan çocuklar daha çok bir tepki olarak konuşmamayı ya da ilgi çekmek için farklı, eksik, hatalı konuşmayı seçerler. Ebeveyn yokluğu, kötü muamele, yetersiz ilgi, yaşlılarından kabul görmeme gibi birçok duygusal problem çocukta başta gecikmiş dil olmak üzere birçok dil problemine neden olabilir.

Ayrıca dil ve konuşma problemi olan çocukların eğitimi esnasında evde ve okulda ona uygun dil kullanımıyla örnek olunmalıdır. Ona konuşma fırsatı verilmeli, konuşurken sabırla dinlenmeli ve alay edilmemelidir. Sevgi ve ilgi göstermeli, bu konuda çocuğun yanında başkalarıyla konuşulmamalıdır. Çocuğun daha iyi anlayacağı düşünülerek onunla bebekçe konuşulmamalıdır. Ona sürekli soru sormaktan vazgeçilmeli ve soru sorulması gerektiğinde cevabı kısa ve net olan sorular sorulmalıdır. Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların aile bireyleri, öğretmenleri ve çevresindeki diğer bireyler onunla konuşurken dikkatle dinlemeli, göz teması kurmalıdır. Fakat bakışlarına endişeli ve gerilimli bir ifade yüklememeye çalışmalıdır. Unutulmamalıdır ki aile bireylerinin ve öğretmenlerin bazı davranışları ona zarar verebilir. Bu davranışlar:

- ✓ Acımak, merhamet göstermek
- ✓ Endişeli bakışlar
- ✓ Konuşmasındaki probleminden dolayı cezalandırma tehdidinde bulunmak ve suçlamak
- ✓ Akıcı konuştuğu bölümlerden çok problemlili olan konuşması üzerinde durmak
- ✓ Akıcı olmayan konuşmayı kesmesini söylemek
- ✓ Konuşmaya başlamadan önce durup derin nefes almasını söylemek
- ✓ Durup tekrar başlamasını istemek
- ✓ Konuşmaya başlamadan önce düşünmesini önermek
- ✓ Zorlandığı kelimeleri kullanmamasını önermek

- ✓ Onun yerine cevap vermek ya da takıldığı yerleri tamamlamak “Hayır, dur yapamazsın” gibi ifadeleri sık kullanmak onun yaşı ve olgunluk düzeyine uygun olmayan beklentiler içinde olmak çocuğa zarar veren davranışlardan bazılarıdır.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuğa yönelik planlanan eğitim etkinlikleri uygulanırken basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa şeklinde bir yol izlenmelidir. Eğitime öğrencinin başarılı olduğu, en iyi bildiği noktalardan başlanmalıdır ki kendine güveni artırıp motive olsun. Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak sınıfın seviyesi sürekli kontrol edilmelidir. Hedefler ve hedef davranışlar öğrencinin düzeyine göre belirlenmeli, uygun araç, gereç ve tekniklerle desteklenmelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocuklar için hazırlanacak olan program ve plan çocuk merkezli olmalı ve onun tüm gelişim alanlarını desteklemeye yönelik olmalıdır. Ailenin katılımını ve diğer personelin desteğini içermelidir. Değerlendirme yapılırken öğrenci, sınıftaki diğer öğrencilere göre değil; kendi içinde değerlendirilmeli, gösterdiği gelişme ya da gerilemeler göz önüne alınmalıdır. Uygulama öncesinde ve sonrasında sonuçlar hakkında aile bilgilendirilmelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü çeken çocukların normal çocuklarla aynı eğitimi aldıkları okullarda, bu öğrenciler arkadaşları tarafından merak konusu olacaktır. Çıkabilecek uyum sorunlarını ortadan kaldırabilmek ve diğer öğrencilerin yeni duruma eşlik edebilmelerini sağlamak amacıyla, öğrencilerin merakları doğru ve gerçekçi bilgilerle giderilmelidir.

Okulda ve sınıfta düzenlenecek olan sosyal ve kültürel etkinliklere yetenekleri ve performansı ölçüsünde katılmalarına, sorumluluk almalarına özen gösterilmelidir. Bu öğrenciler sınıf mevcudu en az olan sınıflara yerleştirilmeli, öğretmenin konuşmasını en iyi duyabileceği ve öğretmeni en iyi görebileceği yere oturması sağlanmalıdır.

Öğretmen dil ve konuşma güçlüğü olan çocukların sınıftaki başarısını sağlamak ve onunla daha iyi iletişim kurabilmek için:

- ✓ Yüzü öğrenciye dönük olmalı ve onunla göz teması kurmalı,
- ✓ Konuşmanın akışına ve anlamına uygun abartısız jest ve mimikler kullanılmalı,
- ✓ Uzun cümleler yerine basit, kısa ve kurallı cümleler kurmalı,
- ✓ Yüksek sesle konuşmamalı,
- ✓ Sözcükleri hecelememelidir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan çocukların eğitimi için hazırlanacak planlar okullarda “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi” tarafından yapılacaktır.

4.3.10.Öğretmenlere Öneriler

- Hatalı sesleri doğru telaffuz ederek örnek olunmalıdır.
- Hatalı çıkan sesleri hemen düzeltmek, uyarmak ve suçlamaktan kaçınılmalıdır.
- Öğrenci mutlaka dinlenmeli, dinlendiği hissettirilmelidir.
- Doğru model olunmalıdır.
- Doğal ve hecelemeden konuşulmalıdır.
- Öğrencinin konuşmaları taklit edilmemelidir.
- Öğrencinin konuşmak için gösterdiği çaba ödüllendirilmelidir.
- Öğrencinin çıkardığı hatalı sesler duymazlıktan gelinmelidir.
- Ona sorulan soruları başkasının cevaplmasına izin verilmemelidir.
- Aile ziyaretleri yapıp, aile ile işbirliği yapılmalıdır.

4.3.11.Anne-Babaya Öneriler

- ❖ Anlaşılabilir telaffuz ile konuşulmalıdır.
- ❖ Çocuk doğru konuşmadığı zaman ısrarcı olunmamalıdır. Yanıt alınmadığı zaman yorumsuz kalınmalıdır.
- ❖ Sabır ve ilgi ile dinlenilmelidir.
- ❖ İyi bir model olmak için açık, yavaş, anlaşılabilir konuşulmalıdır.
- ❖ Konuşurken beden dilini ifade eden mimikler kullanılmalıdır.
- ❖ Oyun oynayarak konuşmaya uygun ortamlar yaratılmalıdır.
- ❖ Çocuğun duyabileceği ortamlarda konuşma bozukluğu hakkında bir başkası ile konuşulmamalıdır.
- ❖ Dilaltı bağı olan çocuklar doktora götürülerek tedavileri yaptırılmalıdır.
- ❖ Küçük yaşlardan itibaren resimli kitaplarla çocuk konuşTURULmaya teşvik edilmelidir.
- ❖ Anlatırken konuşması kesilmemeli, hatası düzeltilmemeli ve hevesi kırılmamalıdır.
- ❖ Çocuk konuşması hakkında eleştirilmemelidir.
- ❖ Hatalı konuştuğu zaman konuşmanın düzeltilmesi istenilmemelidir.
- ❖ Çocuktan her zaman mükemmel olması beklenmemelidir.
- ❖ Erkek çocuklar kız çocuklarından daha geç konuşmaktadır. Erkek çocuklar 3 yaşına kadar konuşmadıysa bir uzmana başvurulmalıdır.
- ❖ Küçük yaştaki çocuklara mümkün olduğunca televizyon izletilmemelidir.
- ❖ Bebeksi konuşmalar pekiştirilmemelidir.
- ❖ Konuşurken onun yerine cümle tamamlanmamalı ya da konuşması kesilmemelidir.
- ❖ Konuşmasına ilişkin yaşanan kaygı çocuğa yansıtılmamalıdır.
- ❖ Evde farklı şive ve lehçelerle konuşulmamalıdır.

4.4.BEDENSEL ENGEL

‘İsmim Elif 9 yaşındayım. Ben 1 yaşımı doldurduğumda hala yürüyemediğimi gören ailem şüphelenmiş ve beni doktora götürmüşler. Doktorlar benim serebral palsy olduğumu ve bunun büyük ihtimalle zor doğum olmasından dolayı olduğunu söylemişler. Ailem çaresizce ne yapacaklarını araştırmaya başlamışlar ve bunun çaresinin fizyoterapi olduğunu öğrenmişler. Şuan eğitimim hala devam ediyor koşamıyorum ancak yürüyebiliyorum sınıfıma artık bağımsız gidebiliyorum...’

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre; bedensel yetersizliği olan birey: Hastalıklar, kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareket ile ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey olarak tanımlanmıştır.

Bedensel yetersizliği olan çocukların toplumda yaygınlık oranı kesin olarak bilinmemekle birlikte toplumda yaygınlığı % 0,5 ile %2 arasında değişmektedir.

4.4.1.Bedensel Engelli Çocukların Özellikleri

- ✚ Bağımsız hareket edebilme becerileri, devimsel koordinasyonları sınırlıdır.
- ✚ Hareketten çekinir, pasif kalmayı tercih ederler. Sıklıkla yorgunluktan şikâyet ederler.
- ✚ Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre uyum, konuşma ve öğrenme güçlükleri de görülebilir.
- ✚ Düşük benlik algısı görülebilir.
- ✚ Bu çocuklarda denge bozuklukları görülür.
- ✚ Bedensel yetersizliği olan çocukların pek çoğunun zorunlu olarak doktora gitmesi veya çok hastalanması nedeniyle evde yatması okuldan ve derslerden geri kalmasına neden olmaktadır. Normal zekâ düzeyinde olsa dahi bu durumlarından dolayı okul başarıları düşüktür.
- ✚ Yürüme, koşma, tırmanma gibi hareketlerden kaçınırlar.
- ✚ Motor koordinasyonları zayıftır.
- ✚ Bedensel yetersizliği olanların zaman zaman uyum problemleri olduğu bir gerçektir. Ancak bu problemleri bedensel yetersizlikten

kaynaklanmaktan çok bedensel yetersizliği olanların toplum tarafından nasıl algılandığı, toplumun onlara yönelik tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır.

✚ Yazı yazmada zorlanırlar.

4.4.2. Bedensel Yetersizliğin Sınıflandırılması

Bedensel yetersizliğin birçok sınıflandırması vardır. Ancak anlaşılır olmak için basit düzeyde bir sınıflandırma 'bedensel yetersizliğin derecesine' göre yapılabilir.

1. Hafif derecede yetersizlik: Kişinin bireysel gereksinimlerini kendisinin bağımsız olarak karşılaması, günlük yaşamını sürdürmede herhangi bir desteğe ve alete gereksinim duymaması; ancak müdahale edilmediğinde motor ve algı ile ilgili becerilerin niteliğinde gerileme olma durumunun olmasıdır.

2. Orta derecede yetersizlik: Kişinin günlük yaşamını sürdürmede az da olsa desteğe gereksinim duyması, işlevsel baş kontrolüne sahip olması, bireysel gereksinimlerinde yardımcı aletleri(yürüme cihazı, koltuk değneği, uyarlanmış cihazlar vb.) kullanması, okul başarısını ve yaşına uygun motor becerilerin kazanılmasını etkileyen algı ve duyu-algı bozuklukları olması durumudur.

3. Ağır derecede yetersizlik: Yetersizliği olan bireyin tekerlekli sandalyeye ve desteğe bağımlı olması, bireyin gereksinimlerini karşılamada tam bağımlı olması, baş kontrolünün zayıf olması, okul başarısını ve yaşına uygun motor becerilerin kazanılmasını engelleyen algı ve duyu-algı bozuklukları olması durumudur.

Bu sınıflandırmaya göre genelde 'hafif derecede yetersizliği' ve 'orta derecede yetersizliği' olan çocukların akranlarıyla birlikte okulda eğitim aldıkları görülmektedir. Öğrenmesini ve okul başarısını engelleyen duyu-algı bozuklukları olmasından dolayı 'ağır derecede yetersizliği' olan çocuklar da bu durum ne yazık ki nadir görülmektedir. Merkezi sinir sistemindeki bozukluktan kaynaklanan ve bedensel yetersizliğe yol açan birçok hastalık bulunmaktadır. Bunlar;

- Serebral palsi- beyin felci
- Otizm spektrum bozukluğu
- Spina bifida
- Poliomyelit-çocuk felci

- Brakial pleksus yaralanmaları
- Hemiparezi-hemipleji
- Konvulsüyon bozuklukları
- Ampütasyon vb.

Bedensel yetersizliğe yol açan daha birçok hastalık mevcuttur. Ancak görülme sıklığı diğerlerinden daha fazla olan 'serebral palsi' hastalığına ayrı bir parantez açmak gerekir.

Serebral Palsi (SP), gelişimini sürdürmekte olan beyin dokusunda oluşan hasar nedeniyle ortaya çıkan kalıcı hareket ve postür (duruş) bozukluğu ile karakterize, istemli motor aktivitelerde ve duyuşsal fonksiyonlardaki yetersizliktir. SP insidansı (sayısı) pek çok toplumda ortalama olarak 1000 canlı doğumda 2- 3 olarak bildirilmiştir. Türkiye'de SP prevalansının 1000 canlı doğumda 4,4 olduğunu bildiren çalışmalar yapılmıştır. Serebral palsili çocukta motor bozukluklarla birlikte kognitif (zihin-unutma) yetersizlikler, görme ve konuşma bozuklukları da görülür.

SP'li çocuklarda bu bozukluklara bağıli gelişen fonksiyonel yetersizlikler, çocukların toplum içindeki rollerini yerine getirmeyi zorlaştırmakta, buna bağıli olarak da yaşam kalitelerini etkilemektedir. Ayrıca çocuğun fiziksel kısıtlılığının yanı sıra hayat boyu süren tedavi süreci, çocuğı aile ve toplumdan izole ederek psikososyal gelişimini ve günlük yaşam aktivitelerini etkileyebilmektedir.

Serebral palsili çocuklarda karşılaşılan pek çok farklı problemin, çocukların yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilediğı belirtilmektedir.

Tüm bu nedenlerden dolayı Serebral palsi hastası olan ve diğler hastalıklar sebebiyle bedensel yetersizliğı olan çocuklara karşı gerek ailesinin gerekse eğitimini ve tedavisini yapan fizyoterapistlerin ve öğretmenlerin çok duyarlı bir şekilde yaklaşımları gerekir.

4.4.3.Bedensel Engelli Çocuklarda Uyum Sorunları Nasıl Ortaya Çıkar?

Bedensel engelli çocuklarda uyum sorunu şöyle gerçekleşir:

1. Çocuk belli toplumsal davranışları gerçekleştirmede, örneğın, merdivenlerden inme ve çıkmada bacaklarından yararlanamadığının ya da bir başka çocuk el ve kollarını yazı yazmada ve yemek yemede kullanamadığının farkındadır.

2. Normal çocuklar bedensel engelli bireyin bir yerden diğler bir yere hareket etmede sınırlı olacaklarını düşünürler, bu nedenle onunla birlikte olmaktan kaçınırlar. Hatta ona acırlar. El ve kollarını fonksiyonel kullanamadıkları durumda, herkes gibi ellerini kullanarak yazamadıkları, yemek yemedikleri için ona değer vermezler. Onu uzaktan dikkatli bir biçimde izlerler.

3. Bedensel yetersizliğinin farkında olan çocuk, insanların kendisini yeterli ve değerli görmediği görüşünü benimser, o da kendini yeterli ve değerli görmez.

Yukarıdaki maddeler halinde belirtilen durumlar birbirinden bağımsız oluşur. Eğer insanların kendisi hakkındaki olumsuz ve itici görüşlerine katılmaz, kendini yetersiz ve değersiz görmezse, duygusal sorunlar ve uyumsuzluklar oluşmaz. Ancak kendisi de diğer insanların görüşüne katılır, kendisini yeterli ve değerli görmezse, kendini toplumdaki dışlamaya ve duygusal bakımdan duyarlı olmaya ve uyum sorunları yaşamaya başlayabilir.

Bedensel yetersizlikten etkilenen çocukların kendilerini yeterli ve değerli görmemelerine yol açan en önemli etmen, toplumun kendilerinden beklenen davranışları kazanmalarını engelleyen mimari engeller ve eğitim fırsatlarının sınırlı olmasıdır. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için rampa yapılarak merdiven gibi mimari engellerin kaldırılması ve bu çocukların okula gidebilmeleri için uygun düzenlemelerin yapılması gerekir. Bu çocukların eğitim-öğretim etkinliklerine etkin şekilde katılmalarını sağlamak için tekerlekli sandalyenin gireceği genişlikte sıra ve kapılardan, tutabilecekleri kalınlıkta kalemler kadar bazı düzenleme ve uyarlamaların yapılmasını gerektirir. Bedensel yetersizlikten etkilenen kişilere yönelik tutumlar olumlu olduğunda ve toplumsal becerileri kazanmalarına fırsat verecek düzenlemeler yapıldığında, bedensel engelli çocuklar da diğer çocuklar gibi toplumsal becerilerle donatılmış olur ve kendilerini daha yeterli görürler.

O halde, öğretmen bedensel engelli çocukları diğer çocuklar gibi değerli görür, onların bedensel özelliklerini dikkate alarak sınıfında ve araç gereçlerde değişiklik yaparsa, derslerin amaçlarının onlarda da gerçekleşmesinin gerekli koşullarını hazırlamış olur.

Bedensel yetersizliği olan çocukların bedensel sınırlılıklarından ya da sağlık sorunlarından dolayı öğrenebilmeleri için özel hizmet, öğretim ve donatım gerekir. Bu çocukların sınırlılıkları daha çok devinimle ilgili olduğundan, eğitimleri evde, hastane okullarında ya da özel eğitim okullarında olabilir. Bunun yanı sıra normal okullarda da eğitim görebilmektedirler.

4.4.4. Akranları İle Birlikte Eğitim Almanın Bedensel Engelli Çocuklarımıza Katkısı Nelerdir?

- Akranları ile birlikte eğitim görmek engelli öğrenciye;
- ✓ Sınırlılıklarını kabul etmeyi,

- ✓ Özgüven kazanmayı,
- ✓ Yaşama daha pozitif bir şekilde bakmayı,
- ✓ Yapamadıklarını değil, yapabileceklerini görmeyi,
- ✓ Erken yaşlardan itibaren yaşam sorunlarıyla baş etmeyi, çözüm yolları üretmeyi,
- ✓ Yetersizliği olmayanlarla yaşamayı öğretir.

Diğer öğrencilere ise;

Bedensel engelin, çocuğun kişiliğinin sadece bir bölümü olduğunu, bunun yanında bedensel engelli arkadaşlarının daha pek çok olumlu özellikleri olabileceğini ve farklı çocuklarla bir arada yaşamayı öğretir. Böyle bir deneyim hem engelli birey hem diğer öğrenciler ve öğretmenler için insancıl ve ödüllendirici bir yaşantı olacaktır.

Bedensel yetersizliği olan çocuklara yönelik özel eğitim sürecinde; doktor, fizyoterapist, psikolog, öğretmen ve aile işbirliği gerekir. Bu çocukların eğitiminde, tedavisinde ve sosyalleşmesinde multidisipliner bir yaklaşım gereklidir. Eğitiminde ve tedavisinde görev alan kişiler arasında iletişim bozukluğu olursa bunun zararını şüphesiz bedensel engelli çocuklarımız çeker. Kuşkusuz ki bu çocukların eğitiminde en önemli görev, onlarla tüm yaşamı boyunca beraber olan ailelere düşmektedir. Öyleyse aileleri bilinçlendirmek onların bedensel engelli çocuklara daha faydalı olmalarını sağlamak için bir takım önerilerde bulunmak gerekir.

4.4.5. Ailelere Öneriler

➔ Bedensel yetersizliğe neden olan hastalıklar hakkında bilgi edininiz. Bu konuda yazılanları okuyunuz, derneklere üye olunuz, sizin gibi çocukları olan ailelerle diyalog kurunuz.

➔ Çocuğunuzu başka çocuklarla kıyaslamayın, onu olduğu gibi kabul ediniz.

➔ Kendi gereksinimlerinizi ihmal etmeyiniz, siz güçlü olursanız çocuğunuza daha çok yardımcı olabilirsiniz.

➔ Çocuğunuzun yetersizliklerini ve özelliklerini çok iyi tanımanız gerekmektedir. Böylece yapamayacağı hareketler için onu zorlamamış olursunuz. Zorlanacağı durumlar mutlaka olacaktır.

➔ Fizyoterapistler tarafından verilecek egzersiz programını düzenli bir şekilde yapmanız gerektiğini unutmayınız. Aksi halde çocuğunuzun gelişimi

bir hayli yavaşlayacak belki de daha olumsuz bir durum ortaya çıkacaktır. Ancak egzersiz, oyun ve okul saatlerini dengeleyin. Tedavilerin sizin ve çocuğunuzun hayatını aksatmasına izin vermeyin.

➔ Mutlaka çocuğunuzun doktor kontrollerini aksatmadan düzenli olarak yaptırınız.

➔ Çocuğunuzda evde görülen her türlü olumlu gelişmeyi ya da olumsuz durumu doktorunuza ya da fizyoterapistinize söylemeniz gerekmektedir. Böylece daha aktif bir tedavi yöntemi belirlenecektir.

➔ Çocukların bedensel yetersizliği onun tüm gelişimini olumsuz etkiler. Çocuk eğer emekleyemiyor, yürüyemiyor veya oturamıyorsa çevresiyle ilgisi azalır buna bağlı olarak sinirli olacaktır. Çocuğun bedensel yetersizliğine rağmen çevresiyle aynı şekilde ilişki kurmasını sağlamak sizin görevinizdir. Bu nedenle olduğunca çevreyi çocuğun ayağına getirmek, başka bir ifade ile çocuklar emeklemese de, oyuncacı tutamasa da ona oyuncacı göstermek, sesini dinletmek, gözüyle takip etmesini sağlamak çocuğunuzun gelişimine destek olacak etkinliklerdir.

➔ Yetişkin olmasının en önemli özelliği, bir işe sahip olmaktır. Çocuğunuz da diğer yetişkinler gibi kendine uygun bir işte çalışmaktan zevk alacaktır. Çocuğunuz aldığı eğitime bağlı olarak kazanmış olduğu çeşitli beceriler vardır. Bu beceriler, göz önünde bulundurularak ev içinde veya ev dışında yapabileceği bir iş çocuğunuz için çok önemlidir. Çocuğunuzun engeli fazla ise (hem kolları hem de bacakları etkilenmişse) ona daha fazla yardım etmeniz gerekecektir. Eğer engeli hafif derecede ise, kısıtlı yardım ile birçok işin gerektirdiği işlevleri yerine getirebilir.

4.4.6.Öğretmenlere Öneriler

- Bedensel yetersizliği olan öğrenci, normal okula ve sınıfa devam ederek sınırlılıklarını kabul etmeyi, erken yaşlardan itibaren yaşam sorunlarını çözmeyi ve yetersizliği olmayanlarla yarışmayı öğrenir.

- Çocuğun bedensel engeli yanında zihinsel engeli yoksa normal okullarda eğitim görmelerinin mümkün olduğunca desteklenmesi gerektiğini de aklımızdan çıkarmayalım. Bedensel engelli çocuklar motor-hareket becerilerindeki yetersizlik dışında yaşitlarıyla ortak özellikleri olduğu için gerekli düzenlemelerle normal okullardan yararlanabilirler.

- Bedensel kısıtlılıklar ve hastalıklardan etkilenmiş öğrenciye sunulacak program, çocuğun öğrenme ve akademik alanlarda güçlü ve zayıf yanlarını ortaya çıkaracak, ayrıntılı değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlayacak şekilde yapılmalıdır.

- Mevcut programı ve disiplin alanlarını izleyemeyen bedensel engelli çocuklar için farklı programlar kadar bireyselleştirilmiş özel yöntemlerin uygulanması gerekebilir. Bu çocuklar için akademik alanlarda amaçlar koymanın yanında bedensel, sosyal, konuşma ve dil gelişimi için hedefler ve öz bakım ve günlük yaşam becerileri, bağımsız hareket, iş ve aile yaşamına ilişkin hedeflere gereksinim vardır.

- Öğretim tekniklerindeki değişiklikler öğrencinin bedensel yetersizlikten etkilenmesinin yapısına, derecesine ve uygulanan programa göre değişiklik gösterir. Öğretim uyarlamaları ve değişiklikler öğrencinin bağımsız şekilde çalışmasına ya da uygun olduğunda diğerleriyle birlikte çalışmasına ve tüm okul etkinliklerine tam zamanlı olarak katılmasına fırsat vermelidir.

- Öğretim materyalleri, bedensel yetersizliklerin, hastalıkların ve öğrenme güçlüklerinin özelliğine göre uyarlanmalıdır. Kitabı tutabilmesi, sayfayı çevirebilmesi, yazabilmesi ve diğer öğretim materyallerini kullanabilmesi için öğretim materyallerinde uyarlamalara ve düzenlemelere gidilmelidir.

- Bedensel yetersizlikten ağır düzeyde etkilenmiş çocuğa sınıfta en fazla yararlı olabilecek eklemeler elektronik teknolojiyle ilgilidir. Bunlar bilgisayar, elektronik iletişim tahtası, yazılı materyali seslendiricilerdir. Bu teknoloji öğrencinin yazılı ve sözlü dili öğrenmesine fırsat verir ve sınıftaki diğer akademik etkinliklere katılımını kolaylaştırır.

- Çocuğun özelliklerine göre öğretim ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir. Örneğin; ellerini kullanmakta zorlanıyor ise çoktan seçmeli test ve sözlü sınav yapılabilir.

- Bedensel engelli öğrencilerin bulunduğu sınıf, mümkün olduğu kadar giriş katında ve sınıf içindeki yerleri de kapıya yakın, kolaylıkla girip çıkabilecekleri bir yerde olmalıdır.

- Bedensel engelli öğrenciler için, çok lüzumlu durumlarda merdivenlere veya kapı eşiklerine rampa yaptırılmalıdır.

- Tahtada ve tuvaletlerde elleriyle tutunabilecekleri barların bulunması gerekir. Ayrıca tahtaların bu çocuklara uygun olarak yüksekliklerinin ayarlanması gerekmektedir.

- Tekerlekli sandalyeyi yerleştirebilmek için sıraların kaldırılması ya da aralanması gerekebilir. Bu nedenle sıralar buna uygun düzenle yapılmalıdır. Ayrıca sınıf kapısının genişliği ayarlanmalıdır.

- Okulda kaygan zeminler varsa herhangi bir tehlikeyi önlemek için bu yerlerin lastik döşeme vb. gibi yöntemlerle kaplanması gerekmektedir.

- Diğer bir olası gereksinim ise sosyal kabuldür. Öğretmenler ve akranlar, görünür bir yetersizliği ya da epilepsi nöbetleri gibi korkutucu durumlar yaşayabilen bir öğrenci ile etkileşim kurma konusunda çekingen davranabilmektedir. Bu durumda öğretmenin hastalıkla ilgili araştırma yapması hem kendisinin hem de diğer öğrencilerin bu durumu kabul etmesini ve engelli öğrencilere daha sevecen davranmalarını sağlar.

- Sınıf, bedensel yetersizliklerinin neden olduğu engellerin tartışılması, anlaşılmasının sağlanması ve engelli çocuğun kabulü için yararlı bir ortam olabilmektedir. Sınıfta rol yapma teknikleri kullanılarak, diğer çocukların tekerlekli sandalye, cihaz ya da koltuk değneği kullanmaları ve bedensel yetersizliği olan arkadaşlarının karşılaştıkları engellerin farkına varmaları sağlanabilmektedir.

- Tedaviyi sürdüren fizyoterapist ve aile ile işbirliği yapılması önemlidir.

- Kendine güven ve uyum sorunları olabileceğinden arkadaş edinmeleri desteklenmelidir.

- Çocuğun kendini olduğu gibi kabul edebilmesi için özelliklerine uygun, sosyal ve sportif aktivitelere yönlendirilmelidir.

- Sürekli kullanması gereken bir ilaç varsa bunun takibi konusunda dikkatli olunmalıdır.

- Çocuğun fizyolojik ihtiyaçları ile ilgili bir yakınının sınıfa yakın bir yerde beklemesi sağlanabilir.

- Çocuğun özelliklerinin olduğu gibi kabul edilmesi ve acıyarak yaklaşılması önemlidir.

4.5.ZİHİNSEL ENGEL

“İlk kez telefonla çocuğumun Down olduğu haberi geldi. Ancak bu telefonda önce sadece şüphe ettiklerini söyleyen doktorları hiç ciddiye almamıştım. Tahlil sonucu telefon ile geldiğinde bütün beynimin boşaldığını ve hiçbir şey düşünemediğimi hatırlıyorum. Bir iki saniye sonra ‘acaba bu nedir?’ diye düşündüm, çocuğum nasıl bir şey olacaktı. Hastanede söyledikleri aklıma geldi ve incelemeye başladım. Bir yandan da ağlıyordum. Yalnız tam olarak ne için ağladığımı bilmiyordum. Çocuğumu incelemem 6 ay kadar sürdü. Bir süre sonra yüzde farklılıkları hissetmeye başladım. Bu arada down özellikleri ile ilgili kitaplar, yayınlar bulmaya çalışıyor, nasıl bir olayla karşı karşıya olduğumu bulmaya çalışıyordum. Kitaplardan öğrendiklerim, gözlerim ve yüreğimle gördüklerim sonunda down sendromunu artık bir parça tanıyordum. Peki sonuç? Sonuç bu benim çocuğumdur. Özellikleri ne olursa olsun onu seviyordum ve diğer çocuklardan hiçbir farkı yoktu. Diğerleri için kullanılan her olanak onun için de kullanılacaktı ve her çocuk gibi farklı özellikleri ile birlikte sevgi ile büyüyecekti.”

4.5.1.Zihinsel Engel Nedir?

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir.

Kavramsal	Sosyal	Pratik Beceriler
*Dil (alıcı ve verici)	* Kişiler arası	*Günlük yaşam etkinlikleri:
*Okuma ve yazma	*Sorumluluk	-Yeme
*Para kavramları	*Benlik saygısı	-Yer değiştirme/hareket
*Kendilik yönelimi	*Kandırılabilirlik	-Tuvalet
	*Saflik	-Giyinme
	*Kuralları izleme	-Günlük yaşamın araçlı etkinlikleri:
	*Yasalara uyma	-Yemek hazırlama
	*İstismarı önleme	-Ev bakımı -Ulaşım -İlaç alma/kullanma -Para yönetimi -Telefon kullanma -Uğraşı becerileri -Güvenli ortamlar sağlama

4.5.2.Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren; kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir. Yapılan tanılama ve zekâ testi sonucunda 50-69 puan arasında çıkan bireylerdir.

4.5.3.Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?

- Geç ve güç öğrenirler.
- Dikkatleri kısa süreli ve dağınıktır. İlgi alanları dardır.
- Kısa süreli belleklerinde problem vardır. Kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçiş yapamazlar, zorlanırlar.
- Akademik başarıları normal gelişim gösteren bireylerden gerilik gösterirler.
- Kişisel, sosyal özelliklerinde ve davranışlarında bazı problemler gösterebilirler.
- Dil ve konuşma bozuklukları yaygındır.
- İş edinmede ve bu işi sürdürmede problemleri vardır.
- Unutkandırlar.
- Güdülenme eksikliği vardır.
- Başarısızlık daha çok okumada, okuduğunu anlama ve anlatmadadır.
- Genelleme yapamazlar.
- Öğrendiklerini çabuk unuturlar.
- Genellikle kendilerinden yaşça küçük çocuklarla iletişim kurarlar.
- Rutin ve karmaşık olmayan işlerde başarılıdırlar.
- Bir hastalık olarak tanımlanamaz, tedavisi yoktur, süreklidir.
- Yeni ortamlara girmekten hoşlanmazlar.
- Sağlık problemleri vardır. Daha sık hasta olurlar.
- Temizlik yönünden gereken titizliği gösteremezler.
- Grupta lidere uyarlar.
- Sosyal faaliyetlere karşı ilgisizdirler.
- Sorumluluk almaktan kaçınırlar.
- Parçadan bütüne doğru daha kolay öğrenirler.
- Soyut kavramları anlamakta güçlük çektiklerinden zaman kavramını ve sayısal kavramları çok geç ve güç öğrenirler.
- İki şey arasındaki benzerlik ve farklılığı kolay ayıramazlar.
- Kelime dağarcıkları yaşlarına göre normalin altındadır.
- Kendilerine güvenleri azdır.
- Kurallara uymakta güçlük çekerler.
- Karışık becerileri yapmada zorlanırlar.

- Arkadaşlık kurmakta ve sürdürmekte zorlanırlar.
- Oyun başlatamazlar ve sürdüremezler.
- Genellikle okul çağında fark edilirler.

4.5.4.Öğretmenlere Öneriler

- Gelişim alanları dikkate alınarak bireysel eğitim programları hazırlanmalıdır.
- Eğitim materyali hazırlanırken somut kavramlardan yararlanılmalıdır.
- Öğretmen-veli işbirliği sağlanmalıdır.
- Öğrenci en ön sıraya, öğretmen kürsüsünün dibindeki sıraya oturtulmalıdır.
- Somut ve görsel materyaller kullanılmalıdır.
- Dikkat süreleri kısa olduğundan kavramlar küçük bölümler halinde işlenmelidir.
- Parçadan bütüne yöntemi denenebilir.
- Olumsuz ifadelerden çok olumlu ifadeler kullanılmalıdır.
- Telefona cevap verme, telefon etme, mektup yazma, postaya verme gibi etkinlikler öğretilmelidir.
- Eve gelen elektrik, su, telefon gibi faturaları okuması öğretilmeli ve bu durumlarda ne yapılması gerektiği kavratılmalıdır.
- Gazete okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Bu yapılmadığında, günlük yaşamda kullanmadığı için zamanla okuma alışkanlığını kaybedebilir.
- Güven sarsıcı söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Akademik beceriler bireysel eğitim yoluyla daha çabuk kazandırılır.
- Akademik becerilerin yanı sıra telefon-adres-para hesabı gibi yaşama ait bilgi ve becerilerin geliştirilmesine önem verilmelidir.
- Kapasitesi üzerinde bilgi beklenmemelidir.
- Öğrenmeleri 'yaparak öğrenmeye' dayalı planlanmalıdır.
- Çocuğa, dilin ses kurallarını ve yapısını öğretmeye çalışmak zaman israfından başka hiçbir şeye yaramayacağı için bunları öğretilmesinden vazgeçilmelidir. Bunun yerine okuduğunu anlama çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- Verilecek ödevler açık-sınırlı-kısa ve basit olmalıdır.
- Öğretilen kavram ve beceriler sık sık tekrar yapılmalıdır.
- Ödüllerle davranışlar pekiştirilmelidir.
- Yapabileceği ödevler verilmelidir.
- Olumsuz davranışlar görülmemelidir.
- En ufak çalışması ödüllendirilmelidir.
- Sınıf içinde diğer arkadaşları tarafından kabulü sağlanmalıdır.
- Yaşantıya dayalı deneyimler sunulmalıdır.

4.5.5. Anne-Babaya Öneriler

- Çocuk olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Çocuğu suçlayarak utanç duyulmamalıdır.
- Çocuğun kendi odası olmalıdır.
- Odasında çalışacağı materyaller olmalıdır.
- Ev içindeki kurallar çocuk ile beraber belirlenmelidir.
- Okulda çalışılan beceri ve kavramlar evde tekrarlanmalıdır.
- Çocuğa güvenip yapacakları için cesaretlendirilmelidir.
- Anne-baba olarak çocuğa örnek olunmalıdır.
- Çocuk, her türlü sosyal ortama aile ile birlikte girmelidir.
- Televizyon ve bilgisayar mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.
- Arkadaşları ve yaşlıları ile geçireceği zamanlar, ortam ve etkinlikler planlanmalıdır.
- Etkinlikler, çocuğun seviyesine göre belirlenmelidir.
- Diğer çocuklar ve kardeşleri ile kıyaslanmamalıdır.
- Ev içinde basit becerileri içeren görevler verilmelidir.
- Babanın mutlaka çocuğu ile birlikte vakit geçirmesi gerekmektedir.
- Kişisel bakımını yapmasına, eşyalarını ve odasını düzeltmesine fırsat tanınmalıdır.
- Çocuğun gelişimini engelleyecek aşırı korumacı tutumdan vazgeçilmelidir.
- Öğretmenleri ile sürekli irtibat halinde olunmalıdır.

4.5.6. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zekâ testi sonucunda zeka seviyesi 35-49 puan arasında tespit edilen bireylerdir. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

4.5.7. Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?

- Dikkat süreleri ve ilgileri sınırlıdır.
- Sosyal kurallara uymakta çektikleri güçlük, ev ve okul yaşantılarında problem oluşturabilir.
- Sözel yönlendirmeleri anlama, kavrama ve genelleme yapabilme becerilerinde yetersizlik görülmektedir.
- Zihinsel engelin yanı sıra hiperaktivite veya durgunluk, genel becerisizlik gibi özellikler taşıyabilirler.
- Büyük ve küçük kas gelişimdeki gerilikten dolayı beden eğitimi hareketlerinde, ritmik gösterilerde, top atma ve tutmalarda, kalem tutma ve el becerisi gerektiren faaliyetleri yapmada normal yaşlılarına göre gerilik ve yavaşlık gösterirler. Dolayısıyla zihinsel engeli yanında davranış ve uyum

bozukluğu ile karşımıza çıkabilirler.

- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler.
- Soyut kavramları, terimleri ve tanımları çok geç ve güç anlarlar.
- Kısa süreli bellekleri zayıftır.
- Genellikle konuşmaya geç başlarlar.
- Kazandıkları bilgileri transfer etmekte zorlanırlar.
- Zaman kavramı geç ve güç gelişir.
- Sosyal ilişkilerinde grupta daima başkalarına tabii olma eğilimindedirler.

➤ Yakın çevredekilerle kolay dostluk kuramazlar. Kurdukları dostlukları uzun süre devam ettiremezler. Kolayca küser, dostlukları bozarlar ve yalnızlığı tercih etme eğilimindedirler.

- Sorumluluk almaktan çekinirler.

4.5.8.Öğretmene Öneriler

➤ Gelişim alanları dikkate alınarak bireysel eğitim programları hazırlanmalıdır.

➤ Çocuğu sınıf seviyesine yaklaştırmak için ders sırasında ve dersten sonra özel çalışmalar planlanmalıdır.

➤ Çocuğa normalin altında ve üstünde aşırı ilgi göstermeden diğer öğrencilerin onu kabul etmesi sağlanmalıdır.

➤ Sınıfta zihinsel yetersizliği olan çocuğun “Ben diğerlerinden farklıyım” duygusuna kapılmasına yol açmayacak şekilde ortam oluşturulmalıdır.

➤ Normal arkadaşları ile rekabete zorlanmamalıdır. Başaramayacağı etkinliklere yöneltmemelidir. Derlerde performansından fazlası ondan beklememelidir.

➤ Çocuğun duygusal ve toplumsal yaşamında gösterdiği başarılı uyumlar daima teşvik edilmelidir.

➤ Çocuğun sınıfta ve okulda bazı basit sorumluluklar almasına izin verilmelidir. Yazı tahtasını silmek, kapı ve pencereleri açıp kapamak, bir masayı yerine çekmek, sınıfın temizliği ile ilgilenmek, bazı ders araçlarını getirip götürmek onun okulda yapabileceği işlerdendir. Bu işler yoluyla onun iyi ve yararlı birtakım alışkanlıklar kazanmasına yardım edilebilir.

➤ Anne ve baba ile de temasa geçerek çocukta düzen, temizlik, işbirliği, sorumluluk duygusu gibi niteliklerin gelişmesine yardım edilebilir.

➤ Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuğun yaşamını basit işler ile kazanabileceği hatırdan çıkarılmamalı, çocuğun eğitiminde sağlık, beden eğitimi, oyunlar ve iş eğitimine önem verilmelidir.

➤ Çocuğa, dilin ses kurallarını ve yapısını öğretmeye çalışmak zaman israfından başka hiçbir şeye yaramayacağı için bunların öğretilmesinden vazgeçilmelidir. Bunun yerine okuduğunu anlama çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

- Matematik dersinde sayma, ölçme, para bozdurma ve basit işlemler üzerinde durulmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersinde, içinde bulunduğu toplum, temel alınmalıdır.
- Fen Bilgisi dersinde, çocuğun günlük yaşamına etkisi olan en basit bilgiler verilmelidir.
- Okulda kaldığı sürece çocuğa öğretilenlerde daima ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Öğretilenler ısrarla tekrar edilmelidir.
- Çocuğa okulda kazandırılacak bütün bilgi ve beceriler öğretmen tarafından verilecektir. Bazı boşlukların çocuk tarafından kendi çabası ile telafi edebileceği düşünülmemelidir. Bu bilgi ve beceriler çok yavaş bir tempo ile öğretilmelidir. Çeşitli yollardan tekrar tekrar sınırlı bilgi ve basit becerilerin pekiştirilmesine gidilmelidir.
- Sabır ve anlayışla yaklaşılmalıdır.
- Çocuğa öğretilecek bir şeyi tam öğretmeden, kesinlikle başka bir şey öğretilmemelidir. Çok fazla bilgi ve beceri öğretilmeye çalışılırken, hiç bir şey öğretilmez ve dolayısıyla zaman boşa harcanmış olur.
- Anlatım ve beceri dersleri, genellikle seviye grupları içinde öğretilmeye çalışılmalıdır.
- Değerlendirirken kendi zekâ sınırı içinde ne yapabileceği göz önünde tutulmalıdır.
- Basit ilk yardım ve sağlık bilgileri öğretilmelidir.
- Günlük yaşamda çok gerekli olan parayı tanıma, kullanma, alış veriş yapma gibi eylemleri öğrenmesine yardımcı olunmalıdır.
- Giyinip soyunma, temizlik, saç tarama, tırnak kesme vb. kendisinin yapabileceği işler konusunda aile ile işbirliği yapılmalıdır.
- Temizlik araç ve gereçleri tanıtılmalı, kullanmayı öğretmeli, evde pekiştirilmesi sağlanmalıdır.

4.5.9. Anne-Babaya Öneriler

- Çocuğun gelişim dönemi özelliklerindeki farklılıklar gözlemlendiğinde bir sağlık kuruluşuna başvurmak gerekir. Buradaki görevli personelin önerilerine uymak, düzenli bir beslenmeyi sağlamak ve çocuğu olduğu gibi kabul etmek gerekir.
- Çocuk aşırı düzeyde korunursa güvensizlik; aşırı düzeyde ihmal edilirse davranış ve kişilik problemleri olur.
- Çocuğa sürekli olarak “sen onu yapamazsın, şunu beceremezsin” uyarıları yerine, yapabileceği işleri yaptırmak, yapabilecekleri için teşvik etmek, başarılarından dolayı övmek daha yerinde bir davranış olur.
- Çocuğu gizlemek, utanç duyulan bir kimse olarak görmek ya da sık sık onu suçlamak, onun bu özrünü kabul etmemek gibi hareketler son derece yanlıştır.
- Böyle çocuklar kaza ve hastalıklarda normal çocuklar kadar

kendilerini koruyamazlar. Onun için sık sık hastalanırlar, sık sık kazalara uğrayabilirler.

➤ Ana-babalar dikkatli olmalı, koruyucu tedbirler almalıdır.

➤ Bu çocuklarda kas gelişimini sağlamak amacı ile el becerilerine çok yer vermek gerekir. Örneğin; makasla kâğıt ve karton kesmek, oyuncak çekiçle çivi çakmak, bahçe çapalamak, kil ve renkli çamur gibi maddelerle çeşitli cisimler yapma çalışmaları çok yararlı olur. Bu tür çalışmalara bol bol fırsat verilmelidir.

➤ Çocuğa soyunma, giyinme, yutkunma, yeme, içme gibi alışkanlıkların kazandırılmasına mümkün olduğu kadar erken yaşta başlanmalıdır.

➤ Bu çocuklar genellikle ve çoğunlukla sıkılgan, içe dönük olurlar. Arkadaş edinmede güçlük çekerler. Onlara arkadaş sağlamada yardımcı olmak amacıyla sık sık çocuk parkına götürülmeli; hatta anne babalar çocuklarını çarşıya, pazara, alışveriş ve sosyal ortamlara beraberinde götürmelidirler.

➤ Çocuğa konuşma, düşündüklerini ve gördüklerini anlatma, şarkı ve şiir söyleme gibi etkinlikleri yapabilme imkânı hazırlanmalıdır.

4.5.10.Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zeka testi sonucuna göre 20-35 puan arasında olup bireyin öz bakım becerilerinin öğretimi dâhil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve daha yoğun özel eğitim ile destek hizmete ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır.

4.5.11.Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik Nasıl Fark Edilir?

➤ Geç ve güç öğrenirler.

➤ Çabuk unutulurlar.

➤ Dikkatleri çok kısa ve dağınıktır.

➤ Bir konuyu uzun bir sürede algırlarlar.

➤ Tepkilerini basit bir şekilde ifade ederler.

➤ Öğrendikleri beceri ve kavramları genellemezler.

➤ Soyut kavramları anlayamazlar.

➤ Somut kavramları öğrenebilirler.

➤ Oyunlarda yaşça kendilerinden küçüklerle oynamayı tercih ederler.

➤ Her işte birine bağımlıdırlar.

➤ Arkadaşlık kurmada zorluk çekerler.

➤ Bir işi, oyunu uzun süre devam ettiremezler.

➤ Kendilerine güvenleri çok azdır.

- Kurallara uymada zorluk çekerler.
- Basit becerileri, kavramları öğrenebilirler.
- Basit tepkileri ve kuralları anlarlar.
- Uzun ve karmaşık cümleler kuramazlar.
- İsteklerini beden diliyle ya da basit tek ya da iki kelime ile anlatırlar.
- Konuşma becerileri görülmeyebilir.
- Zihinsel yetersizliğinin yanında işitme, görme gibi başka yetersizlikler de görülebilir.

4.5.12.Öğretmene Öneriler

- Kısa, basit ve anlaşılır biçimde konuşulmalıdır.
- Yavaş ve tane tane konuşulmalıdır.
- Ders somut materyallerle işlenmelidir.
- Bireysel özelliklere dikkat edilerek ders anlatılmalıdır.
- İlk önce öz bakım becerilerinin öğretimi yapılmalıdır.
- Başarılı çalışmalar ödüllendirilmelidir.
- Ders esnasında verilen ödüller doğru ve istenen tepkilerin hemen ardından verilmelidir.
- Ödüller çocuğun gelişim özelliklerine göre seçilmelidir.
- Seçilen ödüller öğrencinin dikkatini çekmelidir.
- Ödül verilirken az az verilmeli ve hemen doyum sağlanmamalıdır.
- Seçilen materyaller gelişim seviyelerine uygun olarak seçilmelidir.
- Sınıf düzeni öğrencilerin özelliklerine göre ayarlanmalıdır.
- Öğrencilerin dikkatini dağıtacak uyaranlar sınıf ortamından kaldırılmalıdır.
- Aile-öğretmen işbirliği sağlanmalıdır.
- Öğretilen beceri ve kavramlar sık tekrarlanmalıdır.
- Olumsuz davranışlar yerine olumlu davranışlar öğretilmelidir.
- Sınıfta çalışılan beceri ve kavramlar hakkında aileye bilgi verilmeli ve evde de aile tarafından tekrar edilmesi sağlanılmalıdır.

4.5.13.Anne-Babaya Öneriler

- Çocuk olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Çocuğu suçlayarak utanç duyulmamalıdır.
- Çocuğun bireysel farklılıkları görülmeye çalışılmalıdır.
- Evde kendi odası, yatağı, dolabı olmalıdır.
- Basit ev işlerine yardım etmesi sağlanmalıdır.
- Evde oyun oynayabileceği bir yer ayarlanmalıdır.
- Çocuğun parmak kaslarını geliştirecek ipe boncuk dizme, halka takma çıkarma gibi oyunlar oynamasına fırsat sağlanmalıdır.
- Ev ortamında ona zarar verecek eşyalar ortadan kaldırılmalıdır.
- Çocuğa olumlu davranışlar öğretirken ona örnek olunmalıdır.
- Aile fertlerine ve çevredeki yakınlarla çalışılan beceriler hakkında

bilgi verilmelidir.

➤ Olumsuz davranışları azaltırken aile fertlerine ve çevredeki kişilere bilgi verilmelidir.

➤ Becerileri öğretirken ev ortamı düzenlenmelidir.

➤ Olumsuz ifadelerden çok olumlu ifadeler kullanılmalıdır.

➤ Öğretmenle irtibat içinde olunmalıdır.

➤ Okulda çalışılan beceri ve kavramlar evde tekrar edilmelidir.

➤ Çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen aşırı koruyucu tutumlar sergilenmemelidir.

➤ Evde çocuğun kişisel bakımını yapması, kendi eşyalarını giyip-çıkarması, toplaması, yemeğini yemesi gibi işler yapmasına imkân verilmelidir.

➤ Çocuğun sosyal ortama katılması için çocuk; oyun bahçelerine, parklara, gezilere götürülmelidir.

➤ Yaşlıları ile oynaması için arkadaşları ile konuşarak uygun ortam yaratılmalıdır.

➤ Erken yaşta tuvalet eğitimine başlanmalıdır.

➤ Tuvalet eğitimi verirken ortam renkli duvar kağıtları, oyuncaklar, tuvalete rahat oturması için aparatlar, kendi havlusu gibi çocuğa özel malzemeler ile düzenlenmelidir.

➤ Kişisel temizliğini yapması için kendisine ait eşyalar alınmalı ve koyduğunuz yeri ona gösterilmelidir.

4.6.OTİZM (YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUK)

Sosyal etkileşim, karşındakini anlama ve kendini ifade etme ihtiyacı yaşamın erken dönemlerinden itibaren ilişkilerimizi şekillendirir. Otizm bu ihtiyacı karşılamak için gerekli sözel ve sözel olmayan becerilerin gelişiminde gecikme ya da sapma ile karakterizedir. Bu duruma sıklıkla kısıtlı ilgi alanları ve tekrarlayıcı hareketler eşlik eder. Belirtiler tipik olarak yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkar.

4.6.1.Otizmin Toplumda Görülme Sıklığı Nedir?

Otizmin görülme sıklığı son çalışmalarda % 0,2 -0,5 olarak bildirilmektedir. Klasik otizm tanısı almamakla birlikte otistik bozukluk belirtilerinden bazılarını taşıyan bireyler de otistik yelpaze içinde değerlendirildiğinde sıklık % 4'e yükselmektedir. Otistik bozukluk sıklığı cinsiyetler arasında da farklı dağılım gösterir. Erkek çocuklarda bu soruna kız çocuklarına göre 4-5 kat daha sık rastlanmaktadır.

4.6.2.Çocuğunuz Neden Farklı Davranıyor? Otistik Olabilir Mi? Her “Tuhaf” Olan Otistik Midir?

Her çocuğun sosyal etkileşim ve iletişim becerileri aynı hızda ve aynı düzeyde gelişmeyebilir. Bu süreçte çocuğun mizacı, zihinsel ve fiziksel gelişimi, çevreden gelen sosyal uyarıların yoğunluğu ve uygunluğu gibi birçok etken rol oynar. Bu etkileşim sonucunda kimi çocuklar yaşatlarının çoğundan “farklı” ya da “tuhaf” olarak nitelenen ilişki tarzları ya da ilgi alanlarına sahip olabilirler. Elbette her “farklı” ya da “tuhaf” olan otistik değildir. Ancak çalışmalar ebeveynlerin, özellikle de annelerin “yolunda gitmeyen bir şeyler var” hissini % 80 olasılıkla doğru olduğunu göstermekte. Anne-babalar çocuklarındaki farklılığın onun zihinsel ya da bedensel gelişimini olumsuz etkilediğini, sosyal veya akademik alanlarda zorlanmasına neden olduğunu düşünüyorlarsa bir uzman görüşü almaları yerinde olur.

Gelişim basamaklarına dikkat...

İnsan yavrusu iletişim kurma ve sosyalleşme becerisi ve ihtiyacı ile doğar. Yaşamın daha ilk günlerinde bebek ile dış dünya arasında başlayan ilişki sürekli gelişir ve çeşitlenir. Sağlıklı gelişmekte olan 3 aylık bir bebek insan yüzüne ve sesine ilgi gösterir. 6 aylık bebek keyiflendiğini ya da rahatsız olduğunu yüzü ve bedeni ile ifade edebilir. 8-9. aylarda baş-baş yapabilir, el çırpabilir, heceleri tekrar ederek sesler çıkarabilir. 1 yaşında anne-baba

diyebilir, işaret parmağı ile bir cisim gösterebilir, işaret edilen yere bakabilir. 2 yaşındaki bebek 2 kelimeli basit cümleler kurabilir, taklide dayalı oyunlar oynayabilir. Otistik bozuklukta bu gelişim basamaklarında aksama gözlenir. Bebek bu becerilerden bazılarını hiç geliştirememiş olabileceği gibi kimi durumlarda kazanılan becerilerde gerileme, kayıp gerçekleşebilir.

Ben otizimli bir çocuğum

- *Kalabalığı sevmem
- *İhtiyaçlarını belirtmekte zorlanırım.
- *Saçımın yıkanmasından, kesilmesinden ve taranmasından hoşlanmam.
- *Normal dokunma ve ağırları farkına varmam
- *Dişlerimi fırçalamayı sevmem.
- *Her zaman düşünürüm
- *Bazı kokular beni rahatsız eder.
- *Bir sebep olmadan strese girerim
- *Her yemeği yemem.
- *Çoğu zaman zorumdur ve bunu bilmem.
- *Yükses sestem hoşlanmam
- *Başka çocuklarla ilişki kurmakta zorlanabilirim
- *Temastan, kucağa alınmaktan sevmekten hoşlanmam
- *Parlak ışıklar gözlerimi rahatsız eder.
- *Ben beceriksiz değilim Motor beceri gelişimim düzensiz.
- *Parmaklarımı sevmem
- *Canımın acıdığını fark etmeyebilirim
- *Tehlikeleri anlayamayabilirim
- *Konsantre olamayabilirim

Ben bir çocuğum sadece sevilmek istiyorum.

Bebeğiniz 6 aylık olduğu halde sizi tanımıyor, gülümsemiyorsa; 1 yaşını geçtiği halde işaret ile göstermiyor, ce-e, fişfiş kayıkçı gibi oyunları oynamıyor, anlamlı 1-2 kelime söylemiyor, adı ile seslenildiğinde bakmıyor, göz teması kurmuyorsa; 2 yaşını geçtiği halde oyuncaklarla amaca uygun şekilde (oyuncak bebeğe yemek yedirir gibi, uçağı uçurur gibi), taklide ve kurmacaya dayalı oyun oynamıyor, çevresinde olup bitenle ilgisiz görünüyor, bir ilişki ihtiyacı göstermiyorsa gelişim basamaklarında bir sorun yaşandığını düşünmek gerekir.

Otistik bozukluğu olan çocuklarda bu gelişimsel aksamaya ek olarak anlamsız el çırpma, sallanma, dönme gibi tekrarlayıcı hareketler de gözlenebilir. Sık rastlanan belirtiler arasında gündelik rutinlerine katı biçimde bağlı olma, değişikliğe aşırı tepki gösterme, dokunma, ses, acı gibi duyuşsal uyaranlara çok az ya da çok fazla yanıt verme sayılabilir. Bu belirtilerden herhangi birinin çocuklarında bulunduğunu düşünen anne-babaların zaman geçirmeden bir uzmana başvurması önemli. Böylece gelişimdeki sorun ve derecesi belirlenebilir, durumun otistik bozukluğa işaret edip etmediği saptanabilir ve uygun tedavi seçenekleri oluşturulabilir.

4.6.3. Çocuk iletişim kurmakta zorlanıyorsa ya da bu gelişim süreci hiç başlamamışsa, akla gelecek diğer olasılıklar nedir?

Doğumsal sağırılık ya da işitme azlığı, dili algılama ve sözel anlatım bozukluğu olarak tanımlanan konuşma bozukluğu, ağır ve tekrarlayıcı epileptik nöbetler, zeka geriliği gibi bazı gelişimsel, psikiyatrik ya da nörolojik durumlar dikkate alınması gereken olasılıklardan. Ayrıca çocuğun yeterli ve uygun sosyal uyaranlar içeren bir ortamda bulunup bulunmadığının da değerlendirilmesi gerekir.

4.6.4. Otistik Yelpaze Ne Kadar Genişletilebilir?

Otistik bozukluk belirtilerinin sayısı ve şiddeti bireyler arasında farklılık gösterebildiği gibi, bu belirtiler zaman içinde de değişebilmekte. Zihinsel kapasite, uyum becerileri, ek tıbbi-psikiyatrik sorunların bulunup bulunmaması gibi etkenler de eklendiğinde otizmin görünümü daha da çeşitleniyor. Birkaç alanda ancak ciddi düzeyde sorun yaşayan bireyler de, birçok alanda ancak hafif düzeyde sorun yaşayanlar da otistik bozukluk yelpazesinde (daha doğru bir deyişle yaygın gelişimsel bozukluk yelpazesinde) yer alabilirler. Yelpazenin ne kadar genişletilebileceğinden çok, bu genişlemenin sorunu yaşayanlar açısından önemi dikkate alınmalı. Her türlü sosyal, iletişimsel ve davranışsal sıra dışılığı, farklılığı bu yelpaze içinde değerlendirmek uygun olmayabilir. Öte yandan otistik bozukluk tanımının en dar haliyle ele alınması da bu tanımın dışında kalan ancak ciddi düzeyde sıkıntı yaşamakta olan çocukların hayatlarını kolaylaştıracak ve

gelişimlerini destekleyecek müdahale olanaklarından yararlanamaması sonucunu doğurabilir.

4.6.5. Otistik Çocukların, Normal Çocuklarla Birlikte Eğitim Almaları (Kaynaştırma Eğitimi) Önemli Midir?

Bu sorunun çocukların hayatları üzerindeki yükünü hafifletmenin yollarından biri elbetteki onları sosyal hayatın olabildiğince içinde tutmak ve hakları olan eğitimi almalarını sağlamak. Bu açıdan kaynaştırma eğitiminin önemi büyük. Ancak otistik bozukluk tanısı almış bir çocuğun ilköğretimde ne tür bir programa dâhil edileceği tıbbi olmaktan çok eğitsel bir karar. Bu karar verilirken her bir çocuğun sorunun derecesi, zihinsel kapasitesi, güçlü ve zayıf yanları dikkate alınarak değerlendirilmesi ona en uygun seçeneğin oluşturulmasını kolaylaştırır. Bu süreçte okul, anne-baba ve çocuk psikiyatristinin işbirliği içinde olması gerekli.

4.6.6. Otizm Genetik Mi? Genetik Değilse, Çevre Faktörleri ve Beslenme Alışkanlıkları Ne Kadar Etkiliyor?

Otizimde kalıtsal-genetik etkinin varlığını ortaya koyan çok sayıda çalışma var. Otistik çocukların kardeşlerinde otizm görülme oranı % 3- 8 arasında ki bu oran toplumdaki sıklığın oldukça üzerinde. Tek yumurta ikizlerinde ise bu oran % 60 – 90 arasında bildirilmekte. Otistik bozukluk tanısı almış çocukların ailelerinde içe kapanıklık, sosyal ilişkilerde güçlük ve dil gelişiminde sorunlar topluma

kiyasla daha yaygın. Sorunun genetik temeline işaret eden bu bulgulara rağmen otizme neden olan mekanizma henüz tam olarak açıklığa kavuşturulmuş değil. Bazı genlerin etkisi üzerinde durulmakta ve bu alanda yoğun çalışmalar devam etmekte. Sosyal etkileşim ve iletişim işlevlerinde etkili olduğu düşünülen birden çok gen mevcut.

Bunlardan herhangi birinde değil, birkaç gende birden var olan aksaklığın tabloyu oluşturduğu düşünülmekte. Çevresel faktörlerin etkisi ise

oldukça tartışmalı bir konu. Aşılardan, besinlerdeki katkı maddelerinin etkisi üzerine çok söz söylenmekle birlikte böyle bir ilişkiyi gösteren bilimsel kanıt yok.

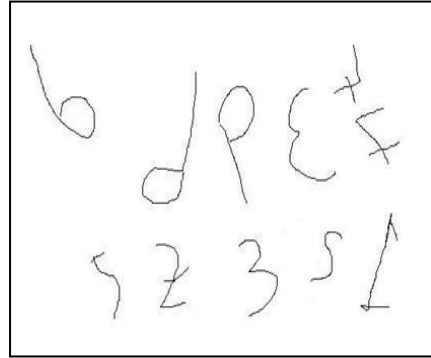
4.6.7. Tedavi ve Eğitim Yaklaşımları Nasıl Olmalıdır?

Tedavide amaçlanan çocuğun yaşına uygun iletişim becerilerini geliştirmesini sağlamaktır. Bu amaçla sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik özel eğitim programları, dil ve iletişim terapileri olabildiğince erken dönemde başlatılmalıdır. Ailenin çocuğun iletişim tarzını kavramasına ve geliştirmesine yardımcı olacak eğitim ve destek sağlanmalıdır. Duyuların düzenlenmesine ve bedensel aktivitelere dayalı terapiler, dans ve müzik çalışmaları yararlı olabilmekte. Otizmle birlikte görülen davranış ve dikkat sorunları da yükü ağırlaştırır, eğitime uyumu ve katılımı bozabilen durumlar arasında. Bu sorunlara yönelik ilaç tedavilerinin olumlu etkilerini ortaya koyan çok sayıda bilimsel çalışma mevcut. Özetle erken tanı, zamanında ve uygun müdahale ve düzenli takip tedavi sonucunu etkileyen çok önemli faktörler.

4.7. ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

Azimli Çocuk, 6 yaş-10 aylık; 1.sınıf öğrencisi iken kuruma geldi. Ben ona "Azimli" diyeceğim. Azimli, birinci dönem bittiğinde "e" ve "a" seslerini dahi karıştırıyor ve hatta sorulduğunda bu iki sestten birini dahi aklına getiremeyebiliyordu.

Derslerine devam etmiş, ancak bir türlü sesleri dahi öğrenememişti. Öğretmeni ondan bahsederken: -"Çok uğraştım, haftada 3 gün akşam 1 saat bire-bir ders verdim fakat başarılı olamadım. Bu çocuk zihinsel engelli." Fakat çocuk "Özgül/Özel Öğrenme Güçlüğü" yaşıyordu. Bu çocuk, anlamlı okumaya geçti. Sonrada 4 işlem içeren matematik problemlerini çözebilme... Ve 4.sınıf başarı ile bitti, ilkokuldan mezun oldu.

Özgül öğrenme güçlüğü, öğrenmeyle ilgili bir sorun olarak algılanmakla ve tanıtılmakla birlikte; gördüğümüz, duyduğumuz ya da dokunduğumuz, tanımaya çalıştığımız şeylerin algılanmasıyla ilgili ya da işlenmesiyle ilgili bir sorun olarak yaşanmaktadır. Beyindeki bazı farklılıklar nedeniyle öğrenme süreçlerinin bir ya da birkaçında sapmalar olması durumunda ortaya çıkar. Her özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuk birbirinden farklıdır. Özgül öğrenme güçlüğü zekâ sorunu değildir. Tanı konulması için duyuşsal organlarda organik bir bozukluğun olmaması gerekmektedir. (İşitme ve görme engelli olmamalıdır.)

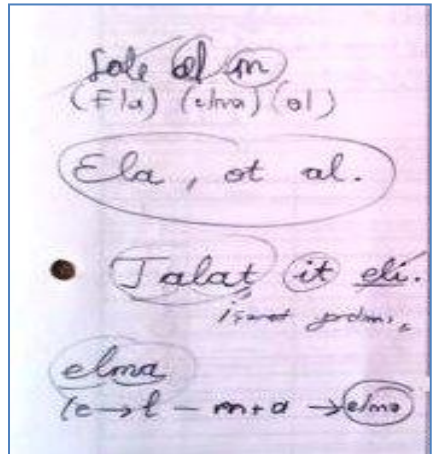
Öğrenme; öğrenilen materyali akılda tutmak, birbiriyle ilişkilendirmek ve yeri geldiğinde kullanmaktır. Öğrenme sorunları 0-6 yaş grubunda da gözlenebilir ama okula başlayınca anlamlandırılabilir. Öğretmenler bu çocukların yeterli zekâda olduklarını, ilgi alanlarının da olduğunu ama öğreniyor göründükleri şeyleri öğrenemediklerini ifade etmektedirler. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar doğru heceleme yapamamaktadırlar. Fişleri kopyalarken bile b-d-p harflerini ters yazmaktadırlar. Aileler özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarıyla ilgili yakınmalarını “evde çalıştırıyoruz, tekrar ettiriyoruz, öğreniyor ama okulda aynı şeyi yapamıyor” şeklinde ifade etmektedirler.

4.7.1.Özgül Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocukların Güçlük Yaşadıkları Alanlar

Öncelikle şunu söylemeliyiz; aşağıda verilen güçlüklerin tamamı bir çocukta görülmeyebilir. Bu alanlardan birkaç tanesi bir çocukta görülebileceği gibi tamamı da görülebilir. Öğretmenler olarak sizin, öğrencilerinizi bu konuda incelerken kullanabileceğinizi düşündüğümüz bazı bilgileri sizlerle paylaşıyoruz. Ülkemizde genel nüfusa oranla görülme sıklığı %3-5 civarında olan bu güçlüğü anlamak ve çocuklarımızı bu açıdan daha iyi değerlendirmenize katkısı olması açısından 10 madde halinde farklı alanlarda ne gibi güçlük yaşadıklarını sıralayalım.

1.Başarısızlık: Düzenli bir ders çalışma sürecine rağmen ders başarısızlığı...

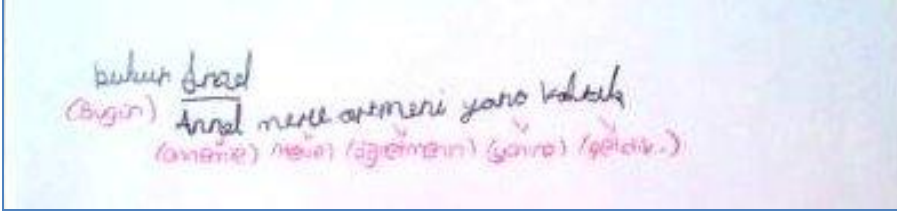
2.Sinir Sistemi Fonksiyon Bozuklukları: Koordinasyon gerektiren işlerde güçlük, ayakkabı bağcığını bağlayamama, yazı yazma, ip atlama, bisiklete binme gibi alanlarda güçlük, geç algılama, yavaş değerlendirme ve tepkiyi zamanlama olarak doğru verememe...

3.Psikolojik süreçler: Kendine güvenin azlığı, içe kapanıklık...

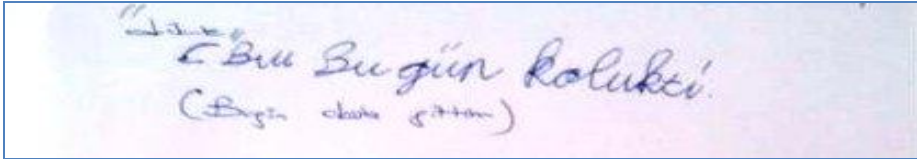
4.Konuşma dili sorunları: Cümle yapılarında bozukluk, eksik kelime kullanma, kelimelerin yerlerini ve eklerini bozma ve/veya kullanmama, yanlış kullanma, olayları sıralamada güçlük, konuşma seslerinin doğru çıkartılması, hece ve seslerin ardışık ve doğru dizilmesinde güçlük.

5.Akademik sorunlar: Okuma-yazma ve matematik öğrenme süreçlerinde güçlükler.

Yazım hataları, okunaksız ve düzensiz yazı, bazı harf, rakam ve sözcükleri ters yazma, bazı harfleri karıştırma, sözcükler arası boşluk bırakmadan ya da sözcüğü birkaç parçaya bölerek ya da sesli harfleri atlayarak yazma... Okurken atlama, anlamı bozma, hızlı okuyamama, harf ve hecelerin yerlerini değiştirme, heceleme ya da anlamama ya da bir kelimenin yerine başka bir kelime kullanarak okuma...

Dört işlem, zaman tarifeleri, işlem şekilleri ve işlemi düzenleme, sayı, sembol ve kavramları akılda tutmada güçlük...

6.Kavramsal sorunlar: Yer-konum, zaman ve soyut kavramların öğrenilmesinde güçlükler.

7.Görsel Algılama Sorunları: Çocuk gördüğü şeyin şekil ve pozisyonunu algılamada güçlük çekebilmektedir. Harfleri ters ya da dönmüş olarak algılayabilmektedir. Örneğin; b-p, 3-5, 6-9, p-b gibi harf ve rakamları ters çevirebilir. Sözcükleri ters çevirebilir, koç-çok, ev-ve gibi. Bu güçlükler çocuk okula başladığında fark edilir. Okul öncesinde şekil-pozisyon algılama olgunluğu henüz yerleşmemiş olabilir. Okula başladıklarında o olgunluğa ulaşmış sayılırlar. Sağ-sol kavramlarının karıştırılması ve öğrenilmesinde güçlük.

olarak paralel bir oyun anlayışı geliştirememek. Yaşlıları ve diğer insanların yönlendirmelerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Çocukla Çalışırken...

✓ Tedavi seçimindeki ilk aşama, çocuğun yaşadığı güçlükleri ve yetersizlik yaşadığı alanları doğru olarak değerlendirmektir.

✓ İkinci aşama uygun eğitim yaklaşımıdır.

✓ Yaşadığı güçlükten haberdar edilmeli(örneklerle gösterilmelidir):

Yaşadığı güçlük bir eksiklik değil, sadece onun işlerini zorlaştıran bir durum olarak anlatılmalıdır. Sonrasında ise ona bu konuda yardımcı olmak istendiği ve kendisinin de sürece istekli katıldığında iyi işler çıkartılabileceği ifade edilmelidir. Bunu yaparken en önemli nokta ise çocuğun başarılı olacağına dair öğretmenin inancını ve güvenini ona hissettirebilmektir.

✓ Çocuğa karşı anlayışlı ve sabırlı davranmak ve bu durumun beyindeki yapısal ve işlevsel bir sorundan kaynaklandığını, çocuğun zeka düzeyinin düşük olmadığını unutmamak gerekir.

✓ Öğrenme güçlüğü olan çocukların ortalama % 75'i sosyal yeterlilik bakımından da sıkıntı yaşar. Bundan dolayı okuma bozukluğu olan çocuklar için tedavi programının bir parçası olarak sosyal yeteneklerin geliştirilmesi de önemlidir.

✓ Çocuğun güçlü yönleri ve hangi şekilde daha iyi öğrenebildiği konusu (öğrenme stilleri ve daha iyi öğrenmesini sağlayacak sunuş biçimleri / çoklu zeka kuramının çocuk açısından sürece dahil edilmesi) iyi tespit edilmelidir. Bu veriler de kullanılacak yöntem ve teknikler açısından belirleyici olmalıdır.

✓ Çocuğun ilgi alanları da ayrıca çok iyi tespit edilmelidir. Çünkü bu ilgi alanları ekseninde gerçekleştirilen öğretim faaliyetine odaklanılması ve yönelmesi daha kolay olacaktır. Yine örnekler ve uygulama materyallerinin bu ilgi alanlarından seçilmesi çocuğun öğretim etkinliklerine daha etkin katılımını sağlayacak ve dikkatini artıracaktır.

✓ Etkili sınıf yönetimi tekniklerinin kullanılması.

✓ Farklı yöntem ve teknikler kullanma, daha fazla modelleme ve uyarıcıları çeşitleme(görsel-sözel-hareketsel...)

✓ Eğitim programlarının bireyselleştirilmesi.

✓ Beceri öğretimine ağırlık verilmesi.

✓ Öğrenme stratejileri ve ders çalışma becerilerinin öğretilmesi.

✓ Akranlarla iletişim/etkileşim kurma fırsatı sağlama.

✓ Benlik saygısını yükseltme.

✓ Çabalarını ödüllendirme.

✓ Öğrencinin ailesi ile sürekli iletişim ve işbirliği içinde olarak okulda yapılan çalışmaların evde aile tarafından da desteklenmesi sağlanmalıdır.

✓ Sınıfta öğrenme etkinliklerine katılmalarını sağlayıcı sorumluluklar verilebilir.

- ✓ Başarabileceği ödevler ve sorumluluklar verilmelidir.
- ✓ Yönergelerinizin basit, kısa ve net olmasına özen göstererek öğrenci bir yönergeyi yerine getirdikten sonra bir diğer yönerge verilmelidir.
- ✓ Bu çocuklara önemli sınavların sözlü olarak yapılması, yazılı yapılacaksa çoktan seçmeli test yapılması daha uygun olacaktır. (Yazma güçlüğü olanlarda)
- ✓ Öğrenciye bilgi verilirken kısa aralıklarla bilgiler özetlenmelidir.
- ✓ Kareli kâğıt üzerinde çalışmasına izin vermek. (Dikkat toplama)
- ✓ Somut/örnekleyici ve sık tekrarlar.
- ✓ Farklı işlem yapmalarına olanak tanımak. (Öğrenme-çözme sürecinde esneklik)
- ✓ Somut örnekten soyuta ve özelden genele doğru bir eğitim sistemini sürekli olarak uygulamak.

Özgül öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların eğitimleri çocukların her biri için farklı teknik, uygulama ve yaklaşımlar gerektirir. Bu nedenle çok geniş bir uygulama ve müdahale repertuarı gerektirir. Bu çocuklarla çalışan öğretmenlerin geniş bir pedagojik repertuara sahip olmaları, çocuklara uygun yaklaşımların geliştirilmesinde çok önem arz eder. Esasen böyle bir güçlük yaşayan çocuklar için genel bir strateji düşünülmemelidir. Çocuğa özel bir yaklaşım geliştirilmesi esastır. Belki de “özel eğitim gibi geniş bir alanda en özel uygulamalar bu çocuklar içindir” denilebilir. Çünkü birbirlerinden oldukça farklı algı biçimleri ve bozuklukları olmaktadır.

4.8.DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB)

DEHB, aşırı hareketlilik, kısa dikkat süresi ve yetersiz dürtü kontrolü karakterize bir bozukluktur. Okul öncesi dönemde başlayıp yetişkin yaşamında da değişik bulgularla seyredabilen bir bozukluktur. Tedavi edilmediği takdirde, belirtileri çocuğun eğitim yaşantısının hemen her alanını olumsuz etkilemekte, önemli ölçüde psikolojik, sosyal ve akademik zorluklar ortaya çıkmaktadır.

DEHB'nin 3 tipi vardır:

- 1-Dikkat eksikliğinin belirgin olduğu tip,
- 2-Aşırı hareketlilik ve dürtüsellüğün belirgin olduğu tip,
- 3-Birleşik tip

4.8.1.DEHB Temel Belirtileri

- Dürtüsellik; acelecilik – kontrolsüzlük - sıra bekleyememe - aklına geleni hemen yapma - söz kesme
- Aşırı Hareketlilik
- Dikkati Toplayamama
- Konuşmada Dağınıklık (konudan konuya atlama) ve çok soru sorma(cevapları bile dinleyemeyecek kadar dikkatleri çabuk dağılılabılır.)

4.8.2.DEHB Tanı Belirtileri ve Tanı Kriterleri

1-Dikkatsizlik (6 sı ya da daha fazlası en az 6 ay süreyle uyumsuzluk doğurucu ya da gelişim düzeyine göre aykırı biçimde sürmüştür)

a- Çoğu zaman dikkatini ayrıntılara veremez yada okul ödevlerinde, işlerinde ya da diğer etkinliklerde dikkatsizce hatalar yapar.

b- Çoğu zaman üzerine aldığı görevlerde ya da oynadığı etkinliklerde dikkati dağılır.

c- Doğrudan kendisiyle konuşulduğunda dinlemiyormuş gibi görünür.

d- Çoğu zaman yönergeleri izlemez ve okul ödevlerini, ufak tefek işleri ya da işyerlerindeki görevlerini tamamlayamaz. (Karşıt olma bozukluğuna ya da yönergeleri anlayamamaya bağlı değildir)

e- Çoğu zaman üzerine aldığı görevleri ve etkinlikleri düzenlemekte zorluk çeker

f- Çoğu zaman sürekli mental çabayı gerektiren görevlerden kaçınır, bunları sevmez ya da bunlarda yer almaya karşı isteksizdir.

g- Çoğu zaman üzerine aldığı görevler ya da etkinlikler için gerekli şeyleri kaybeder. (Ör; oyuncaklar, okul ödevleri, kalemler, kitaplar ya da araç-gereçler)

h- Çoğu zaman dikkat dış uyaranlarla kolaylıkla dağılır.

i- Günlük etkinliklerinde çoğu zaman unutkanlıdır.

2-Hiperaktivite 6'sı ya da daha fazlası en az 6 ay süreyle uyumsuzluk doğurucu ya da gelişim düzeyine göre aykırı biçimde sürmüştür.

a-Çoğu zaman elleri, ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.

b-Çoğu zaman sınıfta ya da oturması beklenen diğer durumlarda oturduğu yerden kalkar.

c-Çoğu zaman uygunsuz olan durumlarda koşuşturup durur ya da sağa sola tırmanır.(Ergenlerde ya da erişkinlerde öznel huzursuzluk duyguları ile sınırlı olabilir)

d-Çoğu zaman sakin bir biçimde boş zamanları geçirme etkinliklerine katılma ya da oynama zorluğu vardır

e-Çoğu zaman hareket halindedir ya da sanki bir motor takılıymış gibi davranır.

f-Çoğu zaman çok konuşur.

3-İmpulsivite / Dürtüsellik

a-Çoğu zaman sorulan soru tamamlanmadan önce cevabını yapıştırır.

b-Çoğu zaman sırasını bekleme gücünü vardır.

c-Çoğu zaman başkalarının sözünü keser ya da yaptıklarının arasına girer.(Ör; başkalarının konuşmalarına ya da oyunlarına burnunu sokar)

4.8.3.Öğretmenler İçin DEHB Konusunda Önemli Noktalar

✓ Çocuklarda görülen dikkat sorunları, hareketlilik ya da davranış sorunlarının tümünün nedeni DEHB değildir.

✓ DEHB okul çağındaki çocukların % 3-5 inde, yani her 20-30 çocuktan birinde görülür.

✓ DEHB çocuğun doğumdan itibaren var olan, beyinde dikkat ve davranış kontrolünü sağlayan merkezlerin iyi çalışmamasından kaynaklanan, kalıtsal bir bozukluktur.

✓ Ana babanın doğru, yeterli disiplin vermesi ya da vermemesiyle ilgisi yoktur.

✓ Çocuğun davranışları şımarıklıktan ve saygısızlıktan kaynaklanmaz.

✓ Bu çocukların “Ne yapacağını bilen ama bildiğini yapamayan çocuklar” olmasının nedeni, beyinlerindeki davranış kontrol sisteminin iyi çalışmamasıdır.

✓ Akademik başarısızlığın nedeni tembellik ve ilgisizlik değildir.

✓ DEHB'nin zekâ ile ilgisi yoktur. Çocuğun fazla ya da az zeki olması bu soruna neden olmaz.

✓ DEHB olan çocukların her biri diğerlerinden farklıdır.

4.8.4.DEHB'nin Öğrenme Üzerine Etkileri

1.Dikkat Sorunları...

☑ Dersi Dinleme Güçlüğü: Dersten kopar, dinleyemez. Dikkati dağıldığında yeniden toplamakta zorlanır. Hayal kurabilir, başka şeylerle ilgilenebilir. Bazısı resim çizer. Ders bittiğinde aklında ya çok az şey kalmıştır ya da bilgileri kopuk kopuk öğrenmiştir.

☑ Dikkat Hataları: Tahtadaki yazıyı geçirirken hatalı geçirir. Matematik ile ilgili semboller, işaretleri karıştırabilir. Bir görevi tamamlamadan diğerine geçer.

☑ Dikkat süresi kısadır.

☑ Evde Çalışırken İlgisi Çabuk Dağılır: Sık sık mola verir. Oturduğu yerden kalkmasa bile aklı başka yerlere gider. Verimsiz çalışır. Bilgileri bütüncül bir biçimde öğrenemez.

☑ Sınıflarda Yaşanan Sorunlar: Sınavlarda etrafı ile daha çok ilgilenir. Sınavın ilk, orta ya da son bölümünde ilgisi dağılabilir. İlk beş soruyu doğru olarak yapıp daha sonrakilerin tümünü yanlış yapabilir. Test sınavlarında soruyu yanlış okuma, soruyu sonuna kadar okumama gibi nedenlerle, yanlış yanıtlar verir.

2.Zayıf Organizasyon Becerileri...

☑ Okul eşyaları, çantası, defteri dağınıktır. Malzemelerini okula eksik getirir.

☑ Düşüncelerini organize etmekte güçlükleri vardır. Sözlü ya da yazılı anlatımda bildiklerini aktarmada sorun yaşar. Başını, sonunu karışık anlatır.

☑ Verilen göreve başlamak, bölümlere ayırmak ve sürdürebilmekte güçlükler yaşar. Uzun süreli görevler için planlama yapamaz.

☑ Yapılacak işleri önemli ve acil olup olmamasına göre planlayamaz. İlk aklına gelenden ve en cazip olandan başlar.

3.Zamanı Ayarlama Güçlüğü...

☑ Zaman algısı iyi gelişmemiştir. Bir işle uğraşırken ne kadar süre geçtiğini doğru biçimde tahmin edemez. İşlerini planlarken de hangi iş için ne kadar süre gerektiğini ayarlayamaz, çoğunlukla geç kalır.

☑ Sınavlarda zamanı iyi ayarlayamaz. Ya acele edip çok erken bitirir ya da bir soruda takılıp ne kadar zamanının kaldığını unutabilir.

4.8.5.Öğretim Yöntemleri Konusunda Yapılabilecekler

Öğrenciye rahatsız edici olmayan kırırdama ve kıyıldama imkânları verilmesi. (Yumuşak topun elde sıkılması) Fiziksel aktivite görevleri verilerek hem enerji boşalması hem sosyal gelişim ve kendine güven sağlanabilir. Ör: tahtayı silme ya da sınıf dışından getirilecek ihtiyaçlar için.(Tahta kalemi gibi)

● Ön sırada, iki iyi huylu ve sakin çocuğun arasına oturtulması, pencere, kapı ve diğer dikkat dağıtıcı yerlerden uzak oturtulması.

● Yapılacaklar ve değişikliklerin iyi anlatılması ve parçalara bölünerek yönerge verilmesi. Ör: "Bir kitabın özetini yazmanı istiyorum" yönergesinden önce "bir kitap seçmeni istiyorum" sonra da bu kitabın birinci bölümünü bu gün oku-yarın ikinci bölümü..." gibi

● Görsel-sözel ipuçları ve hatırlatıcıların kullanımı

● Öğretilen konu ile ilgili görsel sunular yapılması

● Öğretilen konu ile ilgili önemli bilgilerin ders boyunca tahtada kalması

● Konu ile ilgili anahtar kelimelerin görünür bir yerde kalması

● Önemli olgularda dikkati çekmek için renkli kalem kullanılması

● Beyin fırtınası (Kısa sürdüğü için)

● Soru-cevap (Kısa sürdüğü için)

- Yeniden gözden geçirme becerilerinin öğretilmesi (Sık hata yaptıkları ve tekrarlara ihtiyaç duydukları için)
- Ek olarak bireyselleştirilmiş yardım sağlanması (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı)
- Sınıfta bütün öğrencilerin derse aktif olarak katılımının sağlanması (Dikkatini yoğunlaştırabilmesine yardımcıdır)
- Grup tepkisinin kullanılması (Hareketliliğine duyarsızlık gibi)
- Aktif öğrenme deneyimlerinin sağlanması (Uygulayarak-yaşayarak öğrenme)
- Bir oyun geliştirilmesi (Sessizlik oyunu-yerinde oturabilme oyunu- kim ne kadar öğrenebildi oyunu)
- Ses ya da görüntü kayıt araçlarının kullanılması (Geri dönütler vermek)
- Derslere ilişkin yol gösterici notlar verilmesi
- Sınıfta bilgi verici posterler kullanılması
- Grafik (resim-yazı) gibi düzenleyicilerin kullanılması
- Öğrencinin pasif olduğu sözel anlatımın en aza indirilmesi

4.8.6.Derslerde Not Tutma ve Yazım Çalışmaları Konusunda Yapılabilecekler

- ✓ Not almayı kolaylaştırmak için ipuçlarının öğretilmesi.
- ✓ Kısaltmaların öğretilmesi.
- ✓ İki sütun halinde not almalarının sağlanması.
- ✓ Ana noktaların belirlenmesi.(Yapılacak çalışmaların adım adım öğrenciye anlatılması-haberdar edilmesi)

4.8.7.Ev Ödevleri Konusunda Yapılabilecek Düzenlemeler

- Ödev süresinin diğer çocuklardan daha fazla olmaması (hatta kısa olması).
- Yazılı ödevlerin azaltılması.
- Sadece yanıtların yazılması.
- Boşluk doldurma.
- Yazılı ödevler yerine yaratıcı etkinlikler verilmesi.
- Uzun süreli projelerin ve dönem ödevlerinin parçalara bölünmesi
- Okunacak materyalin renkli ataç ya da klipslerle bölünmesi (Parçalara ayırma, dikkat çekme)

4.8.8.Sınavlar ve Diğer Değerlendirme Yöntemleri Üzerinde Yapılabilecek Düzenlemeler

- ☒ Test bütünlüğü korunurken ek test zamanının verilmesi.
- ☒ Daha az soru üzerinde değerlendirme yapılması.
- ☒ Sınav sorularının basit ve yalın bir dille hazırlanması.
- ☒ Öğrencinin gerçek bilgisini test etmek için sınavın şeklinin değiştirilmesi (Test tekniğine geçme ya da sözlü sınav gibi)
- ☒ Uzun, deneme türü sınavlardan kaçınılması.
- ☒ Klasik ve test sınavlarında birbirinin yerine geçebilecek farklı soru seçeneklerine yer verilmesi (böylece dikkatini vererek cevapladığı soru değerlendirilebilir.)
- ☒ Testlerin kısaltılmış formlarının uygulanması.
- ☒ Sözlü sınavların uygulanması.
- ☒ Not verme yöntemlerinin düzenlenmesi.
- ☒ Öğrencinin en düşük sınav notunun değerlendirmeye alınmaması.
- ☒ Yazılı ödevde, yazım hatalarının değerlendirilmemesi.
- ☒ Öğrencinin notunu yükseltmesini sağlayacak yaklaşımlara izin verilmesi (Sınav dışı çalışmaları ve yansıttığı bilgileri değerlendirme)

5.ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARI NASIL DESTEKLEYİP GELİŞTİREBİLİRİZ?

Aşağıda zekâ potansiyeli açısından özel yetenekli öğrenciler için yararlı olacağını düşündüğümüz bazı görüşlere yer verdik. Yararlı olması dileğiyle...

Genel Yaklaşımlar

1. Her şeyden önce özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin durumlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu şüpheyi taşıdığınız çocukların rehberlik ve araştırma merkezlerinde incelenmesi ve tanılanması gerekmektedir. Ayrıca her yıl ilkokullar için yapılan bilim ve sanat merkezi seçmelerine

katılmalarının sağlanması da son derece önemlidir.

2. Bilim sanat merkezine seçilen öğrenci için gerekli tedbirler ve uygulamalar, bu merkezlerde sağlanacaktır. Ancak buraya yerleşen öğrenciler için de sizler sınıf uygulamalarında aşağıdaki önerileri dikkate alabilirsiniz.

3. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde incelenerek kaynaştırma eğitime yönlendirilen özel yetenekli öğrenciler için ise “destek eğitim odasında eğitim” uygulamasına okul yönetimince gidilmeli ve bu öğrencinin ihtiyacı olan destek eğitimi sağlanmalıdır.

4. Zeka ile bilgi ve başarı seviyesi her zaman paralellik göstermemektedir. Bilgi beceri ve başarı çevresel destek sağlandığı ve kişinin motivasyonu sağlandığı oranda artmaktadır.

5. Gerçekçi ve düzenli bir şekilde pekiştireç kullanımına önem verilmelidir. Aksi takdirde bazı çocuklara yapılan çalışmalar anlamsız ve sıkıcı gelebilmektedir.

6. Ailesiyle irtibata geçilmeli ve müfredattan ayrı olarak çocuğa, düzeyine uygun ek ödevler verilmelidir. Ona kademeli olarak ders veya ödev verin. “ Sen bunu yaparsın”, diyerek onun zekâ işlevini zorlama yoluna gitmeyin. Özel yetenekli çocuklar özellikleri itibariyle yazı yazmayı pek sevmediklerinden çok fazla yazı ödevi veya işler vermeyin. Daha çok ifadeye dayalı, anlatmaya yönelik ders veya ödevler verin. Özel yetenekli çocukların sayılarla arası iyi olduğundan problem çözmeye yönelik ders veya ödev verebilirsiniz. Ancak bunun dozunu çok hassas belirleyip fazla aşırısına kaçmayın.

7. Ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi yaratıcılık ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır. Ör: Resim ve el işi ile ilgili çalışmalar. Böylece hem özel yetenekli çocuğun kendi

potansiyelini değerlendirebilmesi hem de diğer arkadaşlarını da teşviki sağlanmalı.

8.Öğretmen, kesinlikle çocuğun kendisine ve arkadaşlarına özel yeteneğe sahip olduğunu vurgulamamalıdır. Bu durum arkadaşlarının tepkisine ve/veya şişirilmiş bir benlik algısına sebep olabilir. Sonuç olarak sosyal dışlanma ve duygusal yıpranma yaşamaması için birey bu şekilde lanse edilmemelidir.

9.Sınıf içinde diğer çocuklardan ayrı tutulmamalı, aynı sorumluluklar her çocuk için geçerli olmalıdır. Kıyaslama ve eleştiri sınıf düzeyinde en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Onu asla diğer öğrencilerinizden soyutlamayın, dışlamayın. Arkadaşları ile kaynaşmasını sağlayın. Özel ilginizi ona ve diğer öğrencilere belli etmeden gösterin.

10.Çalışmaların gerçekleştirilmesinde yarışma ortamı yaratıldığında, rekabet özel yetenekli çocuğu ön plana çıkarıcı mahiyette yapılmamalı. Ayrıca onu bir gurur kaynağı veya koz olarak kullanmamak yararlı olacaktır. Onu olduğu gibi kabul ederek yaklaşın.

11.“ Sen, bu sınıfın en iyisisin.” “ Sen, en iyisini yaparsın.” vb. mükemmeliyetçiliği amaçlayan ifadelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

12.Çocuktan beklentiler, diğer arkadaşlarından istenilen düzeyden farklı oluşturulmamalıdır. Aksi takdirde çocuk kendini baskı altında hissedebilir ve uyum bozuklukları baş gösterebilir.

5.1.Görüş ve Öneriler

- ✓ Yeteneklerinin farkında olması sağlanmalıdır.
- ✓ Soruları açık ve anlaşılır bir biçimde cevaplanmalı (aile ve okulda), merak ettiği konularda soru sormaya teşvik edilmelidir.
- ✓ Daha zor sorular sormalı, öğrencinin yeni düşünceler ve kavramlara ilişkin yeni uygulamalar geliştirmesini isteyerek düşüncelerine esneklik kazandırmalıdır.
- ✓ Sınıf çalışmalarına ilişkin araştırma ve inceleme ödevleri vermelidir.
- ✓ Muhakeme yetenekleri normal çocuklardan daha üstündür. Düşünceler arasındaki ilişkileri kolaylıkla görüp kavradıklarından sınıfta bu yeteneklerinin gelişimine fırsat verilmelidir.
- ✓ Geniş bir kelime hazinesine sahiptirler. Bunları kolaylıkla kullandıklarından sınıf içi çalışmalarda bu özelliğin göz önünde tutulması gerekir.
- ✓ İlgilendikleri konularda özel proje geliştirmelerine fırsat tanınması ve bu projeyi sınıf arkadaşlarıyla paylaşmalarına imkân sağlanmalıdır.
- ✓ Özel ilgileri olduğundan, grupla olduğu kadar, bireysel çalışmalara da önem verilmelidir.
- ✓ Sınıf içi etkinliklerde, kitaba bağlı bilgilerden çok geniş gözlem, deney ve araştırmalara yer verilmelidir.

- ✓ Kulüp başkanı olmalarına, etkinlikleri planlamalarına ve oyunları yönlendirmelerine fırsat tanınmalıdır.
- ✓ Öğrenme yetenekleri normallere göre daha özel olduğundan, öğretim programı zenginleştirilerek farklılaştırılmalıdır.
- ✓ Çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilmek için ders içi ve ders dışı özel uğraşılara yer verilmelidir.
- ✓ Böylece çocuğun, okul içi ve okul dışı varsa eğer çeşitli uyumsuzlukları azaltılabilir.
- ✓ Özel yetenekli çocuklara, belirli bir konuda çok uzun ödevler vermemelidir.
- ✓ Alışılmışın dışındaki görüşlerini reddetmemeli, bilakis desteklemelidir. Böylece daha üretken ve cesur olabilir.
- ✓ Zamanlarının boşa harcanmasına neden olmamalıdır.
- ✓ Yapılan işte ve ödevlerde gereğinden fazla şekilcilik ve özentide durmamalıdır.
- ✓ Akademik konular kadar, resim-iş, beden eğitimi ve müzik gibi dersler de dikkate alınmalıdır.
- ✓ Ödevlerde tekrara ve alıştırmalara fazla yer vermemelidir.
- ✓ Çocuğa, sınıfta işlenmekte olan konularla ilgili, öğrenme hızı ve ilgisine göre farklı etkinlik ve ödevler vermelidir.
- ✓ Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik ödevler vermelidir.
- ✓ Tartışma, proje ve drama çalışmalarına önem vermelidir.
- ✓ Sınıflandırma ve organize etme olanağı veren etkinlikler hazırlamalıdır.
- ✓ Özel ilgileri olduğundan grupla olduğu kadar bireysel çalışmalarına da özen göstermelidir.
- ✓ Öğrenciyi okul içi ve dışı etkinliklere yönlendirmelidir.
- ✓ Liderlik gerektiren ya da liderliği geliştirmeye fırsat verecek çalışmalara katılması için teşvik etmelidir.
- ✓ Anne ve baba ile çocuğun eğitimine yönelik işbirliği yapmalıdır.
- ✓ Yetenek, ilgi ve alanlarına göre ilgili uzmanlarla işbirliği yapmalıdır.
- ✓ Bu çocukların özel yeteneklerinin farkında olmaları sağlanarak bunun bir engel olmadığı hissettirilmelidir.

5.2.Özel Yetenekli Çocukların Gelişimi İçin Bazı Örnek Oyunlar

Özel yetenekli çocukların eğitimi için özel bir materyal ya da oyundan söz edilemez. Mevcut tüm oyun ve materyallerin çocuğun özelliğine uygun onu geliştirici olması önemlidir. Yaşının üzerinde beceri ve potansiyele sahip bu özel çocuklar için daha büyükler için tasarlanmış oyunlar geliştirici olabilir ya da herhangi bir oyun o çocuğun özelliğine göre uyarlanabilir.

Aşağıda yer verdiğimiz farklı zihinsel ve bedensel beceri gerektiren 4 oyun örneği, özel yetenekli çocukların eğitiminde kullanılmaktadır. Bunlar sadece örnek olarak seçilmiştir. Bunların dışında çok sayıda, farklı becerilerin geliştirilmesine yardımcı oyun mevcuttur.

1-“Go” Oyunu: Zhang Yunqi, Go oyununda gelişmek için gerekli olan özellikleri şöyle sıralıyor: "Bir askerin taktik gücü, bir matematikçinin

kesinliği, bir sanatçının hayal gücü, bir filozofun dinginliği ve güçlü bir zeka". Go'da söylenmeyen söylenenden çok daha fazla yer kaplar: Çok az kural vardır, geri kalan her şey oyunculara bırakılmıştır. 19 yatay 19 dikey çizgi bulunan Go tahtasında 361 kesişim noktası vardır. Bu da Çin ay takvimine göre bir yıldaki gün sayısıdır. Tahtanın dört köşesi de, mevsimleri temsil eder. Ortası gökyüzü, kenarlar yeryüzüdür.

Siyah taşlar geceyi, beyazlar gündüzü simgeler.

Türkiye'de ODTÜ, Bilkent ve Hacettepe Üniversiteleriyle Polis Akademisi'nde ve Kara Harp Okulunda Go Kulüpleri bulunmaktadır. Bunun dışında Türkiye Go Oyuncuları Derneği'nin Ankara'da Türk-Japon Vakfı'nda Go kursu verilmektedir.

2-“Satranç” Oyunu:

Hemen herkesin az çok bildiği, tanıdığı bir oyundur. Odaklanma, görselleştirme, ileriye düşünme, muhakeme yeteneği, analiz yapma, soyut düşünme ve planlama gibi becerilerin gelişmesine yardımcı çok etkili bir oyundur.

3- “Zeka Küpleri /Rubik Küpü”

6.BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP) NEDİR?

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı;

a) Eğitim planında yer alan yıllık amaçlar ve öğrencinin takip ettiği eğitim programı/programları temel alınarak belirlenen kısa dönemli amaçlarını,

b) Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetinin türü, süresi, sıklığı ve bu hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağını,

c) Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç-gereç ve eğitim materyallerini,

ç) Eğitim ortamına ilişkin düzenlemeleri,

d) Davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve teknikleri,

e) Öğrencinin kişisel bilgilerini içerir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP geliştirme biriminin iş birliğiyle hazırlanır. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, öğrenci için hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak yeni bireyselleştirilmiş eğitim programında ve bireyin yönlendirilmesinde BEP'e ilişkin değerlendirmeler esas alınır.

6.1.Kimlerin BEP'e İhtiyacı Vardır?

Akranlarına sağlanan eğitim olanaklarından engeli ya da yetersizliği nedeniyle yeterli düzeyde yararlanamayan bireylerin, engeli ya da yetersizliği, eğitimsel performansını olumsuz olarak etkileyen bireylerin, ihtiyaçlarının karşılanması için özel düzenlenmiş destek eğitime ihtiyacı olduğu düşünülen bireylerin, bireyselleştirilmiş eğitim programına ihtiyacı var demektir.

6.2.BEP Kimlere Uygulanır?

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği, orta düzeyde zihinsel yetersizliği, ağır düzeyde zihinsel yetersizliği, işitme, görme ve ortopedik yetersizliği, birden fazla alanda yetersizliği, sinir sisteminin zedelenmesi sonucu ortaya çıkan yetersizlik, dil ve konuşma yetersizliği, özel öğrenme güçlüğü, duygusal uyum güçlüğü, sosyal uyum güçlüğü, süreğen hastalığı olan, otizm, üstün ve özel yeteneği olan bireylere uygulanır.

6.3.BEP'in Yararları

a) Bireye uygun eğitim hizmetlerinin sunulması,

b) Bireye uygun ve gerçekçi amaçların belirlenmesi,

Bu amaçlarının karşılanıp karşılanmadığını ortaya koymak olarak sıralanabilir.

*Ayrıca, BEP' in yararları; ebeveyn, çocuk, öğretmen ve toplum açısından da sıralanabilir.

1.Öğrenci Açısından; Öğrencinin engelinden kaynaklanan farklı ihtiyaçların neler olduğu belirlenir ve sağlanacak özel eğitim hizmetleriyle öğrencinin bilgi ve beceri eksiklerinin nasıl giderileceği açığa kavuşturulur.

*BEP sürecinde öğrenmeyi daha anlamlı hale getirecek teknikleri öğrenmiş öğretmenlerin katılımı sağlanarak, çocuğun eğitiminde becerilerin geliştirilmesi ve öğretimde farklı düzenlemelerin yapılması sağlanır. BEP bireyi bağımsız bir yaşama hazırlar.

2.Anne-Baba Açısından; Ebeveynle okul personeli arasında iletişim aracı görevi görür ve çocuğun ihtiyaçları, nelerin sağlanabileceği ve karşılaşılabilecek sonuçların neler olabileceği konusunda her iki tarafta da eşit söz hakkı sağlar.

* Ebeveynlerle okul arasındaki görüş farklılıklarının çözülmesi konusunda önemli yarar sağlamaktadır.

3.Öğretmen Açısından; Öğretmenin çocuğun hedeflenen amaçlar doğrultusunda ilerlemesini belirlemede uygulama ve değerlendirme aracı olarak işlev görmesine olanak sağlar.

*Sınıf ortamı, sınıf dışından danışmanlarla ve diğer disiplinlerden gelen kişilerle paylaşılarak sınıf öğretmenin alternatifler geliştirmesini sağlar.

*Öğretmen için bir plan ve kılavuz görevi görür.

4.Toplum Açısından; Gelişmiş toplumlarda engelli çocuklara normal çocuklara verilen hakların verilmesi sağlanmıştır.

*Ayrıca, engelli çocukların karşı karşıya buldukları problemlerin çok yönlü bir yapıya sahip oldukları ve engelli çocukların eğitim ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçların karşılanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. .

*BEP bireyi topluma uyumlu ve yararlı hale getirmeyi amaçlaması bakımından da yararlıdır.

6.4.BEP Nasıl Hazırlanır?

1- Bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlayacak ekibin oluşturulması,

2- Çocuğun eğitsel performans düzeyinin belirlenmesi

3- Uygun eğitim ortamları ve bu ortamlarda sunulacak destek hizmetlerin belirlenmesi

4- Bireyselleştirilmiş öğretim programının hazırlanması

5- Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi

6- Uygun öğretim materyalleri ve öğretim yöntemlerinin belirlenmesi

7- BEP' in uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için sorumluların belirlenerek zaman çizelgesinin hazırlanması ve değerlendirme biçimine karar verilmesi.

6.5.BEP'i Kim Hazırlar? BEP Hazırlayanların Görevleri

1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi Başkanı ve Görevleri: Okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısı bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi başkanı olarak görev yapar.

2. Öğretmen: Bireyselleştirilmiş eğitim programları, gelişim ölçekleri ile ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapmak. Bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygulamak ve değerlendirmek. Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak ve/veya temin etmek. Okul ve kurumdaki aile eğitim çalışmalarına katılmak, sınıfındaki öğrencilerinin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını planlamak ve yürütmek. Öğrencilere destek eğitim hizmeti sağlanması ve eğitim performansları doğrultusunda başka bir okul veya kuruma yönlendirilmesinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ve BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapmak. Öğrencilerin yetersizliklerinden dolayı kullandığı kişisel cihaz ve aletlerin bakımı ve kontrolüne ilişkin tedbirler almak. Öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bire bir eğitim yapmak. Sınıf öğretmenliğinin esas olduğu okul ve kurumlarda alan öğretmenleri ile birlikte ders okutmak.

3. Özel Eğitim Gerektiren Birey: BEP hazırlanışı sırasında kendi gereksinim ve isteklerini belirtir. Çalışmalara etkin bir biçimde katılır. Değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

4.Rehberlik Öğretmeni-Psikolojik Danışman: Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile iş birliği yapmak. Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek. Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, BEP geliştirme birimi, izleme ve yöneltme kurulu ile öğretmenlerle iş birliği yapmak.

5.Gezerək Özel Eğitim Görevi Verilen Öğretmen: Değerlendirme ölçeklerinin geliştirilmesinde görüşünü bildirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir. Aile eğitimi çalışmalarını okul yönetimi, öğretmenler ve aileyle iş birliği yaparak planlamak ve yürütmek. Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak ve/veya temin etmek. Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, izleme ve yöneltme kurulu, BEP geliştirme birimi ve öğretmenlerle iş birliği yapmak. Öğrencilerin yetersizliklerinden dolayı kullandığı kişisel cihaz ve aletlerin bakımı ve kontrolüne ilişkin olarak öğretmenleri bilgilendirmek.

6.Eğitim Programı Hazırlamakla Görevlendirilen Öğretmen: BEP hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde öğretmenler, aileler, öğrenciler ve diğer personel ile iş birliği yapmak. Eğitim programlarının amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkililiği artırmak amacıyla, eğitim materyalleri ve araç-gereçlerinin hazırlanması, uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin belirlenmesi, ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi konularında önerilerde bulunmak ve bunların gerçekleştirilmesinde okul veya kurum personeli ile iş birliği içinde çalışmak. Okul ve kurumda, eğitim programlarının uygulanması ve uygulamada ortaya çıkan sorunları tespit etmek, bu sorunlara ilişkin öneriler hazırlayarak kurum yönetimine iletmek. Aile eğitimi programlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde okul rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği içinde çalışmak. Eğitim programında yer alan amaçların gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, kurum içi ve kurum dışındaki etkinliklerin düzenlenmesinde, bunların planlanması ve uygulanmasında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak. Seçmeli derslerin verimliliğini ve ihtiyaçlara uygunluğunu değerlendirerek, bu derslerin çeşitlendirilmesi konusunda okul yönetimine önerilerde bulunmak.

7.Eğitsel Tanılama, İzleme ve Değerlendirme Ekibi Temsilcisi: Birey için saptanan destek eğitim hizmetlerinin uygulanmasında rehberlik eder. Bireyin gelişimini okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi ile iş birliği içinde izler.

8.Aile: Bireysel eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde gereksinimlerini iletir. Çocuğu ile ilgili hedeflerini ve planlarını belirtir. Eğitim programının uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlayabilir.

Her okulda BEP geliştirme birimi oluşturulması zorunludur. Bu birime kurum müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında, gezerək özel eğitim görevi veren öğretmen, aile, özel eğitim gerektiren öğrenci, rehber öğretmen- psikolojik danışman, eğitim programı hazırlamakla görevlendirilen öğretmen, özel eğitim gerektiren öğrencinin

sınıf öğretmeni, gerektiğinde tanılama, izleme ve değerlendirme ekibinden görevli bir kişiden oluşur.

BEP geliştirme birimi belli aralıklarla toplanarak oluşturulan BEP'lerin geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesini yaparlar.

BEP Hazırlarken;

a)BEP geliştirme birimi üyeleri BEP'in amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için;

* Öğrencinin güçlü yönlerine ve sahip olduğu yeteneklere odaklanmalıdırlar.

* Sürekli iletişim içinde olmalı, işbirliği içinde çalışmaya önem vermelidirler.

b) Ders planları, bireyin BEP'inde yer alan amaç ve hedefleri yansıtmalıdır.

c)Öğretim yöntemleri çeşitlilik oluşturmalıdır.

ç)İzleme ve değerlendirme çalışmaları planlı olarak yapılmalıdır.

d)Destek hizmetler yöneltme raporunda belirtildiği şekilde verilmelidir.

e)Öğrencinin toplum içindeki ortamlara katılımını desteklemek amacıyla düzenlemeler yapılmalıdır.

f)Özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleriyle gerekli görüldüğünde

iş birliği içinde çalışılmalıdır.

6.6.BEP Hazırlama Sürecinde Nelere Dikkat Etmeli?

a) BEP çalışmasının sonucunda öğrencinin neyi bilmesini veya neyi yapabiliyor olmasını istiyoruz?

b) Gereksinim ve gereksinim önceliklerini nasıl sıraladık?

c) Öğrencinin yetersizliği öğrenmesini nasıl etkiliyor?

ç) Öğretime nereden başlayacağız?

d) Hedefe ulaşıldığında öğrencide ne göreceğiz?

e) Öğrenmeyi neyle ve nasıl ölçeceğiz?

6.7.Etkili Bir BEP için Öneriler

a) Bireyi ve aileyi sürece katın!

Bireyi mümkün olduğunca kendi amaçları, hedefleri konusunda karar verme sürecine katın. Ailenin katılımı, sürecin evde devamlılığına katkıda bulunur.

b) Kullanımı kolay bir format geliştirin!

Geliştirdiğiniz formatın gereken tüm öğeleri içermesine ve tamamlaması kolay ve değiştirilebilir bir format olmasına özen gösterin.

c) BEP yazılırken BEP'in uygulanmasında görev alacak olanların mutlaka sürece katılmış olmalarına özen gösterin!

Uygulamada görev alacak olanlar, geliştirilen bu çalışmaların kendi ortamlarında işe yarayıp yaramayacağını değerlendirmek şansına ve hakkına sahip olmalıdır.

d) BEP yazımında açık ve anlaşılır bir dil kullanın!

Burada kullanılacak dil olumsuz, belirsiz ifadeler içermemeli, bireyin gereksinimlerini ve eylem planını betimlemeye yönelik olmalıdır.

e) BEP yazarken kısa, öz ifadeler kullanın!

Bireyle ilgili her detayın bulunması gerekli değildir ancak, destek hizmetlerin ve uyarlanmış program hedeflerinin belirlenmesi gerekir.

f) Yapılabilecekler konusunda gerçekçi olun! Tamamlanması yıllar alacak bir BEP yazmak yerine; en çok bir yılı yansıtacak amaçlar esas alınmalıdır.

6.8.Tanılama

1-Özel Eğitimde Tanılama

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama: Öğrencinin eğitsel amaçla zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim öyküsü, gelişim özellikleri ve eğitsel performansının (dikkatini yöneltme, zihinsel gelişim, görsel algı, alıcı dil- ifade edici dil, işitsel algı, sosyal-duygusal, motor beceriler) belirlenerek değerlendirilmesi sürecidir.

2-Tıbbi Tanılama

Tıbbi verilerin ve psikometrik ölçümlerin esas alındığı tanılama modelidir.

3-Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

a)Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılması Rehberlik ve Araştırma Merkezinde oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır.

b)Tanılamada bireyin; Tıbbî değerlendirme raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim öyküsü, tüm gelişim alanlarındaki özellikleri, akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitimsel ihtiyaçları, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır.

c)Eğitsel değerlendirme ve tanılama; Eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.

6.9.Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama İçin Gerekli Belgeler

a)Bireyin, velisinin ya da okul/kurum yönetiminin yazılı başvurusu.

b) Okula/kuruma kayıtlı öğrenciler için bireysel gelişim raporu.

c) Herhangi bir okula/kuruma kayıtlı olmayan bireyler için başvurduğu RAM'in sorumluluk bölgesi içinde ikamet ettiğini gösteren belge.

ç) Gerektiğinde tıbbî tanılması ile ilgili sağlık kurulu raporu.

6.10. Performans Düzeyinin Belirlenmesi

a) Ayrıntılı değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak hazırlanan, öğrencinin yapabildikleri ve yapamadıklarının betimlenmesidir. İlerlemelerin görülebilmesi için performans düzeyinin betimlenmesi son derece önemlidir, çünkü bu betimlemeler değerlendirme sonuçlarının açık ve anlaşılır hale gelmesini sağlar.

b) Ayrıca, öğrencinin belirli ihtiyaçlarını tanımlamayı ve öncelik sırasına dizmeyi sağlar. Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını, ilgi ve ihtiyaçlarını tanımlar.

c) Performans düzeyi ifadelerinde hangi bilgiler yer alır?

ç) Öğrencinin yapabildiklerini ve yapamadıklarını belirten bilgiler,

d) Öğrencinin özrünün eğitsel performansına etkisi

e) Öğrencinin belirli bir müfredat programına katılım düzeyini gösteren ifadeler,

f) Öğrenci ile ilgili güncel bilgiler,

6.11. Değerlendirme Teknikleri

a) Öğretmen yapımı testler/kontrol listeleri/Ölçüt bağımlı ölçü araçları

b) Görüşme (anne, baba, öğretmen, öğrenci vb.) yapma

c) Okul kayıtlarını (karne, ruhsal dosya..) inceleme

ç) Formal testler (zeka, başarı vb. testi sonuçları)

d) Doktor raporları (İşitme-Görme raporu sonuçları)

e) Gözlem (sınıf, ev, çevre) sonuçları (bireyin, gelişim ya da disiplin alanlarında kendi içinde güçlü ve zayıf yanlarının ortaya çıkarılması amaçlı)

f) Sevk etme (gönderme) formu

g) Sınıf içi çalışma örnekleri, hazırlanan ödevler

ğ) Değerlendirme raporu hazırlama ve öncelikli gereksinimleri belirleme

6.12. Performans Raporu Yazımı

a) Elde edilen bütün bilgilerden sonra, çocuğun düzeyini özetlemek gerekir. Bu özet, çocuğun yapabildiklerine ilişkin eğitsel bildirimleri oluşturur.

b) Öğrenciye ilişkin güncel bilgileri içermelidir.

c) Çocuğun yaptıkları açık ve belirgin bir şekilde, hangi sıklıkta ve ne kadar doğru yaptığı belirtilmelidir.

ç) Öğrencinin yaptıkları özetlenirken; kazanmış olduğu davranışlar ve kazanması gereken davranışlar, ihtiyaçlar yazılmalıdır.

d) Öğrencinin zayıf olduğu alanlar belirtildiği gibi güçlü olduğu alanlarda belirtilmelidir

e) Çocuğu ve yaptıklarını betimlemek için hiçbir zaman etiketler kullanılmamalıdır.

f)Örneğin “hiperaktif”, “hafif öğrenme güçlüğü”, “kişilik bozukluğu”, “zihin engelli”, “az gören” vb...

g)Çocuğun yetersizliğinden hangi eğitim alanlarının etkilendiği açıkça belirtilmelidir.

6.13.Destek Hizmetler ve Eğitim Ortamının Belirlenmesi

BEP hazırlanırken öğrenci için destek hizmetler belirlenir. Burada öğrencinin öncelikli ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Gereken destek hizmetler belirlendikten sonra bunlardan nasıl ve ne şekilde yararlanılacağı da belirlenmelidir. Ülkemizde bu konuda hem tüzel hem de özel kurum ve kuruluşlar hizmet vermektedir.

6.14.Özel Eğitimle İlgili Hizmetler

Odyoloji, Danışma Hizmetleri, Erken Tanımlama, Tıbbi Hizmetler, Uğraşı Terapisi, Anne-Baba Danışma Ve Eğitimi, Fiziksel Terapi, Psikolojik Hizmetler, Boş Zaman Etkinlikleri, Okul Sağlık Hizmetleri, Sosyal Çalışma Hizmetleri, Konuşma Patolojisi, Ulaşım, Evde eğitim.

Özel eğitime benzer olarak, ilgili hizmetlerin BEP’ inde açıklanması devlet kurumunun hizmetleri sağlama teminatıdır. BEP’ inde bütün ilgili hizmetler hizmet okul sisteminde verilsin verilmesin listelenmelidir.

Okulda Verilen Hizmetler, Doğrudan Hizmet, Dolaylı Hizmet, Danışma, Okul Sistemleri Arasındaki Kooperatif Kararlar, Kurumlar Arası Hizmet Anlaşmaları, Özel Hizmet Verenlerle Sözleşme, Masrafları Ödeme Sorumluluğu, İlgili Hizmetlerin Koordinasyonu

6.15.Amaçlar

1. Uzun Dönemli Amaçlar
2. Kısa Dönemli Amaçlar
3. Bireyselleştirilmiş Öğretim Programı (BÖP)

Bireyin zayıf ve güçlü yönleri belirlendikten sonra bir plan yapmak çok önemlidir. Bu planlamada uzun ve kısa dönemli amaçların da belirlenmesi gerekir.

6.16.Amaçların Özellikleri

Amaçlar var olan performans düzeyine uygun olmalıdır.

Bir çocuğa, önkoşul niteliğindeki davranışları kazandırmadan, bir başka davranışın öğretilmesi mümkün değildir.

Amaçların İşlevselliği

Amaçların işlevsel olması demek; Öğrencinin kazanacağı davranışları kısa sürede kullanacağı yada ileri düzeydeki becerileri öğrenmesini kolaylaştıracağı anlamındadır.

Öğretilecek davranışların en işlevsel yani en gerekli beceriler olması gerekir.

İşlevsellik öğretilen becerilerin farklı alan ve koşullara uyarlanabilmesi anlamına da gelir. (Genelleştirme.)

Amaçların Gerçekliği Ve Uygulanabilirliği

Amaçlara ulaşmak, yeterliğin ilk belirtisi olarak görüleceğinden gerçekçi olmak önemlidir.

Amaçlar Öğrenci Yararına Olmalıdır.

Öğrencinin yararı gözetilerek değil de, öğretmenin ya da okulun yararı-rahatı düşünülerek amaç belirlenmemelidir.

Örneğin 5 yaş grubu anaokulu öğrencileri için 2 saat yerlerinden kalkmamaları öğretmenleri memnun eder. Ama bu 5 yaş grubu için gerçekdışı bir beklentidir. Öğretmenin yararını gözetir.

Amaçlar Sadece Edinimle Sınırlı Olmamalıdır.

Yetersizliği olan çocuklarda amaçların büyük bir çoğunluğu, belirli bir kavram ve beceri edinilmesine yönelik olmamalıdır. Yani, bir şeyin nasıl yapıldığı ve ne olduğunun öğretilmesi amaçlanmamalıdır.

Amaçlar Öğrencinin Katılımıyla Belirlenmeli

Öğrenciler, hem amaçların içeriğini, hem de yapmaları beklenen davranışların düzeylerini belirleme sürecine katıldığında;

a) Göstermeleri gereken davranışların farkına varır ve motive olurlar.

b) Daha uygun amaçlar belirlenir.

c) Amaçları gerçekleştirmek için daha çok çabalayacaklardır (amaçlarla yönetim) Bu da öğrenmeyi ve başarıyı artırır.

Nasıl Yaptığı Yerine, Davranış Üzerinde Odaklanılmalı

Aynı amacın gerektirdiği davranışları yapmanın çeşitli yollarının olduğu, amaçları oluştururken göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğrencinin davranışı nasıl yaptığı, davranışı yapıp yapmaması kadar önemli değildir.

Amacın gerektirdiği davranış kabul görmeyen biçimde yapılıyorsa, nasıl yaptığı üzerinde durmaya gerek yoktur.

1. Uzun Dönemli Amaçlar (U.D.A.)

BEP' in uygulama süresi sonucunda bireyde kazanması beklenen amaçlara U.D.A denir.

U.D.A. Belirleme Kuralları

A) U.D.A. değerlendirme verilerine dayalı olmalıdır.

Değerlendirmenin amacı; bireyin ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Bunun için öncelikle bireyin performans düzeyi belirlenmelidir

Örneğin: "Eğer Osman'ın sözel iletişimi gecikmiş ise o zaman amaç sözel iletişim becerilerinin artırılması yönünde olmalıdır."

Bu süreçte önemli olan 3 faktör vardır.

1-Değerlendirme verilerinin ne anlama geldiği

2-Belirlenmiş ihtiyaçlarının hangilerinin öncelikle karşılanacağı

3-Normal gelişim süreçleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak

B)U.D.A. ifadeleri bireyin geçmişteki düzeyi ile o anki performans düzeyini yansıtabilmelidir.

Bireyin geçmiş düzeyinin belirlenmesi, onun bazı kavram ve/veya becerileri daha önceki öğrenme deneyimlerinde ne oranda kazandığını ortaya koyar.

Bu tür bilgilerle, bireyden, belirlenmiş sürede ne beklenebileceği olarak tespit edilir.

Geçmiş başarı düzeyi dikkate alınmadığında, birey için, uygun olmayan amaçlar belirlenebilir. Örneğin; daha öncesinde hiçbir zaman “ince motor becerisi” sergileyememiş birey için “kaşıkla beslenir” gibi bir amaç ifadesi...

Bireyin o anki performans düzeyi, öğretime hangi noktadan başlanacağı kararını belirler.

Örneğin; Süleyman 30’a kadar ileriye doğru birer ritmik sayabilmektedir. Bu düzeye bakarak U.D.A’yı Süleyman ritmik sayma becerilerini kazanır şeklinde belirleyebiliriz.

C)U.D.A. öncelikli olduğu düşünülen maddeleri içermelidir.

Önceliklerin doğru tespiti önemlidir. Bununla ilgili bir yanılda, ailenin, öğretmenin ve çocuğun motivasyonu azalır. Önceliklerin belirlenmesinde; öğrencinin performans düzeyi, ailenin beklentileri, öğrenci için gerekli olan öncelikli beceriler dikkate alınmalıdır.

D)U.D.A. ifadeleri bilişsel, duyuşsal-sosyal, psikomotor becerileri, dil ve konuşma becerileri ve uygun olduğu durumlarda iş ve mesleki becerilerini içermelidir.

Bilişsel alanla ilgili hedefler: zihinsel süreçlerle ilgilidir. Bilme, kavrama, uygulama, analiz ve sentez, değerlendirme gibi bölümleri içerir. Akademik beceriler de bu alana dahildir.

Psikomotor alanla ilgili hedefler için: daha çok motor becerilerden oluşur. Uyarılma, kılavuz denetiminde yapma, beceri haline getirme, duruma uydurma, yeni bir beceri meydana getirme. Örneğin, kendi kendine tuvaletini yapma, giyinme, yemek yeme, dengeli yürüme, oyun oynayabilme gibi.

Duyuşsal- Sosyal alan: Alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme, bir değer bütünüyle nitelenmişlik, örneğin derse karşı ilgi duyma, gönüllü olarak okula gelme, öğretmenini dikkatlice dinleme gibi. Buraya ayrıca davranışsal amaçlar da dahildir.

Dil ve Konuşma: Alıcı ve ifade edici dil becerileri gibi.

İş ve Mesleki Beceriler: Ağaç işleri, ahşap boyama ve galoş yapımı gibi.

U.D.A.’ lar öğrencinin o anki yapabildiklerinden daha üst bir durumda olmalıdır.

Ayrıca yıllık amaçlara öğrencinin gelişim hızına göre tekrar gözden geçirilerek ekleme yapılabilir ya da tekrar ifadeleri değiştirilebilir.

2. Kısa Dönemli Amaçlar (K.D.A)

Kısa Dönemli Amaç: Bireyin performans düzeyi ile uzun dönemli amaçları arasında ölçülebilir, ara basamaklar olarak tanımlanabilir. Adından da anlaşılacağı üzere U.D.A' ya göre daha kısa sürede kazanılması hedeflenen amaçlardır.

U.D.A.'lar genel olmasına karşın. K.D.A.'lar daha özel ve ayrıntılıdır.

Bireyin bulunduğu yerden uzun dönemli amaçlara nasıl ulaşılabilir? sorusuna yanıt vermelidir.

K.D.A. çok fazla ayrıntılandırılmaz. Her bir U.D.A. için en az 3 tane olacak şekilde 5-6 K.D.A. belirlenebilir. Bu azalabilir de artabilir de. Burada mühim olan K.D.A.'ların bizi uzun dönemli amaçlara ne kadar götürdüğüdür. K.D.A. yazılırken, amaçların açık, anlaşılır, belirgin, gözlenebilir, ölçülebilir olmasına ve hangi koşulda olacağına dikkat edilmelidir.

7.BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PROGRAMI (BÖP)

Bireyselleştirme: Bir grubun değil, bireyin eğitim ihtiyaçlarının bugün ya da gelecekte onun bağımsız yaşamını kolaylaştıracak şekilde dikkate almaktır.

Öğretim: Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işi.

Plan: Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen.

Öğretim programı: Bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için gereken ders ve konuları kapsayan plan, bir bütünü oluşturan ayrıntılar.

Planlama: Program geliştirme ve uygulama sürecidir.

7.1.Öğretim Planı

BÖP: BEP’te, öğrencinin gereken davranışları kazanması için, öğrencinin ve çalışanların yapması gerekenleri ayrıntılı, belirgin ve açıkça ifade eden plandır. Günlük, haftalık veya aylık olarak geliştirilebilir.

BÖP’te işlenen amaçlar BEP’ teki kısa dönemli amaçlarımızdır. BEP’te yer alan uzun dönemli amaçlara ulaşmak için kısa dönemli amaçlarımızı nasıl öğreteceğimiz konusunda bize yol gösterecek planlardır.

7.2.Bir Öğretim Planında Yer Alması Gereken Unsurlar

Öğrencinin adı, Öğretmenin adı, Öğretim programının adı, Öğrencinin genel performans düzeyine ilişkin özet ifadeler, Davranış ölçütü, Öğrenme ortamı, Oturum sayısı, Materyal, Öğretim amaçları, Öğretim basamakları, Öğretim yöntem ve teknikleri, Destek hizmetler-Ek hizmetler, Değerlendirme-veri toplama teknikleri

7.3.Öğretim Planı Geliştirme

Öğretim planlarında K.D.A.’da belirtilen davranışların yapılması için gerekli davranış basamakları ayrıntılı olarak listelenir. K.D.A.’nın analiz edilmesiyle elde edilen basamaklandırılmış öğretim amaçları çok sayıdadır ve öğretmen için yol haritası işlevini görür.

1.basamakta K.D.A.’nın öğretimsel (davranışsal) amaç olarak yazılması vardır.

Bu davranışsal amaçlar yazılırken farklı tercihler kullanılabilir:

- a) Zaman sınırlarını belirlemek
- b) Kabul edilebilecek en az doğru davranış sayısını belirlemek.
- c) Davranış koşulunun belirlenmesi.
- ç) Davranışta belirleyici olan önemli bir öğeyi tanımlamak.

Sözel istekler ya da yönergeler, yazılı istekler ya da yönergeler, materyaller, ihtiyaç duyulan yardım düzeyi, çevresel ortam ve uyarlamalar.

2.basamakta yazılan öğretimsel (davranışsal) amaçların gerektirdiği yaşantıları hazırlamadır.

Öğretim malzemelerin ve stratejilerin seçimidir. Seçilen öğretim yöntemi ve stratejileriyle, malzemelerden yararlanarak öğrencinin yaşantılarına katılması gerekenlere hazırlamadır.

3.basamakta; Öğrenciden beklenen davranışları, öğrencinin, sürenin sonunda yapıp yapmadığının ve ilerlemelerin belirlenmesi için ölçü araçları hazırlama ve uygulamadır.

Davranışsal Amaçlar:

Davranışlar

1. Tümceyi modele bakarak yazar.
2. Söylenen tümceyi defterine yazar.
3. Söylenen tümceyi sınıf tahtasına yazar.

Her beş denemenin dördünde başarılı olma ölçütü anlamına gelmektedir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ve öğretim (uygulama) uyarlamaları

Öğretim uyarlamaları, çocuğun öğretiminden sorumlu öğretmen tarafından yapılır.

Bu uyarlamalar öğrencinin;

- 1.Belirlenen K.D.A.'nın günlük plana yerleştirilmesi,
- 2.Günlük rutinlerin özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa daha fazla öğretim zamanı kazandıracak şekilde planlanması,
- 3.Fiziksel çevrenin düzenlenmesi,
- 4.İletişim fırsatlarının yaratılması ve kullanılması,
- 5.Öğretim tekniklerinin nasıl kullanılacağına açıkça yazılması,
- 6.Sonuçların kaydedilmesi ve değerlendirilmesini

BEP' te yer alan amaçların öğretime uyarlanmasında öğrencinin BEP'te belirlenen U.D.A.'yı ve K.D.A.'yı başarması için gereken strateji ve adımlar daha belirgin şekilde tanımlanır. Bu tanımlar öğretmenin günlük planlarında yerini bulur.

Gerek BEP gerekse özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciye uyarlanmış günlük planlarda temel bilgiler benzer ama okulun koşullarına, sınıfın koşullarına, öğrencinin ihtiyaçlarına göre değişiklik gösterebilmektedir.

7.4.Tüm Hizmet Planları

Tüm hizmet planı, BEP'nin bireysel öğretim planlarını da kapsayacak şekilde hazırlanmasıdır. Tüm Hizmet Planının İçeriği

Birinci kısım: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programından

İkinci kısım: Bireyselleştirilmiş Öğretim Planından oluşur.

Tüm Hizmet Planlarının Hazırlanması:

Tüm hizmet planı; özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci için hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programının yer verildiği bir formdur. Bu amaç için farklı şekillerde hazırlanmış formlar kullanılmaktadır.

Tüm Hizmet Planlarında Yer Alan Öğeler

Kimlik Bilgileri, Tıbbi Bilgiler, Düzenlemeler ve Hizmetler, Performans Düzeyi, İlerleme Raporu

7.5. İzleme ve Değerlendirme

İzleme ve değerlendirme süreci BEP' in başarısı için büyük önem arz eder. BEP uygulanma aşamasında ve uygulamanın sonunda değerlendirilmelidir. Böylece ileriye dönük belirlediğimiz amaçların ne kadarına ulaşabildiğimizi belirlemiş oluruz. İyi bir izleme ve değerlendirme pek de iyi olmayan bir BEP' i değiştirmemize ve geliştirmemize yardım eder. İyi bir BEP' i ise iyi olmayan bir izleme değerlendirmeye aldığımızda ise program istenen sonuçları vermeyebilir.

Öğrencinin BEP' inin uygulanmasında sorumlu kişi, önerilen eğitim ortamında sürekli olarak öğrencinin başarısını değerlendirmekle de sorumludur. Öğrencinin gelişmesini gösteren raporlar periyodik olarak hazırlanmalıdır. Bu raporlar en az yılda bir kere doldurulmalıdır. Ancak bu süre daha kısa aralıklara da çekilebilir.

BEP' in İzlenmesi

İzlemek: sistematik olarak uygulayıcılardan, bilginin toplanması ve bu bilginin düzenli aralıklarla belirlenmiş olan amaçlarla karşılaştırılmasıdır.

İzlemenin iki temel amacı vardır.

1-BEP'i uygulamakla yükümlü olan uzmanlara, kullandıkları yöntemlerde gerekli değişiklikleri yapmaları için sistematik olarak veri sağlamak

2-BEP'in uygulanmasını, planlanmış programın etkinliğini ve uygunluğunu değerlendirmede kullanılacak verileri BEP ekibine sağlamak.

BEP' in değerlendirilmesi

BEP yukarıda da değindiğimiz gibi en az yılda bir kere sorumlu kişiler ve BEP ekibi tarafından değerlendirilmelidir. Değerlendirme için temel bilgi kaynağı, izleme yoluyla toplanan bilgilerden oluşur.

a)BEP' in çocuk üzerindeki etkisine bakmaktır.

b)Ekibin etkili ve verimli işleyip işlemediğinin değerlendirilmesidir.

İzleme ve değerlendirme süreci

BEP' uygun bir zaman ve ölçütle değerlendirmek gerekmektedir. Zamanı belirlerken; amaç ve hedeflerin belirlenen zamanda gerçekleşmesi, sağlanan özel eğitim programı ve ilgili hizmetlerin başlangıç ve bitiş tarihlerinin planlanmış olması gerekir. Çünkü her amaca farklı sürelerde ulaşılır ve bazı problemler farklı sürelerde çözüme kavuşabilir. Karar sürecinde, amaç ve hedefler için değerlendirme ölçütlerinin ne olacağına

karar verilmelidir. Ölçüt çocuğun objektif olarak değerlendirilmesini sağlamalıdır. Değerlendirme ölçütü BEP ekip üyelerinin tamamlanan amaç ve hedeflerinin ne ölçüde gerçekleşip gerçekleşmediğinin bilmesini sağlamaz.

Burada ölçüt belirlenirken yukarıda amaçlar bölümünde verdiğimiz değerlendirme ilkelerine ve yöntemlerine riayet edilmelidir.

BEP Planında İlerlemeyi Engelleyen Nedenler

1. Öğrenciden kaynaklanan nedenler;
2. Öğretim ile ilgili nedenler;
3. Ortamdan kaynaklanan nedenler;
4. Destek hizmetleri ile ilgili nedenler;
5. Anne-babanın (yatılı kurumlarda ise grup ve etüd öğretmenlerinin) öğretim sürecindeki yeri ile ilgili nedenler;
6. BEP geliştirme birimi ile ilgili nedenler;
7. Eğitim personeli ile ilgili nedenler;
8. Ekip ile ilgili nedenler;
9. Yerleştirme kararı ile ilgili nedenler.

7.6.Teftiş ve Denetim

Özel eğitim okul ve kurumları ile özel eğitime destek sağlayan kurumların faaliyetlerinin teftiş ve denetimi özel eğitim ve/veya psikolojik danışma ve rehberlik alanlarında yetişmiş müfettişlerce yapılır.

8.EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA HİZMETLERİ

•RAM'larda eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerinde kullanılan formlar ve evraklarda bütünlük sağlanması; başvurudan raporlamaya kadar olan süreçte, yapılacak iş ve işlemlerle ilgili ortak uygulamaların yapılması hedeflenmektedir.

•Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla tıbbî, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir. Özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanması ve eğitim hizmetlerinin belirlenmesinde iki tür modelden yararlanılmaktadır.

•Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu

•Özel eğitim değerlendirme kuruluna üyelerin dışında gerektiğinde eğitim programcısı, odyolog, psikolog, psikometrist, sosyal çalışmacı, dil ve konuşma terapisti, fizyoterapist, uzman hekim gibi diğer meslek elemanlarından seçilecek birer kişi üye olarak çağırılabilir.

•Özel eğitim değerlendirme kurulunca bilgilerine başvurulmak üzere özel eğitime ihtiyaç duyan bireyin sınıf ve alan öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni, kayıtlı olduğu okulun veya kurumun müdürü, başvuru yapan kurum temsilcisi, özel eğitim hizmetleri kurul üyesi, üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyesi ve sivil toplum kuruluşu temsilcisi çağırılabilir. (Oy hakları yoktur)

8.1.Eğitsel Tanılama ve Değerlendirme Hizmetlerinde İlkeler

- a) Eğitsel değerlendirme ve tanılama erken yaşta yapılır.
- b) Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları birlikte değerlendirilerek yapılır.
- c) Eğitsel değerlendirme ve tanılama; fiziksel, sosyal ve psikolojik bakımdan birey için en uygun ortamda yapılır.
- d) Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin yetersizliğine göre birden fazla yöntem ve teknik ile uygun ölçme araçları kullanılarak yapılır.
- e) Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin eğitim ihtiyacı ve gelişimi dikkate alınarak gerektiğinde tekrarlanır.
- f) Eğitsel değerlendirme ve tanılamada, bireyin öğrenme ortamları ile yeterli ve yetersiz olduğu yönler birlikte değerlendirilir.
- g) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde veli, okul ve uzmanlar iş birliği içinde çalışırlar.
- ğ) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ailenin ve gerektiğinde bireyin görüşü alınır.
- h) Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan hiçbir açıklama yapılamaz. Eğitsel

değerlendirme ve tanılama sonuçları sadece yasal ve eğitimle ilgili kararlar almak için kullanılır.

8.2.Tanılama Süreci

•Randevu Verme

a) Eğitsel değerlendirme ve tanılama amacıyla alınacak randevular için Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine başvurular iki türlü yapılır:

- Okul/kurumun başvurusu
- Bireyin kendisi (zihinsel yetersizliği olmayan 18 yaş ve üstü bireyler)

ya da velisinin başvurusu

b)Okul müracaatlarında randevu tarihi yazılı olarak ilgili okula bildirilir.

c) Özel eğitim hizmetlerinden faydalanmak amacıyla alınacak randevularda kişi veya veli beyanı esastır.

d) Şahsen yapılan müracaatlarda randevu fişi tanzim edilir.

e) Şahsen müracaatlarda randevu fişinin arka bölümünde belirtilen evraklardan gerekli olanlar işaretlenerek kişiye teslim edilir.

f) Randevu defterine verilen randevu ile ilgili bilgiler işlenir.

g) Eğitsel Değerlendirme ve tanılama amaçlı müracaatlarda hangi belgelerin getirilmesi gerektiği internet sayfasında, kurum girişinde duyurulmalıdır. Gerektiğinde tüm okul ve kurumlara resmi yazı yoluyla bildirilmelidir.

•Randevu Verme

•İlk kez eğitsel değerlendirme ve tanılama amaçlı müracaatlarda; mümkün ise velinin RAM'a gelerek randevu alması talep edilir.

•Veliye ya da bireye: bireyin fiziksel ihtiyaçların karşılanmış olarak eğitsel değerlendirmeye gelmesi, incelemenin yapılacağı tarih ve saatte RAM' da hazır bulunulması, 18 yaşından küçük bireylerin mutlaka anne/baba veya vasi tarafından incelemeye getirilmesi, eğitsel değerlendirmesi yapılacak bireyin kullandığı cihaz var ise getirilmesi ve randevu verilen tarih ve saatte eğitsel değerlendirmeye gelinemeyecekse söz konusu tarih ve saatten önce RAM'a bilgi verilmesi gibi hususlar açıklanır.

•Veli; tanılama süreci, yapılacak iş ve işlemler, çocuğunun ihtiyaçlarına yönelik bilgilendirme, yasal hakları, istenecek olan evrakların yasal dayanakları ve gerekçeleri v.b konularda bilgilendirilir.

•Yeniden inceleme amaçlı müracaatlarda (randevu) özel eğitime ihtiyacı olan bireyin, Eğitsel Değerlendirme Kurulu Raporu bitiş tarihi, velinin ve özel eğitime ihtiyacı olan bireyin durumları dikkate alınarak inceleme tarihi verilir.

8.3.Sıkça Sorulan Sorular

1.Zorunlu eğitim çağında olan bireylerin okul kaydı olmadan randevuları verilebilir mi?

Cevap: Zorunlu eğitim çağında olan bireylerin okul kaydı yapılması sağlandıktan sonra randevuları verilmelidir.

2.Randevu için gelindiğinde evrak istenmeli midir?

Cevap: Eğitsel değerlendirme ve tanılama için gerekli olan evrakların inceleme tarihinde getirilmesi gerektiği ve bu evrakları neler olduğu şahsen müracaatlarda randevu fişinde işaretlenmelidir. Müracaatlar için istenecek evraklar kurumun web sayfasında yayınlanır, kurum girişlerinde istenen evraklar asılır.

3.İncelenecek öğrencinin adresinin olduğu bölgedeki RAM tarafından mı yoksa okulunun olduğu bölgedeki RAM tarafından mı eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılmalıdır?

Cevap: Okul tarafından yapılan inceleme taleplerinde okulun bulunduğu bölgedeki RAM tarafından, veli müracaatlarında (birey okul çağında değilse) velinin adresinin bağlı olduğu RAM tarafından eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılır.

8.4.Eğitsel Değerlendirme ve Tanılamada İstenen Evraklar Nelerdir? Hangileridir?

1.Engelli sağlık kurulu raporu (Yalnızca yerleştirme amaçlı müracaatlarda zorunlu değildir.)

2.Fotoğraf

3.Nüfus cüzdanı (TC Kimlik Numarasını kontrol amaçlı)

4.Zorunlu eğitim çağındaki bireyler için okul kaydının sistemde görülmesi

5.İlk kez incelenecekler için okul çağında ise “Eğitsel Değerlendirme İsteği Formu”. Yeniden incelemelerde “Gelişim Raporu”

6.Rehabilitasyon merkezine gidenler için “Aylık Performans Tabloları”, “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu”

7.Velinin veya devam ettiği okulun yazılı müracaatı

8.Adresi başka bölgede görülenler için; ikinci adresi RAM bölgesinde olduğunu gösterir Nüfus Müdürlüğünden alınmış belge.

•Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Özel Eğitim Değerlendirme Kurullarınca yapılacak eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde bireyin;

a) Tıbbî değerlendirme raporu

b) Zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim öyküsü

c) Nesnel, standart testler

d) Tüm gelişim alanlarındaki özellikleri

e) Akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri

f) Eğitim ihtiyaçları

g) Bireysel gelişim raporu

h) Eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi

i) Eğitim performansı dikkate alınır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda bireyin;

- Özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyacı olup olmadığına,

-Bireyin eğitim ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanabileceği en az kısıtlayıcı eğitim ortamına,

-Destek eğitim hizmetinin türü ve süresine,

-Nasıl ve nerede eğitim ortamı oluşturulacağına,

-Hangi araçların kullanılabileceğine,

-Bireyin ne tür bir eğitim programına alınması gerektiğine, karar verilir.

-Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.

8.5.Sıkça Sorulan Sorular

1.Engelli sağlık kurulu raporunda özel eğitim amaçlı değerlendirilmedi veya “hayır” yazıldığında destek eğitimi önerilebilir mi?

Cevap: Bireylerin engelli sağlık kurulu raporları ile tıbbi tanılamaları, özel eğitim değerlendirme kurullarında ise eğitsel tanılamaları yapılmaktadır. Bireyin özel eğitim desteğine ihtiyacı olup olmadığına, ihtiyacı varsa bunun türü ve süresine karar verme yetkisi özel eğitim değerlendirme kurullarındadır. Engelli sağlık kurulu raporlarında “Özel Eğitim Amaçlı Değerlendirilmesi Uygun” bölümü boş olan ya da “hayır” ifadesi bulunan bireylerin, eğitsel değerlendirme ve tanılamaları sonucu destek eğitime ihtiyacı olduğuna karar verilmesi durumunda destek eğitimi önerilmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

2.Engelli sağlık kurulunun süresi 3 ay sonra bitiyor. Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu da 3 aylık mı olmalı?

Cevap: Genel Müdürlüğümüzün 09.10.2009 tarih ve 4448 sayılı yazısının 4. maddesinde de belirtildiği üzere; inceleme tarihi itibarıyla engelli sağlık kurulu raporunun geçerli olması yeterlidir. İnceleme tarihinde devam eden sağlık kurulu raporu olan bireyin destek eğitim türü ve süresine karar verme özel eğitim değerlendirme kurulunun yetkisindedir.

3.Engelli sağlık kurulu raporunda “Sınırdaki Mental Kapasite” ve %25 oranı yazan, RAM’deki eğitsel değerlendirme ve tanılamasında “hafif zihinsel yetersizlik” çıkan bireye destek eğitimi önerilebilir mi?

Cevap: Kanun gereği %20 şartını taşıyan, eğitsel değerlendirme ve tanılaması sonucu “hafif düzeyde zihinsel yetersizliği” olduğu tespit edilen bireylere destek eğitimine ihtiyacı olduğu takdirde destek eğitimi önerilir.

4. Test alamayan ya da değişik nedenlerle testi yarım bırakan öğrenciler için test sonucu olmadan da yönlendirme/yerleştirme kararı alınabilir mi?

Cevap: Eğitsel değerlendirme ve tanılamada; bireyin tıbbi değerlendirme raporu, zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişimi, nesnel, standart testler, akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim ihtiyaçları, bireysel gelişim raporu gibi veriler göz önünde bulundurulur. Test

uygulamaları eğitsel değerlendirmelerde tek başına karar verme araçları değildir. Testi alamayan bireyler için de resmi tedbir alınabilir.

5. Yaz tatillerinde okullardan gelmesi gereken “gelişim raporları” tatil nedeniyle öğretmenler tarafından doldurulmadığından eksik kalmaktadır. Gelişim raporu olmadan eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılabilir mi?

Cevap: Okullarımız tarafından doldurulan gelişim raporları, öğrencilerin eğitsel değerlendirme ve tanılmasında önemli yer tutmaktadır. Gelişim raporları ile ilgili öncelikle okullar tatile girmeden tedbir alınmalı ya da yaz aylarında öğrenci ile ilgili diğer bilgi ve belgeler doğrultusunda değerlendirme yapılmalıdır.

6. Modülde eğitsel değerlendirme ve tanılması yapılan bireyin adresi farklı ilde görünüyor. Velinin ikinci adresinin RAM bölgesinde olduğunu gösterir resmi evrak var. Bu durumda gerekli işlemler yapılacak mı?

Cevap: RAM Modülünde sadece 1.adres kayıtları görüldüğünden, Nüfus Müdürlüklerinden ikinci adresini gösterir belge ile gelenlerin incelemeleri yapılır. İlgili evrak bireyin dosyasına konulur. Özel eğitim değerlendirme kurulu toplantısında konuyla ilgili açıklamalar yapılmalıdır.

7. Evde eğitim kararı alınan öğrencilere aynı zamanda destek eğitim de önerilebilir mi?

Cevap: Evde eğitim kararı alınan öğrencilerden bedensel yetersizliği olanlara ihtiyacı doğrultusunda bedensel engelliler programı önerilebilir.

8. 2 yıllık RAM raporu olup, 2. yılında adres değişikliği olan (bölge değişikliği) bireyler için nasıl bir uygulama yapılacaktır?

Cevap: Söz konusu eğitim planı, velinin/öğrencinin bulunduğu bölgeye hizmet veren RAM tarafından, RAM Modülü dışında destek eğitim programlarına uygun olarak yapılacaktır. Modül dışında hazırlanan ve bir örneği veliye teslim edilen eğitim planının, RAM Modülüne girişinin yapılması için, ÖEDK raporu veren RAM'a resmi yolla gönderilmesi gerekmektedir.

9. 0-6 yaş arası zihinsel yetersizliği olan çocuklar için “bilişsel gelişimde gecikme” tanısı ile gelinmektedir. Eğitsel değerlendirme ve tanılama ile ilgili RAM İsis modülüne “Eğitsel Tanı” kısmına ne yazılacaktır?

Cevap: 0-6 yaş aralığında zihinsel yetersizliği olan çocuklara 16/12/2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Engellilik Ölçütü, Sınıflandırması ve Engellilere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik gereği “bilişsel gelişimde gecikme” tanısı konulmaktadır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda çocuğun zihinsel yetersizliği doğrultusunda eğitsel tanı yazılacaktır.

***Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Toplantıları**

•Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 19. maddesi ile Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun kimlerden oluşacağı belirtilmektedir. Veli bu

kurulun doğal üyesi olduğundan velilerin resmi olarak kurul toplantılarına davet edilmesi gerekmektedir.

•Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Toplantıları her gün yapılabileceği gibi haftanın belirlenen bir gününde de yapılabilir.

•Kurulda alınan kararlar varsa itirazlar Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Toplantı Karar Defterine işlenerek imza altına alınır.

•Karar Defterinde velinin katılıp katılmadığı belirtilir.

1.Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Toplantı tarihinden önceki bir tarihe örneğin incelemenin yapıldığı tarihe “Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu” başlangıç tarihi olarak yazılabilir mi?

Cevap: Kurul Toplantısının yapıldığı tarihe veya daha ileri bir tarihe Rapor başlangıç tarihi yazabilir. Bireyin geçmişte aldığı ÖEDK Raporunun süresi geçse dahi Kurul Toplantı Tarihinden önceki bir tarihe “Rapor Başlangıç Tarihi” veremez.

2.Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporunun başlangıç tarihini her ayın 1-5 tarihleri arasında yazıyoruz. Bu uygulama yanlış mıdır?

Cevap: Özel Öğretim Kurumları ile ilgili ödemeler haftalar eşit olarak dağıtılarak ödeme yapılmaya başlandığından (13. ay ödemesi olmadığından) Rapor başlangıç tarihleri eski raporun bitiş tarihi de dikkate alınarak en erken süreye verilir. (Kurul Toplantı tarihinden önce olmamak kaydı ile)

3.Halk Eğitim Merkezlerindeki kurslara yönelik karar alınabilir mi ?

Cevap: Halk eğitim merkezlerinde mesleki eğitim kursları, okuma-yazma kursları v.b kurslar özellikle zorunlu eğitim çağı dışındaki bireyler için gerek süreleri gerekse süreklilik arz etmeleri nedeniyle önerilebilir.

Rapor Teslimi Nasıl Yapılmaktadır?

•Özel Eğitim hizmetleri Yönetmeliğinin 22. maddesinde

ğ) Kurul raporları onaylandıktan sonra istenilen sayıda sureti ilgili kuruma resmî olarak gönderilir ya da bireyin ailesine imza karşılığı verilir. Kararın bir sureti bireyin dosyasında muhafaza edilir hükmü bulunmaktadır.

•Aynı Yönetmeliğin 4. maddesinde

b) Aile: Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin **anne, baba ve kardeşleri ya da kanunen bakmakla yükümlü olan kişi veya kurum temsilcisini** ifade eder, denilmektedir.

•Özel eğitim Değerlendirme Kurulu Raporları (zihinsel yetersizliği olmayan 18 yaşından büyük engelli bireylerin kendisine) ailesine teslim edilmesi gerekmektedir. Kurul Toplantısına katılıp rapor çıktısı alındığında ya da raporu imzaladıktan sonra diğer imzalar için beklenildiğinde; velinin yazılı beyanı doğrultusunda diğer kişilere de rapor teslimi yapılabilir.

•Kurul Raporunun bir sureti (ıslak imzalı) bireyin dosyasında saklanır.

9.ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI

▣ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 25. Maddesine göre özel eğitime ihtiyacı olan ve ayrı bir sınıfta eğitim almaları uygun bulunan bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile bir arada eğitim görmeleri amacıyla her tür ve kademedeki resmî ve özel okul ve kurumlarda, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun önerisi doğrultusunda Millî Eğitim Müdürlükleri tarafından özel eğitim sınıfları açılabilir.

▣ Özel eğitim sınıfının açılabilmesi için;

▣ İhtiyaç duyulduğunda İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, İlçe Özel Eğitim Hizmetleri Kuruluna özel eğitim sınıfı açılması için başvuruda bulunur.

▣ Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu özel sınıfının açılması düşünülen okulu ve sınıfı inceleyerek şartlarının uygunluğunu değerlendirip, uygun bulunması durumunda Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 25. Maddesine göre İl Millî Eğitim Müdürlüğüne özel eğitim sınıfı açılması için teklifte bulunur.

Bu okul ve kurumlarda, uygulanacak eğitim programı temel alınarak iki tür özel eğitim sınıfı oluşturulur.

1.Bulunduğu okulun veya kurumun eğitim programını uygulayan özel eğitim sınıfları.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 26. Maddesine göre zorunlu öğrenim çağındaki bireylerden ilköğretim programları veya bu programa denkliği kabul edilen bir özel eğitim programını takip edebilecek durumda olan bireyler için açılan özel eğitim sınıflarıdır. (Hafif Zihinsel Engelliler, İşitme Engelliler ve Görme Engellilere yönelik açılan sınıflardır.)

2.Bulunduğu okulun veya kurumun eğitim programından farklı bir eğitim programı uygulayan özel eğitim sınıfları.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 27. Maddesine göre zorunlu öğrenim çağındaki bireylerden ilköğretim programları veya bu programlara denkliği kabul edilen bir özel eğitim programını takip edemeyecek durumda olan bireyler için açılan özel eğitim sınıflarıdır. Orta – Ağır Zihinsel Engelli çocuklarla otistik çocuklara yönelik açılan sınıflardır.

a) Bu sınıflardaki öğrenciler, buldukları okul veya kurumda uygulanan eğitim programını takip ederler. Bu program temel alınarak, öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'leri hazırlanır.

b) Özel eğitim sınıflarının mevcudu en fazla; okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde 10, ortaöğretim ve yaygın eğitimde 15 öğrenciden oluşur. Ancak, otistik çocuklar için her tür ve kademedeki açılan özel eğitim sınıflarında ise sınıf mevcudu en fazla 4 öğrencidir.

c) Özel eğitim sınıfını tamamlayan öğrencilere kayıtlı bulunduğu okulu veya kurumu tamamlayan yetersizliği olmayan diğer öğrencilere verilen belge verilir.

d) Bu sınıflar ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinlik saatleri bakımından okulda/kurumda uygulanan programa uyarlar.

e) Sınıfların okul/kurum içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

f) Öğrencilerin akranlarıyla bir arada bulunduğu ders, yemek ve diğer etkinlik saatlerinde sosyal uyumlarına yönelik düzenlemeler yapılarak gerekli koruyucu tedbirler alınır.

g) Okul ve kurumlarda özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerin, yetersizliği olmayan akranları ile alan dersleri ve sosyal etkinlikleri bir arada yapmalarını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılır.

h) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde özel eğitim sınıfları açılabilir. Bu sınıflarda; okul veya kurumun eğitim programı, okulun fizikî şartları ve personel durumu, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yetersizliği ve gelişim özellikleri ile bireysel yeterlilikleri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılır.

Bulduğu okulun veya kurumun eğitim programından farklı bir eğitim programı uygulayan özel eğitim sınıfları aşağıdaki yönetmelik maddesi doğrultusunda düzenlenir.

MADDE 27 – (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) (1) “Zorunlu öğrenim çağındaki bireylerden ilköğretim veya ortaöğretim kurumları programlarını takip edemeyecek durumda olan bireyler için açılan özel eğitim sınıflarında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde, aynı yetersizliği olan bireyler için açılan özel eğitim okul ve kurumlarının mevzuat hükümlerinin yanı sıra aşağıdaki hususlar da dikkate alınır:”

a) Özel eğitim sınıflarında, aynı tür yetersizliği olan öğrenciler eğitim görür.

b) Bu sınıflarda eğitim alan öğrenciler, yetersizlik türüne göre hazırlanan özel eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin BEP’leri hazırlanırken takip ettikleri bu eğitim programı temel alınır.

c) Açılan özel eğitim sınıflarında birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılır.

ç) Özel eğitim sınıflarında görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri görev yapar. Ancak bu sınıflarda zihinsel engelliler sınıf öğretmenin görevlendirmesine öncelik verilir.

d) Sınıfların mevcutları, takip edilen eğitim programının uygulandığı okul veya kurumlardaki mevcutlar dikkate alınarak oluşturulur.

e) (Değişik 21.7.2012/28360 R.G.) “Dersler 1-4, 5-8 ve 9-12 nci sınıflarda sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak, özel yetenek gerektiren dersler ve meslek dersleri ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır.”

f) Özel eğitim sınıfını tamamlayan öğrencilere, takip ettikleri özel eğitim programını uygulayan özel eğitim okul veya kurumlarındaki programı tamamlayan öğrencilere verilen belge verilir.

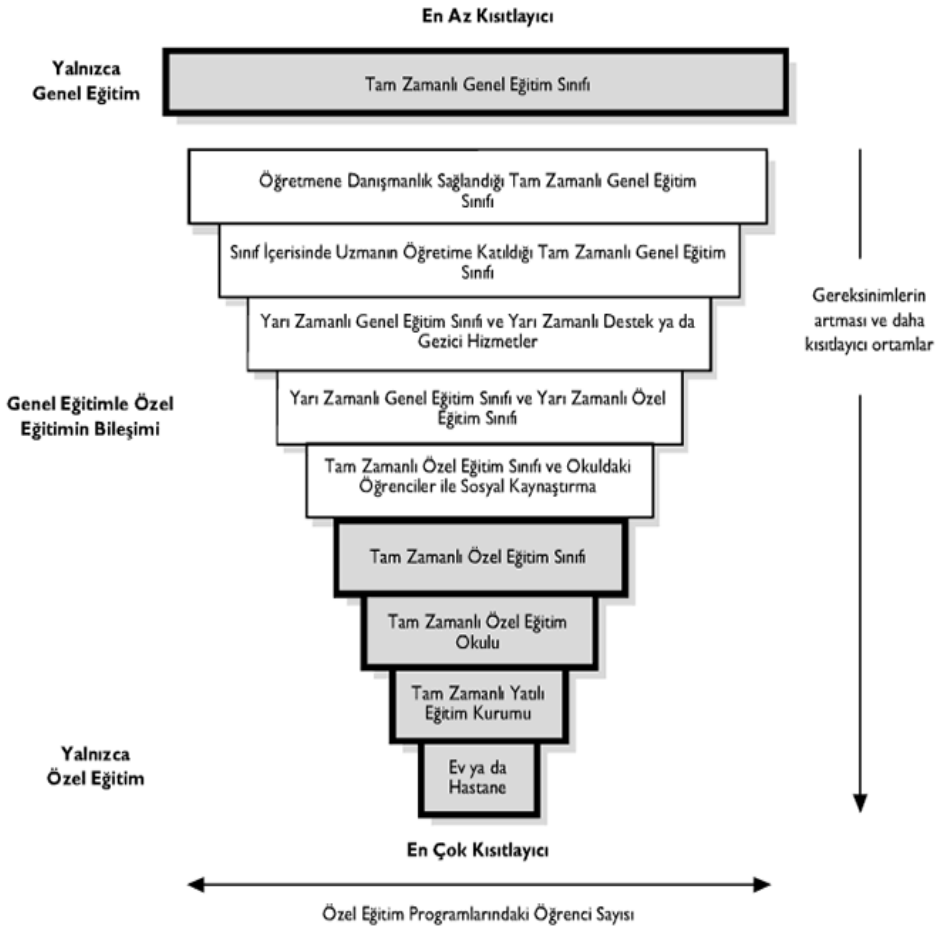
g) Bu sınıflarda ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinlik saatlerinde okul veya kurumda uygulanan programa uyulur.

ğ) Öğrencilerin akranlarıyla bir arada bulunduğu ders, yemek ve diğer etkinlik saatlerinde sosyal uyumlarına yönelik düzenlemeler yapılarak koruyucu tedbirler alınır.

h) Okul ve kurumlarda özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerin, yetersizliği olmayan akranları ile bazı ders ve sosyal etkinlikleri bir arada yapmalarını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılır.

ı) Sınıfların okul içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

Şekil 1.1

10. KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

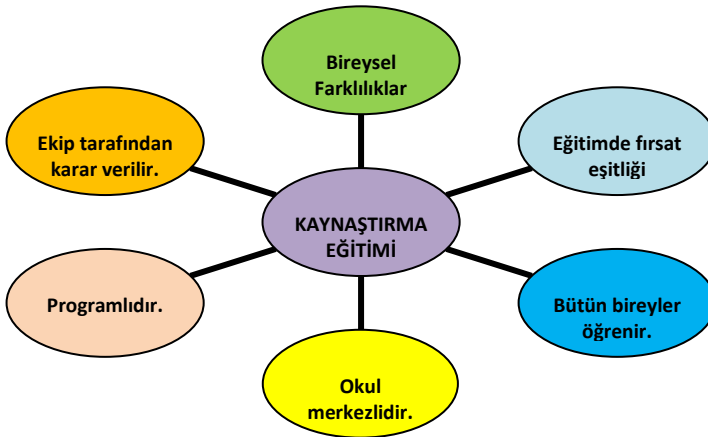
10.1.Kaynaştırma Eğitiminin Tanımı ve Amaçları

Özel eğitim gerektiren bireylerin akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini bütün kademelerde sürdürme esasına dayanan, destek hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır. Kaynaştırma eğitimi, özel eğitim gerektiren bireyler için, devam ettikleri okullarda bir hizmet alanı olarak görülerek, gerekli tedbirlerin alınmasını içermektedir.

10.2.Kaynaştırma Eğitiminin İlkeleri

- Özel eğitim gerektiren bireyin akranlarıyla aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- Kaynaştırma, özel ve genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.
- Hizmetler yetersizliğe göre değil, eğitim gereksinimine göre planlanır.
- Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanılama sürecine göre gerçekleşir.
- Hizmetler okul merkezli olur.
- Kaynaştırmaya erken başlamak esastır.
- Kaynaştırmada bireysel farklılıklar esastır.
- Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.
- Duyu kalıntısından yararlanmak esastır.
- Gönüllülük, sevgi, sabır, gayret gerekmektedir.
- Eğitim normal insanlarla ve doğal ortamlar da verilmelidir.
- Eğitim, bireyi toplumun bir parçası haline getirmeyi amaçlar.
- Kaynaştırma, bir program dahilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır.

Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda; özel eğitim gerektiren öğrenciler dahil tüm kurum personeli, öğrenciler ve ailelere gelişim özelliklerine dair bilgilendirmeler yapılarak, bireylerin daha bilinçli hale getirilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte, kaynaştırma uygulamalarında; öğretim programları, programın amaçları, bireye uyarlanarak uygulanarak, bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) ile desteklenir.

10.3.Kaynaştırma Uygulamaları

10.3.1.Tam Zamanlı Kaynaştırma

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydının normal sınıfta olduğu, öğrencinin tam gün boyunca yine normal eğitim gören öğrencilerin olduğu sınıfta eğitim aldığı uygulamadır.

10.3.2.Yarı Zamanlı Kaynaştırma

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydının özel eğitim sınıfında olduğu, öğrencinin başarılı olabileceği derslerde ise kaynaştırma sınıfında eğitim aldığı uygulamadır.

10.3.3.Tersine Kaynaştırma

Herhangi bir yetersizliği/güçlüğü olmayan bireyler kendi istekleri doğrultusunda (özellikle okul öncesi eğitimde) kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırıp, eğitim görmelerini içeren uygulamadır.

10.4.Kaynaştırma Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının hazırlık aşamasından değerlendirme aşamasına kadar, dikkat edilmesi gereken belirli hususlar vardır. Bu noktalara dikkat edilmesi etkinliklere yön verilmesi ve niteliği artırma açısından etkili olacaktır.

- Engelli çocuğun engel durumu ve oranı ne olursa olsun onu olduğu gibi kabul etmek, benlik ve kişilik gelişimine saygı duymak, güven ilişkisini önemsemek, karşılıklı iletişimin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

- Kaynaştırma eğitimine alınan engelli çocukların yetersiz yönleri gibi yeterli oldukları yönler de bilinmeli, başarılı oldukları alanlar vurgulanarak, özgüvenleri desteklenmelidir. Çocuğu farklı gelişim alanlarında (fiziksel, sosyal, duygusal vb.) tanımaya özen gösterilmelidir.

- Kaynaştırma eğitimi en çok 10 normal çocuğa 1 engelli çocuk düşebilecek şekilde oluşturulmalı ve sınıf mevcudu ana sınıflarında 15'i, ilköğretimde 25'i, ortaöğretimde 30'u, iş ve mesleki eğitimde ise 15'i geçmeyecek şekilde planlanmalıdır.

•Kaynaştırma eğitiminde normal sınıf içinde tek bir engel türüne yönelik yerleştirme yapılmalıdır. Örneğin; işitme ve görme gibi farklı engel türlerinin olduğu öğrenciler, aynı sınıfta olmamalıdır.

•Kaynaştırma eğitimine alınacak çocuğun, birden fazla engeli ve davranış problemleri olmamasına dikkat edilmelidir.

•Yapılan etkinlikler engelli çocuğa hitap edecek şekilde planlanarak, hazırlanan eğitim plan ve programları çocuğa göre uyarlanmalı, takibine özen gösterilmelidir.

•Öğrencilerin eğitiminde dikkat edilmesi gereken öğretim yöntemlerine ağırlık verilerek, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa doğru olacak şekilde planlar yapılmalı, yaparak, yaşayarak öğrenme etkinliklerine ağırlık verilmelidir.

•Etkinlikler sonucunda çocuğa geri bildirimler verilmeli, yeterli olduğu, başardığı alanlar üzerinde durularak, çocuğa başarı duygusu yaşatılmalıdır. Çocuğun yaptığı çalışmalar gözlemlenerek, yer yer kayıt edilmeli ve gelişim ile değişimler velilerle paylaşılmalıdır.

•Akranlar arası iletişimin güçlendirilmesi için akran eğitimi üzerinde durularak, iletişimin daha nitelikli bir hal almasını sağlamak adına rehberlik uygulamalarına yer verilmelidir.

•Çocuklara başarabileceği görevler verilmeli, başarısız olduğu noktada bırakılmamalı, başarısı ödüllendirilmelidir. Özgüven eksikliği yaşayan çocukta, sosyal ve duygusal problemlerin ortaya çıkacağı unutulmamalıdır.

•Eğitimde kullanılan materyallerin ekonomik, nitelikli, ulaşılması kolay özellikler taşımasına dikkat edilmelidir.

•Yapılan çalışma ve uygulamalarda aileyle iş birliği içinde olunmaya özen gösterilerek, aile ve yakın çevrenin desteği alınmalıdır.

•Kaynaştırma eğitiminin engelli çocuğu normal hale getirmek değil, onun ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlamak ve toplum içinde yaşamasını kolaylaştırmak olduğu unutulmamalıdır.

10.5.Kaynaştırma Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar

Kaynaştırma uygulamalarının nitelikli bir şekilde işleyebilmesi ve istenilen sonucun alınabilmesi için kurum içinde çalışan bireylerin kendine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu sayede, kurum içinde çalışanlar arasında işbirliği sağlanmış olup, çocukların en üst düzeyde fayda sağlayacağı bir eğitim ortamı hazırlanmış olacaktır.

5.1.Müdür

Kaynaştırma uygulamaları için;

- Kurumda gerekli düzenlemeleri plânlar.
- Uygulanmasını sağlar.
- Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu ile işbirliği yapar.

5.2.Öğretmen

- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin sınıftaki diğer öğrenciler tarafından kabul edilmesi, sosyalleşmelerine imkân sağlayacak ortamın oluşması için önlemler alır.
- Çocukların bireysel gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar.
- Programını bireye uygun bir şekilde hazırlayarak, uygular.
- Aileler, yakın çevre, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.

5.3.Rehber Öğretmenin Görev ve Sorumlulukları

Rehber öğretmen bulunduğu okul ve kurumdaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yapar:

- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.
- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile iş birliği yapmak.
- Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek.
- Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu, BEP Geliştirme Birimi, İzleme ve Yönetme Kurulu ile öğretmenlerle iş birliği yapmak.

5.4.Aile

- Programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır.
- Gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlar.

10.6.Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

10.6.1.Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yararları

•Öğrenciler kendi kapasite ve öğrenme hızlarına uygun olarak, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) aracılığı ile eğitim alırlar.

•Engel durumu ve özelliklerine uygun olarak düzenlenen ortamlarda çocukların kendilerine güven kazanmaları kolaylaşacak, böylece okula uyumlu bireyler olarak başarı elde edeceklerdir.

•Destek eğitimi sayesinde yeterli olmayan yönleri üzerinde durularak, zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hale getirebilme şansları artacaktır.

•Kaynaştırma ortamlarında olumlu davranışlar takdir edilip, daha çok ödüllendirildiğinden, bu davranışların artması daha çok gözlemlenecektir.

•İletişim, işbirliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler.

•Kendilerine özel hazırlanan eğitim programları dahilinde, kullanılan materyallerin niteliği ile yöntem ve tekniklerin de çocuğa uygun olması sebebiyle öğrenmeler anlamlı hale gelecek ve pekişecektir.

•Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal ve kültürel aktiviteler, serbest zaman etkinlikleri sayesinde gelişim alanlarının tümü desteklenmiş olacaktır.

10.6.2.Ailelere Yararları

•Çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.

•Çocuktan beklentiler, çocuğun kapasitesine uygun olarak şekillenmeye başlar, gerçekçi hedefler koyulur.

•Aile bireylerindeki kaygı ve güvensizliğin yerini, çocuktaki gelişmelere de bağlı olarak umut alır.

•Çocuğun eğitimi, bakımı, davranış düzenleme becerisi, gelişim özellikleri, gelişim görevleri vb. konularda bilgi sahibi olmaları sağlanır.

•Okulda idare, öğretmenler ve diğer personelle iletişim daha nitelikli hale getirilerek, okul-aile işbirliği sağlanır.

10.6.3.Öğretmenlere Yararları

•Kaynaştırma eğitimi, ayrı bir eğitim plan ve programı gerektirdiğinden, öğretmenin kendisini geliştirmesine fırsat sunar. İlgili kurum kuruluş ve kişilerle işbirliği içinde olmasına fırsat tanır.

•Koşulsuz kabul, hoşgörü, sabır, bireysel özelliklere saygı davranışı gelişir.

•Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlama ve bunu uygulama aşamasında yeterli hale gelerek, daha başarılı olurlar.

•Öğretmenin kendisine, yeterlilikleri ile ilgili özeleştiriyi yapma imkânı sunar.

10.7.Kaynaştırma Eğitiminde Öğretim İlke ve Yöntemleri

Kaynaştırma eğitiminde görev alan öğretmenlerin, öğretme sürecini daha etkili ve verimli hale getirmeleri için, çalışmalarına yön vermede belirli noktalara dikkat etmeleri gerekmektedir.

10.7.1.Öğretime Hazırlık Aşamasında

•Öğrenmenin etkili olabilmesi, öğretmen-öğrenci ilişkisinin karşılıklı güven ve saygıya dayalı olmasından geçmektedir. Bunun için öğrencilerin koşulsuz kabul edilmesi, iletişimin niteliğini artıracaktır.

•Öğrencilerin başlangıçta okula uyum sağlayabilmeleri için, öğretmen okulu fiziksel özellikleriyle tanıtılmalı, bunların yanında okul personeli, okuldaki ders programları, öğrenim süresi, öğrencilerden beklentiler, disiplin kuralları vb. konularda açıklama yapmalıdır.

•Rehberlik ilkelerinden; “Her birey tek ve biriciktir.” maddesi göz önüne alınarak, öğrencilere öğretim yapılırken bireysel farklılıklarını dikkate almak esastır.

•Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, yetenek ve değerleri dikkate alınarak hazırlanacak ders plan ve programları, öğrencide daha çok kalıcı öğrenme sağlayacaktır.

•Eğitim sürecinde eğitim ortamlarının düzenlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, uyarıcı zenginliği ve materyallerin kullanışlı oluşuyla birlikte, eğitim ortamının kaynaştırma eğitimi ilkelerine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

•Öğrenciye kazandırılan bilgi, beceri, alışkanlık ve tutumların kalıcı olması ve pekiştirilmesini sağlamak adına okul-aile işbirliği sağlanmalı, kaynaştırma eğitiminin sadece okulla sınırlı olmadığı bilinci kazandırılmalıdır.

•Kaynaştırma eğitimin amaçlarından birisi de, bireyin topluma uyumunu sağlamaktır. Toplum içinde yaşamını dengeli bir biçimde sürdüren bireyin, yaşam becerilerinin iyileştirilmesi için ona destek olunması gerekmektedir.

10.7.2.Öğretim Aşamasında

Öğretim yöntem ve tekniklerine dikkat edilerek hazırlanacak programın, somuttan-soyuta, bilinenden-bilinmeyene, yakından uzağa ilkelerine göre hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

Öğrenmenin niteliği ve kalıcılığını arttırmak için, öğretim yöntemlerini de içeriğe uygun

değiştirmek gerekmektedir. Gözlem, deney, problem çözme, soru-cevap, tartışma, grup çalışması vb. bu örneklerden bazılarıdır.

En iyi öğrenmenin yaparak yaşayarak öğrenme olduğuna dikkat edilerek, öğretmen, drama çalışmaları, rol oynama, benzetim yöntemlerini kullanmaya da özen göstermelidir.

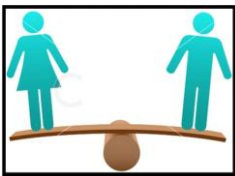
Öğretmen derse giriş aşamasında, bir konuya başlamadan önce dikkat çeken etkinliklerle öğrencide konuya karşı merak uyandırmalı, ders sonunda ise gerekli tekrar ve özetlemeleri yaparak öğrenmeleri pekiştirmelidir.

10.8.Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Hazırlık Çalışmaları

Kaynaştırma öğrencileri için eğitim- öğretim çalışmalarına başlamadan önce, belirli düzenlemeler, hazırlıklar ve ortamın düzenlenmesinin yapılması gerekmektedir.

10.8.1.Öğrenciyi Kaynaştırma Eğitimine Hazırlama

Kaynaştırma eğitimi kapsamına alınacak öğrencinin, engel türü ve derecesi, yeterli ve geliştirilmesi gereken yönleri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunmalıdır. Fiziksel olarak veya duyu organlarıyla ilgili eksikliği varsa, tıbbi müdahaleden

geçmeli, rehabilitasyona yönlendirilmelidir. Eğitim planına uygun olarak materyaller seçilmeli, eğitim ortamı öğrenciye göre düzenlenerek, beklenen davranışlar veya çıkması ihtimal sorunlarla ilgili öğrenciye bilgi verilmelidir. Yapılan bu hazırlıklar, öğrencinin eğitime hazır hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

10.8.2.Uygun Program Hazırlama

Kaynaştırma eğitimi kapsamına alınacak öğrencinin engel türü, derecesi ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak, öğrencinin durumuna uygun bir eğitim modeli seçilmeli ve eğitim programları buna göre planlanmalıdır. Bu programlar bireysel eğitim planı basamaklarına uygun olarak hazırlanarak, öğrencinin hangi dersleri normal çocuklarla birlikte alacağı, hangi derslerde destek eğitim verilmesi gerektiği önceden belirlemelidir. Örneğin; zihinsel engelli çocukların kaynaştırmasında okul kademesine de bakılarak, alacağı eğitimler yine farklılık gösterebilir. Eğer çocuk ilköğretim düzeyinde ise bütün dersleri normal öğrencilerle birlikte alarak, destek eğitimiyle desteklenmelidir. Orta öğretim düzeyinde ise resim, müzik, beden eğitimi gibi dersleri normal sınıf içinde alarak, diğer dersleri ise destek eğitim şeklinde alması daha uygun olabilmektedir.

10.8.3.Diğer Öğrencilerin Eğitimi

Kaynaştırma eğitiminde engelli çocuğun içinde bulunduğu sınıftaki arkadaşları çocuk için büyük bir önem taşımaktadır. Normal öğrencilerin duyu, düşünce ve davranışları engelli çocuğu farklı gelişim alanlarında etkilemektedir. Eğitime hazırlık aşamasında öğretmen, engelli çocuk hakkında öğrencilerini bilgilendirmeli, bu eğitimin onlar ve kendileri için faydalarından bahsetmelidir. Engelli olmayı kendilerinin

seçmediğinden, onlara yardım etmenin her insanın görevi olduğu vurgulanarak, olumlu tutum anlayış ve davranış geliştirmeleri sağlanmaya çalışılmalıdır.

10.8.4.Öğretmenler

Kaynaştırma eğitiminin en önemli unsuru öğretmendir. Öğretmenin bu alana karşı ilgisi, istekli oluşu, kendini yetiştirmesi büyük önem taşımaktadır. Kaynaştırma eğitimine dair eğitim programlarının hazırlanması, öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerle donanımlarının artırılması, bu alanda daha yeterli hale gelebilmesi için çalışmaların yapılması ve sürdürülebilmesi gerekli olan unsurlar arasındadır.

10.8.5.Aile ve Yakın Çevrenin Eğitimi

Her insanda olduğu gibi, engelli çocuk da hayata karşı tutumu, temel bilgileri ve kişisel özelliklerini belirleyecek izlenimleri aile ortamından kazanır. Eğitim, ailede başlayan okulda şekillenen bir süreçtir. Ailelerin çocuklarını koşulsuz sevmeleri ve kabul etmeleri, eğitimle birçok sorunun çözüleceğine inanmaları, çocuklarına olumlu davranış kazandırma becerileri vb. noktalarda ailelerin bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Okulda yapılan çalışmaların evde de tekrar edilip, pekiştirilmesinin sağlanması ise kalıcı öğrenmeler için temel oluşturacaktır. Okul- aile işbirliğinin sağlanması için veli toplantısı, görüşme, ev ziyareti, yazılı bülten, broşür vb. yöntemlerin kullanılması uygun olacaktır.

10.8.6.Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi

Kaynaştırma eğitiminin nitelikli bir şekilde yapılması ve istenilen sonuçların elde edilmesi için fiziki, sosyal ve psikolojik ortamların eğitim amacına ve engelli çocuğun durumuna uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

- Eğitim ortamı çocukların ulaşımını kolaylaştırıcı olmalı, fiziksel yeterlilik anlamında çocuklara rahatlık sağlamalıdır.

- Aydınlatılmış, ısı ve ışık düzeyi uygun, yeterli genişlik ölçülerinde mekânlar hazırlanmalıdır.

- Eğitim zamanları dışında, çocukların dinlenme, beslenme, serbest zaman eğitimi, oyun zamanları vb. için, çocukların gelişimini destekleyen ortamlar oluşturulmalıdır.

- Sınıf mevcutları sınırlı tutulmalıdır.

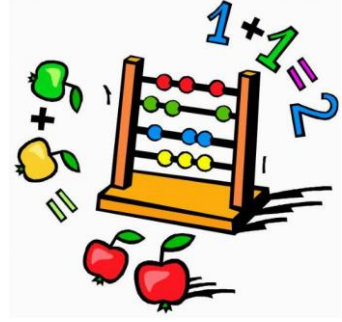
- Okul içi öğretmen, idare, öğrenci ilişkileriyle ilgili sosyal ve psikolojik ortam uygun olmalıdır.

11. ENGELLİ BİREYLERİN PERFORMANS DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Ayrıntılı değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak hazırlanan, Performans Düzeyinin Belirlenmesi; öğrencinin yapabildikleri ve yapamadıklarının betimlenmesidir.

İlerlemelerin görülebilmesi için performans düzeyinin betimlenmesi son derece önemlidir. Çünkü bu betimlemeler değerlendirme sonuçlarının açık ve anlaşılır hale gelmesini sağlar. Ayrıca, öğrencinin belirli ihtiyaçlarını tanımlamayı ve öncelik sırasına dizmeyi sağlar. Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını, ilgi ve ihtiyaçlarını tanımlar.

11.1. Performans Düzeyi İfadelerinde Hangi Bilgiler Yer Alır?

1. Öğrencinin yapabildiklerini ve yapamadıklarını belirten bilgiler,
2. Öğrencinin engelinin eğitsel performansına etkisi,
3. Öğrencinin belirli bir müfredat programına katılım düzeyini gösteren ifadeler,
4. Öğrenci ile ilgili güncel bilgiler,

11.2. Değerlendirme Teknikleri

Engelli bireylerin performans düzeyinin ölçülebilmesi için aşağıdaki teknikler kullanılır.

1. Öğretmen yapımı testler/kontrol listeleri/ölçüt bağımlı ölçü araçları
2. Görüşme (anne, baba, öğretmen, öğrenci vb.) yapma
3. Okul kayıtlarını (karne, ruhsal dosya..) inceleme
4. Formal testler (zeka, başarı vb. testi sonuçları)
5. Doktor raporları (İşitme-Görme raporu sonuçları)
6. Gözlem (sınıf, ev, çevre) sonuçları (bireyin, gelişim ya da disiplin alanlarında kendi içinde güçlü ve zayıf yanlarının ortaya çıkarılması amaçlı)
7. Sevk etme (gönderme) formu
8. Sınıfıçi çalışma örnekleri, hazırlanan ödevler

11.3. Değerlendirme Raporu Hazırlama ve Öncelikli Gereksinimleri Belirleme

Elde edilen bütün bilgilerden sonra, çocuğun düzeyini özetlemek gerekir. Bu özet, çocuğun yapabildiklerine ilişkin eğitsel bildirimleri oluşturur. Öğrenciye ilişkin güncel bilgileri içermelidir. Çocuğun yaptıkları açık ve belirgin bir şekilde, hangi sıklıkta ve ne kadar doğru yaptığı belirtilmelidir. Öğrencinin yaptıkları özetlenirken; kazanmış olduğu davranışlar ve kazanması gereken davranışlar, ihtiyaçlar yazılmalıdır.

Öğrencinin zayıf olduğu alanlar belirtildiği gibi güçlü olduğu alanlarda belirtilmelidir. Çocuğu ve yaptıklarını betimlemek için hiçbir zaman etiketler kullanılmamalıdır. Örneğin “hiperaktif”, “hafif öğrenme güçlüğü”, “kişilik bozukluğu”, “zihin engelli”, “az gören” vb...

Çocuğun yetersizliğinden hangi eğitim alanlarının etkilendiği açıkça belirtilmelidir.

11.4.Öğrencinin Genel Alım Düzeyi Örneği

Öğrencinin şu anki performans düzeyi: Gökçe, 12 yaşında bir kız öğrencidir. Gökçe, konuşma becerisine ilişkin güçlük çekmekte, Jest ve mimikleri ile kendini ifade edebilmektedir. Kişisel bakım ve temizlik becerilerine, giyinme-soyunma becerilerine sahiptir. Tuvalet ihtiyaçlarını bağımsız olarak giderebilmekte, kendini, yakın çevresini tanıtabilmektedir. Hava sıcaklığına uygun giyinebilmekte ve havada-karada olan doğa olaylarını ayırt edebilmektedir. Gökçe, renk, şekil, zıtlık, yer, yön ve konum bildiren kavramları ayırt edebilmektedir. Rakamları ayırt edebilmekte ve tek basamaklı bir sayı ile tek basamaklı bir sayıyı doğru olarak toplayabilmektedir. Sesin kaynağını bulabilmektedir. Nefes kontrolü çalışmaları yapma, dinleme-izleme becerilerine sahiptir. Yazı araç-gereçlerini kullanabilmektedir. Çizgi çalışmaları yapma, sözcük yazma becerilerine sahiptir. Kendisinin ve yakın çevresindeki kişilerin adlarını yazabilmektedir. Renkleri ayırt etmektedir. Boyama yapma, kağıt katlama, malzeme yapıştırma ve kağıt kesme becerilerine sahiptir. Vücudunun bölümlerini hareket ettirebilmektedir. Yerinde dönüşler yapma, top yuvarlama, spor araç-gereçlerini kullanma becerilerine sahiptir. Taşıtları taşıtları kullananları ayırt edebilir. Yayayı-yolcuyu gösterebilmektedir.

11.5.Performans Örneği-2

Seviye ve Konu: İlkokul 3.sınıf tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi(hafif düzey zihinsel engelli)

Okuma Performansı:

-Sesleri tanır ve doğru okur.

-Ses gruplarının tamamının kullanıldığı, günlük yaygın kullanılan kelimelerden oluşturulan 5-6 kelimeli cümleleri okur.

- Bu cümlelerdeki anlamı sorulduğunda ifade eder.
- Dakikada okuma hızı 30 kelimedir.
- Hızlı bir şekilde heceleyerek okur.
- 4-5 cümleden oluşan bir paragrafın içeriğiyle ilgili bazı bilgileri sırası karışık ve eksik anlatabilir.
- Basit cümlelerden (günlük yaşamda sık kullanılan kelimelerden oluşan 4-5-6 kelimeli cümleler) oluşan test sorularında %50 civarında soruyu doğru cevaplar.

11.6.Performans Örneği-3

Seviye ve Konu: İlkokul 2.sınıf tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi(hafif düzey zihinsel engelli)

Matematik Performansı:

- 1'den 20'ye kadar 1'er sayar.
  - 2'şerli, 5'erli 10'arlı 100'e kadar sayar.
  - Rakamları tanır: Görünce okur, sorulunca gösterir, söylenince yazar.
  - Zihinden basit toplama işlemi yapar.
  - Yazılı olarak verilen iki basamaklı eldesiz toplama işlemi yapar.
  - Eldeli toplama işlemi sözel ipucu ile yapar.
  - Tek cümleli, basit toplama işlemi ile ilgili problemleri çözer.
  - Zihinden basit çıkarma işlemi yapar.
  - Yazılı olarak basit çıkarma işlemi yapar.
  - Onluk bozarak çıkarma işlemi model olduğunda ve sözel ipucu verildiğinde yapar.
  - Tek cümleli, basit çıkarma işlemlerini çözer.
  - Geometrik şekillerden kare, üçgen, dikdörtgen, daire ve silindiri tanır.
  - Üçgen, kare ve dikdörtgenin kenar sayılarını söyler.
- ...Bu performans örnek olarak hazırlanmıştır. Kısacası, performans alımı, öğrencinin devam ettiği sınıf programındaki tüm hedef kazanımlar açısından, değerlendirilmesi ve "yapabildiklerinin" ifade edilmesidir.

12.DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME TEKNİKLERİ

“8 yaşındaki Ayşe bir yıldır okula gitmekten aşırı korkmakta, son aylarda ise okula gitmeyi tamamen reddetmektedir. Annesinden ayrılmak istemeyen Ayşe oyun oynamak için bile evden çıkmamaktadır. Derslerde de arkadaşlarından geri kalmaya başlamıştır. Annesinden ayrı kalmak zorunda olduğu durumlarda ise korkuyla ağlamakta, kendini yere atıp tepinmektedir. Yapılan incelemede, sorunların başladığı bir yıl öncesinde annesinin ağır bir hastalık nedeniyle sık sık hastaneye yattığı ve çok zor bir ameliyat sonucunda hayata döndüğü öğrenilir.”

Eğitimde davranış değiştirme öğrencilerde istenilen davranışların zorlama olmadan oluşturulması, istenmeyen davranışların değiştirilmesidir.

12.1.İstenmeyen Davranışlar Nelerdir?

- 1.Sigara içme
- 2.Bağımlılık yapan maddeler kullanma
- 3.Yatak ıslatma
- 4.Şişmanlık
- 5.ADD (attention deficit disorder) (Hiperaktiflik)

12.2.Davranışların Kökeni Nedir?

•Öğrenme: Davranışlarımızın büyük çoğunluğu tecrübe ve zihinsel öğrenme sonucu oluşmuştur.

•Kalıtsal Faktörler: Bazı davranışlarımız ya kalıtsal özelliklerimize veya içgüdülerimize bağlıdır.

12.3.Davranış Değiştirmenin Prensipleri

1.Olumlu Pekiştirme (Reinforcement)

- ➔ İstenen davranışı sürdürür ve geliştirir.
- ➔ Öğrenciyi övme, ödüllendirme, gülümseme
- ➔ İçsel ve dışsal pekiştireç
- ➔ Öğretmen-öğrenci iletişiminin esas özelliği bu olmalı
- ➔ Güçlü! Davranış ve öz-benlik üzerinde olumlu etkisi var.

2.Olumsuz Pekiştirme ve Cezalandırma

- İstenmeyen davranışı söndürür, azaltır
- Görmezden gelme, pekiştireci geri çekme
- Hoş olmayan bir sonuç sunma

- Dikkatli Kullan!
- Kişiyeye yönelik olmasın!
- Olumsuz çekişmelere neden olur.

12.4.Öğrenci Davranışını Değıştirmenin Anahtarı

- Yaptığı yanlış hareketi niçin yaptığını belirle.
- Pekiştireçleri kaldır veya olumlu pekiştireçlerle hareketi düzeltmeye çalış

12.5.Davranış Değıştirme Teknikleri

- ❖ Yeni bir davranış geliştirme
- ❖ Bir davranış güçlendirme
- ❖ Oturmuş bir davranış sürdürme
- ❖ Uygun olmayan davranış durdurma
- ❖ Duygusal davranışları değıştirme

12.6.Özel Öneriler

- Öğrencileri selamlayın.
- Kendini sınıfın lideri gibi kabul edin.
- Öğrencilerin olumlu sınıf kuralları belirlemelerini teşvik edin.
- Dikkat dağılmasını önleyin.
- Sınıfı, öğrencileri yöneteceğin şekilde düzenleyin
- Onları meşgul edin.
- iyi bir gözlemci olun.
- Sınıfta gerekli malzemeleri temin edin ve onları en iyi şekilde düzenleyin.
- Konular arasında uygun geçişler planlayın.
- İşaretler geliştirin ve kullanın
- Yapıcı geri bildirimlerde bulunun.
- Öğrenci sorumluluğunu cesaretlendirin.
- Öğrencilerle samimi ve doğal bir iletişim kurun.

12.7.Davranış Değıştirme Şu Aşamalarda Gerçekleşir

- ❑ Sorun tanımlanır.
- ❑ Amaç saptanır.
- ❑ Amacı gerçekleştirmenin yolları çocuğa öğretilir.

Çocuklarımızda günün belirli saatlerinde sohbet etmeliyiz. Sorularını ciddiyle cevaplamak, her davranışına dikkat ederek yapmak istediklerini anlayarak kendisine muhattap olmak çocukla aile arasındaki bağı sağlamlaştırır.

12.8.İstenmeyen Davranış Sonrasında Gösterilebilecek Caydırıcı Tepkiler

A.Görmezden Gelme

Yaptığı olumsuz davranışları ön plana çıkarmak yerine olumlu davranışlara odaklanmak için bu teknikten yararlanılır. Görmezden gelme özellikle dikkat çekmeye yönelik davranışlarda çok etkili olabilir. Çocuğunuz olumsuz davranışın tepkiye neden olmadığını gördükçe bu davranışı yapmaktan vazgeçebilir.

Çocuğunuzla fiziksel olarak ilgilenmek zorunda kalsanız bile göz kontağı kurmamaya, konuşmamaya dikkat edin. Bazı durumlarda görmezden gelmek olanaksız olabilir. Örneğin eğer küçük kardeşini çimdiklemişse, kardeşi ağlamazlık edemez. Dolayısıyla, böyle bir davranıştan sonra, farklı bir caydırıcı tepki kullanmak gerekecektir.

B. Mola

☒ Mola uygulamasında çocuk, istenmeyen davranışı yaptıktan hemen sonra yaklaşık 5 dakika gibi kısa bir süreliğine, bulunduğu ortamdan çıkartılarak yalnız bırakılır. Çocuğa neden dışarı çıkarıldığı söylenir ama başka bir açıklama yapılmaz.

☒ Ara verme süresinin çocuğun protestoları nedeniyle sona erdirilmemesine dikkat edilmelidir. Bunun gerçekleşmesi halinde çocuğun şiddet davranışları da ödüllendirilmiş olur. Çocuk bu tekniğin gerçekleştiği odada karmaşaya neden olduysa, odadan ayrılmadan önce eski haline döndürmekte fayda vardır.

☒ Eğer planladığınız gibi uygulayabiliyorsanız,

13.SOSYAL BECERİ

Ülkemizde sosyal beceri öğretimi müfredat programlarında henüz yer almamakta, zihinsel engelli çocukların en temel gereksinimlerinin okuma-yazma, matematik becerileri ile öz bakım becerileri olduğu varsayımı ile eğitim programları bu beceriler üzerinde odaklaşmaktadır. Birçok öğretmen, sosyal becerilerin doğrudan öğretilmesine gerek olmadığını ve dinleme, parmak kaldırma ya da paylaşma gibi sosyal becerileri hayat bilgisi derslerinde zaten öğrettiklerini açıklamaktadırlar. Ancak doğrudan sosyal beceri öğretimini temel almayan bu uygulamalarda çocuklar bu becerileri yeterince öğrenememekte ya da gerekli sosyal ortamlarda kullanamamaktadırlar. Oysa çocukların yaşamlarını kolaylaştıracak, sosyal kabullerini ve katıldıkları etkinliklerde başarılarını arttıracak olan sosyal beceriler, eğitim programlarında yer aldığı zaman, birçok çocuğun bu becerileri öğrenebildiği ve kullanabildiği gözlenmektedir.

Zihinsel engelli çocuklarda gözlenen pek çok sosyal beceri yetersizliği, öğretmenler ve çevrelerindeki diğer kişiler tarafından problem davranışlar olarak algılanmakta ve bu davranışlar çeşitli yöntemlerle azaltılmaya ya da ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Oysa geleneksel yaklaşımlarla problem davranışlarının azaltılması yerine çocuğa yeni beceriler öğretilmesini amaçlayarak olumlu disiplin sisteminin yerleştirilmesini sağlayabiliriz. Peki nasıl? Bunun için yazıda önce sosyal becerinin tanımını, neden gerekli olduğunu ve daha sonra öğretim yöntemlerini; bu yöntemlerden doğrudan öğretim yöntemi ile sosyal becerinin nasıl öğretildiğini okuyacaksınız.

13.1.Sosyal Beceri Nedir?

Sosyal becerilerin tanımlanması oldukça güçtür. Bunun nedeni bu becerilerin, kişilik, zekâ, dil, algı, değer, tutum, becerinin kullanıldığı ortam gibi çeşitli değişkenlerden etkileniyor olmasıdır. Sosyal becerileri etkileyen değişkenlerin çok ve karmaşık olması ve her disiplin alanlarında çalışan kişilerin (sosyal çalışma, eğitim, psikoloji, psikiyatri, özel eğitim ve psikiyatri hemşireliği gibi) ilgi alanı içinde olması ve her disiplin alanının kavrama bakış açısındaki farklılıklar nedeniyle çeşitli tanımlar yapılmıştır. (Merrell ve Gimpel, 1998). Gumpel (1994) sosyal beceriler konusunda ortak bir tanım eksikliğini, sosyal beceri öğretim programlarının gelişimini engellediğini ifade etmiştir. Sosyometrik ya da akran kabulü temel alınarak yapılan, davranışsal bakış açısıyla yapılan ve sosyal geçerlilik temel alınan tanımlar vardır.

Sosyal beceri: Bireyin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla sergilediği davranışlardan oluşmaktadır. Bireyin yakın çevresinde yer alan anne baba, yaşlılar ve öğretmenleri tarafından, bu davranışlarının bir norm grubu ya da önceden belirlenen bir ölçüte göre karşılaştırılması sonucu elde edilen yargılar ise sosyal yerliliği oluşturmaktadır. (Akt.

Brockman, 1988). Sosyal yeterlilik açıklandığı gibi, bireyin içinde bulunduğu durum ve ortamla ilgili olarak değerlendirilmesi gereken kavramdır. Bireyin 'lütfen sözcüğünü kullanabilme, teşekkür etme, selamlaşma, başarısızlıkla baş etme' gibi sosyal becerileri bilmesi, onun sosyal yeterliliğe sahip olduğunu göstermemektedir. Bireyin bu becerileri bilmenin yanı sıra farklı ortam ve durumlar için uygun ve uygun olmayan becerileri de bilmesi, bildiği sosyal becerileri farklı ortamlarda uygun şekilde kullanabilmesi de gerekir. Sınıf ortamındaki selamlaşma ile daha resmi bir ortamdaki selamlaşma farklı olabileceği gibi, bu beceri selamlaşılan kişiye göre de değişecek; arkadaşla, anneye, yabancıyla selamlaşma farklılaşacaktır. Bu nedenle sosyal beceri öğretimi bu becerilerin kullanıldığı farklı ortam ve durumlarda öğretilmeli ve kullanılması sağlanmalıdır.

13.2.Sosyal Becerilerin Programları Neden Gereklidir?

Sosyal becerileri öğretilmesi zihinsel engelli çocukların akademik becerilerin öğrenmelerini kolaylaştırır. Öğretim sürecinde öğretmenin anlattıklarına dikkat edemeyen, anlatılan ya da konuşulanları dinlemeyen, yönergelere uymayan, söz almak için sırasını beklemeyen, araç-gerecini arkadaşları ile paylaşmayan, sorulara cevap vermeyen ya da soru sormayan çocukların öğrenme ortamından yararlanmaları oldukça güçtür.

Zihinsel engelli çocuklar zaman zaman istenmeyen davranışlar sergilemekte, bu davranışlar çocukların sosyal kabul görmelerini ve arkadaş/öğretmen ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Bu davranışlarının birçoğunun zihinsel engelli çocuklarda sosyal beceri yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıktığı, olumlu ve istendik davranışları sınırlı olan çocukların çevrenin dikkatini çekmek, etkileşime girebilmek ya da çevrenin beklentileri ile baş edemedikleri zaman bu olumsuz ve sosyal yönden kabul edilmeyen davranışları sergiledikleri gözlenmektedir. (Brackman, 1988;Matson, 1988). Buna bağlı olarak zihinsel engelli çocuklar için hazırlanan müfredat programlarında sosyal beceri öğretime yer verilmesi; evde, okulda ve

toplumda etkileşim ve uyum için gerekli becerilerin öğretilmesini sağlayacak, istenmedik uygun olmayan sosyal davranışların ortaya çıkmasını engelleyecektir. Böylece zihinsel engelli çocuklara çeşitli sosyal beceriler öğretilerek ve bu becerilerin kullanılması için uygun ortamlar sağlanarak problem davranışlarla olumlu şekilde baş edilecek, ceza ya da davranışları kontrol edilmesine daha az gereksinim duyulacaktır.

Zihinsel engelli çocukların yaşatları ve diğer bireyler tarafından sosyal olarak reddedildikleri, olumsuz sosyal davranışları ya da sosyal becerilerdeki yetersizliklerin sosyal reddi artırdığı birçok çalışma sonucunda görülmüştür. Dolayısıyla bu çocuklar gerekli sosyal becerileri öğrenerek sosyal kabullerini arttıracak ve kaynaştırma programlarına devam eden çocuklar için artı bir kazanç olacaktır.

Zihinsel engelli çocukların karşılaştıkları en temel sorunlardan birisi iş bulamamak, bir işte çalışmamak ya da var olan işlerini kaybetmektir. Bir çalışmada engelli çalışanların iş ortamında karşılaştıkları güçlüklerin % 71 inin işle ilgili sosyal beceri yetersizliklerinden kaynaklandığı görülmüştür.(Akt.Warger ve Rutherford,1996). Zihinsel engelli bireyin işle ilgili sosyal becerileri sahip olması ve bu becerileri iş ortamında etkili bir şekilde kullanması hem işe girmesini hem de işte uzun süreli çalışmasını kolaylaştıracak; aynı zamanda iş başarısı ve iş doyumunu arttıracaktır.

İçinde yaşadıkları toplumun koyduğu sosyal kurallara uyabilmeleri, sosyal kuralları bilmeleri ve uygulayabilmeleri ancak sosyal becerileri öğrenmeleri ile mümkün olabilecektir(Merrell ve Gimpel,1998). Bu nedenle kaynaştırma programlarının etkililiğini ve çocuğun yaşatları tarafından sosyal kabulünü arttırmak, bulunduğu ortamın aktif bir üyesi olmasını sağlamak için sosyal beceri programlarının hazırlanması ve uygulanmaya başlatılması kaçınılmaz olacaktır.

13.3.Sosyal Beceri Nasıl Öğretilir?

1-Öncelikle sosyal beceri programında hangi becerilerin yer alması gerektiği belirlenmelidir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap verilmesi gerekir:

A-Çocuğun şu anda içinde bulunduğu ortamlar ve bu ortamlarda katıldığı etkinlikler nelerdir?

B-Bu etkinliklere çocukla beraber katılan diğer kişiler kimlerdir?

C-Çocuğun bu etkinliklerden başarısını azaltan sosyal yetersizlikler nelerdir?

Bu soruların yanıtlarını birkaç gün gözlem yaparak not tutmanızı tavsiye ederim. Böylelikle çocuğun hangi etkinlikleri gerçekleştirirken hangi sosyal becerilere gereksinimi olduğunu; aynı zamanda çocuğun hangi becerileri öğrenirse bu etkinliklerde başarısının artacağını belirlemiş olacaksınız.

2-Çocuğun gereksinimi olan öncelikli beceriyi belirleyin. Çocuğun yetersiz olduğu beceriler arasında öncelikli becerileri seçerken öğretmen aşağıdaki sorulara yanıt vermelidir.(Peder, Ayres, Meyer, Park-Lee,1997):

A-Hangi beceri /beceriler çocuğun birçok etkinliğe katılmasını kolaylaştırır?

B-Hangi beceri /beceriler katıldığı etkinliklerde başarısını artırır?

C-Hangi beceri /beceriler çocuğun arkadaşlık becerilerini geliştirebilir?

D-Hangi beceri /beceriler farklı ortamlar ve farklı etkinliklerde başarısını artırır?

E-Hangi beceri/beceriler çocuğun birçok etkinliğe katılmasını kolaylaştırır?

F-Hangi beceri /beceriler çocuğun yaşı büyüdüğü zaman da işine yarar?

Örneğin bir çocuk evden okula giderken serviste hiç kimse ile konuşmuyor ve sorulan sorulara yanıt vermiyorsa bu iki beceri çocuk için öncelikle öğretilmesi gereken beceriler arasındadır. Çünkü bu becerilerdeki yetersizlik arkadaşları ile etkileşimini olumsuz yönde etkilemektedir.

3- Öğretim sürecinde öğretmen çocuk için öncelikli becerileri seçtikten sonra bu becerilere ilişkin çocuğun ne tür yetersizliği olduğunu belirlemeli ve nasıl öğretim yapacağına karar vermelidir.

Bu aşamada öğretmenin şu soruyu kendisine sorması gerekmektedir(Warger ve Rutherford,1996): Öğrenci, öğretmenin öğretmek istediği hedef beceriyi daha önce hiç yaptı mı?

Bu soruya cevap vererek çocukta beceri yetersizliği mi yoksa performans yetersizliği mi olduğu belirlenir. Çocuk hedef beceriyi bilmiyorsa, beceri çocuğun repertuarında yoksa beceri yetersizliği; beceriyi biliyor ancak uygun yer ve durumlarda kullanmıyorsa performans yetersizliği söz konusudur. Sorunun yanıtı hayır ise beceriyi önce öğretmeli daha sonra kullanması için ortam ve fırsatlar yaratmalıdır. Sorunun cevabı evet ya da bazen ise bu durumda öğretmen öncelikle bu becerinin kullanımına ilişkin kural ve beklentilerini öğrencinin fark etmesini sağlamalı, öğrenciye beceriyi kullanmasının ne gibi kazançlar getirebileceği gösterilmeli ve daha sonra beceriyi uygun şekilde kullanması için fırsat vermelidir. Her iki durumda da öğretmen beceriyi uygun olarak kullanması sonucunda öğrenciye olumlu geri bildirim vermeli ve ödüllendirmelidir.

4-Bireysel öğretim mi grup öğretimi mi yapacağımıza karar vermeliyiz. Öğretmenin seçtiği öncelikli beceri ya da beceriler grubun/sınıfın ortak gereksinimi ise; bazı çocuklar bu beceriyi hiç bilmiyor, diğerleri biliyor ancak uygun yer ve zamanlarda kullanamıyorsa grup öğretimi yapılmalı, beceri tüm grupla çalışılmalıdır. Böylece hiç bilmeyenler beceriyi öğrenirken, bilen ancak kullanmayanlar da uygulama fırsatı elde edeceklerdir. Seçilen beceri tüm sınıfın bildiği ve kullandığı bir beceriyken bir ya da birkaç çocuk bilmiyorsa, öğretmenin bireysel ya da küçük grupla çalışması daha uygun olacaktır. Sosyal beceri öğretiminde grup öğretiminin çocukların birbirlerini izlemeleri, yeterli becerisi olanları model almaları, rol oynamaları, hem öğretmenlerinden hem de grup arkadaşlarından ipuçları ve sosyal ödüller almaları açısından daha avantajlı olduğu, bu nedenle grupla çalışmanın çocuğun sosyal becerilerini olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalıdır.(Hall ve ark, 1997; Zirpoli ve Melloy,1997).Öğretmenin çalıştığı çocuk ağır derecede yetersizliği olan, grup çalışmalarından yararlanamayacağı düşünülen bir çocuk ise, öğretme sürecinin özel öğretim oturumları planlamadan doğal ortamda gerçekleştirilmesi daha uygun olacaktır. Öğretmen çocuğun beceriyi kullanması gereken ortamları fark ederek beceriyi kullanmasını sağlamalı, çocuk öğretmeni taklit ederek ya da yardımla bile beceriyi uygun şekilde kullanırsa ödüllendirmelidir.

Örneğin; konuşma becerisi olan bir çocuğa teşekkür etme becerisinin öğretilmesi hedefleniyorsa, çocuğun teşekkür etmesi gereken durumlar bu becerinin öğretilmesi için en uygun durumlardır. Çocuğun yemekhanede yemeğini aldığı zaman yemeğini veren görevliye, beden eğitimi dersinde kendisine yardım eden arkadaşına, herhangi bir eşyasını unuttuğu zaman eşyasını paylaştığı arkadaşına teşekkür etmesi gerekecektir. Öğretmenin bu durumları fark ederek çocuğun teşekkür etmesini sağlaması ve öğretmeni model alarak ya da yardımla uygun şekilde teşekkür ettiği zaman ödüllendirmesi, çocuğun bu beceriyi öğrenmesi için en iyi yol olacak, öğrenilen becerilerin kullanılmasını kolaylaştıracaktır.

5-Çocuğun daha önce hiç kullanmadığı ya da bilmediği, dolayısıyla davranış repertuarında olmayan bir beceriyi doğrudan öğretim yaklaşımını temel alarak aşağıdaki basamakları izleyerek öğretebilirsiniz:

A-Öğrencinin hedef beceriyi fark etmesini sağlamak ve beceriyi öğrenciye tanıtmak:

Bu aşamada amaç, öğrencinin dikkatini öğretilmek istenen beceriye çekerek, öğrenciye beceriyi kullanma ve kullanmamasının olumlu ve olumsuz sonuçlarının neler olabileceğini fark ettirmektir. Örneğin lütfen sözcüğünü kullanırsanız ya da kullanmazsanız ne olur? Arkadaşınız size vurduğu zaman ona vurursanız ya da vurmasından hoşlanmadığını söylerseniz ne olur? Bir hata yaptığınız zaman özür dilerseniz ya da dilemezseniz ne elde edersiniz? Öğretmenin /arkadaşınızın ya da herhangi

birisinin size söylediği bir şeyi dinlerseniz ya da dinlemezseniz sonuçta ne olur? Çocukların bilişsel becerilerinin yeterli olduğu durumlarda hedef becerinin kullanılma ya da kullanılmama sonuçlarını onlara sorabilir ve söyledikleri sonuçları tahtaya yazabilirsiniz. Başka yapılabilecekler ise küçük bir öykü okuyabilir, öykü ya da olay anlatabilir, kukla oynatabilir. Yeterli becerilere sahip çocuklar ile bir drama çalışması bile yapılabilir.

B-Hedef becerinin analiz edilmesi: Burada çocuğun bu beceriyi öğrenebilmesi için hangi alt becerileri öğrenmesi gereklidir? Sorusuna yanıt bulmamız gerekir. Bu soruya verilen yanıt, hedef becerinin beceri analizini oluşturacak, bu beceriyi oluşturan alt becerileri sıralamasını kolaylaştıracaktır. Örneğin dinleme becerisi; düzgün oturma(kollarını bağlar, ayaklarını birleştirir, dik oturur), konuşan kişiye bakma, konuşan kişiyi gözleri ile takip etme, konuşanı dinlediğini, anladığını gösterme (başını sallama, söyleneni tekrar etme, yönergelere uyma) alt becerilerinden oluşur.

C-Model olma: Model olma sosyal beceri öğretiminde çok etkili bir öğretim tekniğidir. Öğretmen, yardımcı öğretmen ya da bu beceriyi bilen bir çocukla gruba model olur. Öğretilmek istenen becerinin doğru kullanımı çocuklara gösterilir. Model olma sürecinde üzerinde çalışılan beceri, çocukların taklit edebileceği şekilde basit olarak sergilenmelidir. Model olma sürecinde en önemli nokta modeli izleyen çocukların modeli takip ve taklit edebilecekleri gelişimsel düzeyde olmalarıdır. Ağır derecede zihinsel engelli çocuklarda karmaşık becerilerin model olma ile öğretilmesi mümkün olmayabilir. Etkili model olmanın anahtarı pekiştirmedir. Model olma çalışması kuklalarla, çocuğun sevdiği çizgi film kahramanları izlettirilerek yapılabilir. Öğretmen model olma sırasında tahtaya ya da kartona yazılı ya da görsel resimlerini asmalıdır. Model olurken bu alt becerileri yüksek sesle tekrar ederek rol oynamalıdır.

D-Rol oynama/prova etme: Rol oynama aşamasında çocuğun hedef beceriyi, günlük yaşama benzer hipotetik durumlarda canlandırması amaçlanmakta, öğrencinin beceriyi yardım alarak doğru sergilemesi, doğru performansı sonucunda geri bildirim alması, ödüllendirilmesi sağlanmaktadır. Öğretmen çocuğa doğru yardımı sunmalıdır. Yardımı sunduktan sonra çocuk yapamıyorsa sunduğu yardım doğru değildir. Yardım doğru performansı ortaya çıkarmayı garantiler. Öğretmen model olarak, fiziksel olarak ya da sözel ipucu gibi yardımlardan en uygun olanını çocuk için kullanmalıdır. Yardımı kullandıktan sonra performansı sergileyen öğrenciye ödül verilmelidir. Öğretmen çocuğu doğru performansı için ödüllendirirken ödülü ne için aldığını ve neyi iyi yaptığını da belirtmesi gerekir. Böylece öğrencinin anlaması ve anlamlandırması kolaylaşacaktır. Örneğin Aferin Ayşe çok güzel dinledin denilebilir. Burada her zaman alışılmış sözler söylemek yerine arkadaşına çok iyi yardım ettin deyip

davranışına ilişkin ödülü sunmalıyız. Pekiştireç kurallarını iyi uygulamaya dikkat etmeliyiz. Yani davranışın hemen arkasından pekiştireç vermeliyiz. Pekiştirece çocuğun her zaman ulaşmaması için pekiştirme tarifesi kullanarak sistematik olarak azaltmayı unutmamalıyız.

E-Becerinin alıştırmalarla tekrarlanması: Bildiğimiz gibi öğrenmenin 4 aşaması vardır: Edinim, acıcılık, kalıcılık ve genelleme. Bu aşamaların hepsini yapamayan bireylerde tam öğrenme sağlanmamış olur. Bunun için bu aşamaların çalışmalarına da çok dikkat etmeliyiz, aşamaların çalışmalarını programımıza almalıyız. Alıştırmaları tekrarlayarak öğrenmenin kalıcılık aşamasına hizmet etmiş oluruz.

Öğretmen öğrencilerin bu becerileri tekrar kullanmalarını sağlamak için; sınıfta görünen bir yere becerinin basamaklarını yazılı ya da görsel olarak hazırlayıp asabilir, 4-5 gün panoda asılı olan becerileri sınıfta tekrar ettirebilir, gün içinde herhangi bir zamanda beceriyi kullanması gereken durumlarda öğrenciye hatırlatabilir, alt becerileri öğrencilerin defterlerine yazmasını isteyebilir, gün içinde provalar yaptırabilir ve bir hafta sonra becerinin öğretimini tekrar yapabilir.

F-Becerinin genelleştirilmesi: Genelleştirme araç-gereç, ortam ve kişi genelleştirmesini gerektirebilir. Böylece çocuk başka kişilere karşı, başka ortamlarda ve başka araç-gereçlerle de beceriyi doğru olarak sergileyebilir. Bunun için çocuğun çevresindeki kişiler çalışılan beceri hakkında bilgilendirilmeli ve ortam çıktığında çocuk desteklenip, pekiştirilmelidir. Farklı ortamlarda becerinin prova edilmesi sağlanmalıdır.

G-Çocuğun kendi becerilerini değerlendirmesi: Öğretmen çocuklardan öğretilen beceriyi kullanıp kullanmadıklarını izlemelerini dolayısıyla kendi kendilerini değerlendirmelerini istemelidir. Öğretmen çocuklardan beceriyi kullandıkları zaman gelip kendilerine haber verilmesini isteyebilir. Sınıfa sınıf listesi olan bir pano asarak öğrenciler davranışı sergilediklerinde isimlerinin karşısına yıldız ya da hoşlandıkları bir çıkartma yapıştırabilir. Biriktirilen yıldızlar sayı miktarına göre ödül ile değiştirilir. Örneğin 5 yıldız: 15 dakika bilgisayar oyunu, 15 yıldız: sinemaya gitmek gibi. Çocuğun farklı ortamlarda da beceriyi kullanmasını desteklemek ve değerlendirmesini sağlamak için çocuğun adı yazılı olan bir kart yapılabilir. Çocuk bir hafta süre ile beceriyi kullandığı her ortamda bir çıkartma yapıştırabilir. Çocuklara üzerinde çalışılan beceriler ile ilgili ödevler verilebilir. Çocuk ödevinde kendi performansını değerlendirmelidir.

H-Öğretmenin çocukların performansını değerlendirmesi: Sosyal beceri öğretiminde çocuğun öğretilen becerileri öğrenip öğrenmediğine karar verilmesi için çok önemlidir. Değerlendirmede öncelikle beceriyi öğrenip öğrenmediği değerlendirilmeli daha sonra farklı ortamlarda kullanıp kullanmadığı değerlendirilmelidir.

14.EVDE EĞİTİM HİZMETİ

Evde Eğitim Hizmeti Nedir?

Sağlık problemi nedeniyle örgün eğitim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olduğunu sağlık raporu ile belgelendiren okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için evde sunulan eğitim hizmetidir.

Evde Eğitim Hizmetinden Kimler Yararlanabilir?

En az dört ay süreyle örgün eğitim kurumundan doğrudan yararlanamayacak durumda olduğunu sağlık raporu ile belgelendiren özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler bu hizmetten yararlanabilir.

Evde Eğitim Hizmetinden Yararlanmak İçin Nereye Başvuru Yapılır?

Evde eğitim hizmetinden yararlanılabilmesi için bireyin velisi tarafından öğrencinin kayıtlı olduğu okulun bulunduğu bölgeye hizmet veren rehberlik ve araştırma merkezine (RAM) gerekli belgelerle müracaat edilmesi gerekmektedir.

Evde Eğitim Hizmetinden Yararlanmak İçin Hangi Belgelerle Başvuru Yapılır?

- Bireyin en az dört ay süreyle örgün eğitim kurumundan doğrudan yararlanmasının mümkün olmadığı ya da yararlanması hâlinde olumsuz sonuçlar doğuracağını belirten sağlık raporu,
- Veli başvuru dilekçesi,
- Öğrenci belgesi ile müracaat yapılması gerekmektedir.

Öğrencinin Evde Eğitim Hizmetinden Yararlanmasına Nasıl Karar Verilir?

RAM'ın bünyesinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulunca yapılan eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre il/ilçe özel

eğitim hizmetleri kurulunca alınan karar doğrultusunda öğrencilere evde eğitim hizmeti sunulmaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun Değerlendirme Sürecinde Esas Alınan Belgeler Nelerdir?

il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu; RAM tarafından düzenlenen 'Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu', 'Ev Ortamı Durum Tespit ve Değerlendirme Formu', 'Veli Sözleşmesi' ile sağlık raporunu esas alarak öğrencinin evde eğitim hizmetinden yararlanmasına karar vermektedir.

Evde Eğitim Hizmeti Nasıl Sunulur?

a. il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından evde eğitim hizmetine ilişkin alınan karar ilgili rehberlik ve araştırma merkezine, okula ve veliye yazılı olarak bildirilir,

b. Evde eğitim hizmetine ilişkin planlama, bireyin ihtiyacı ve eğitim ortamına ilişkin şartlar dikkate alınarak ve haftalık ders saati sayısı 10 (on) saatten az olmamak üzere il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulca yapılır,

c. Evde eğitim kararı alınan öğrenciler için takip edecekleri/takip ettikleri eğitim programı esas alınarak belirlenen dersler için kaç ders saati eğitim verileceğine karar verilir,

d. il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından yapılan planlama doğrultusunda da il/ilçe milli eğitim müdürlüğüne evde eğitim hizmeti sunmak üzere öğretmen görevlendirilir,

Evde Eğitim Hizmeti Sunmak Üzere Kimler Görevlendirilir ve Ek Ders Ücretleri Nasıl Ödenir?

Evde eğitim hizmetinden yararlanacak öğrencilerin özelliği ve öncelikli eğitim ihtiyacına göre özel eğitim öğretmenleri ile bireyin kayıtlı bulunduğu okul ve diğer okullardaki okul öncesi, sınıf ve diğer alan öğretmenleri eğitim hizmetlerini yürütmek üzere görevlendirilir. Evde eğitimde görevlendirilen tüm kadrolu öğretmenlere 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 176'ncı maddesi gereğince ek ders ücretleri %25 fazlasıyla ödenir.

Evde Eğitim Hizmeti Alan Öğrencilerin Programı Nasıl Hazırlanır?

Evde eğitim hizmetinden yararlanan öğrencilere, kayıtlı bulunduğu okulda/kurumda uygulanan eğitim programlarının uygulanması esastır. Ancak BEP geliştirme birimince, bu programlara dayalı olarak öğrencilerin eğitim performanslarına göre, ihtiyaç duydukları alanlarda BEP hazırlanır.

Evde Eğitim Hizmeti Alan Öğrencilerin Başarısının Değerlendirilmesi Nasıl Yapılır?

Öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesi, sorumlu oldukları eğitim programının uygulandığı okullardaki değerlendirme ölçütlerine göre yapılır. Öğrencilerin başarı değerlendirme sonuçları öğretmenler tarafından, öğrencinin kayıtlı bulunduğu okul idaresine not çizelgeleri esas alınarak bildirilir. Sınıf geçme ve diğer işlemler, kayıtlı olunan okul idaresi tarafından yürütülür.

Sunulan Evde Eğitim Hizmetinin İzlenmesi ve Sonlandırılması Nasıl Yapılır?

Özel Eğitim Değerlendirme Hizmetleri Kurulunca öğretim yılının başlamasından 30 (otuz) gün önce evde eğitimi gerekli kılan şartlar yeniden değerlendirilerek öğrencinin, o öğretim yılında evde eğitim hizmetinden yararlanıp yararlanamayacağına karar verilir. Şartların ortadan kalkması durumunda evde eğitim hizmeti sona erdirilir ve alınan karar ilgili RAM'a ve okula bildirilir.

Daha ayrıntılı bilgi için; MEB Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi'ne bakılabilir. Türkiye genelinde 2014-2015 Eğitim Öğretim yılında 5049 öğrenci evde eğitim hizmetinden yararlanmıştır.

15.ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ

Özel Eğitim Uygulama Merkezleri orta ve ağır düzey zihinsel engelli ve otistik bireylerin eğitim gördüğü okullardır.

Bu okullara devam eden öğrencileri kısaca tanımlamak gerekirse; zihinsel işlevler başta olmak üzere konuşma ve dil gelişim güçlüğü, sosyal, duygusal ve davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini öğrenmede ortaya çıkan bir gecikmedir. Bu özellikler nedeniyle yaşam boyu özel eğitime ihtiyaç duyarlar. Bazen de çok ağır düzeyde görülen bu belirtiler nedeniyle birçoğu başkasının bakımına ihtiyaç duyar.

Otistik birey ise; Yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkan sosyal ve iletişim alanındaki sınırlılıkları kapsayan yaygın gelişim bozukluğudur.

Orta/ağır düzey zihin engelli ve otistik bireyler akranlarına göre önemli farklılıklar gösterdiğinden okul öncesi dönemde aile ve yakın çevre tarafından fark edilir. Özel Eğitim değerlendirme kurulu tarafından eğitsel değerlendirme ve tanılama yapılarak özel eğitim anaokulu ve anasınıflarına zorunlu öğrenim çağına girdiyse özel eğitim uygulama merkezine yönlendirilir. Sonra Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu kararı ile yerleştirme yapılır.

Özel eğitim uygulama merkezleri 1. Kademe ve 2. Kademedен oluşur. 1,2,3,4. Sınıflar birinci kademeyi oluşturur. 5,6,7,8. Sınıflar ise ikinci kademedir. İkinci kademeyi tamamlayan öğrenciler özel eğitim iş uygulama merkezine devam eder. Burası 3. Kademe olarak da adlandırılır.

15.1.Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. Ve II. Kademe

- İlköğretim kurumlarında uygulanan programları takip edemeyecek durumdaki bireyler bu kurumlara devam eder.

- Bu merkezlerde öğrencilerin, öz bakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla Bakanlıkça hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır.

- Bu program, eğitim uygulama okullarında (özel eğitim uygulama merkezi) eğitim gören ilköğretim çağındaki ağır düzeyde öğrenme yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarına ait özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

- Bu program temel alınarak BEP hazırlanır. Bu bireylerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP'lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır.

- Zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireylerin zihinsel, sosyal, bedensel ve devinimsel özellikleri ile bireysel farklılıklarından dolayı programda yer alan amaç ve davranışlarda sınıf ve yaş gruplamasına gidilmemiştir. Hazırlanan bu program esas alınarak çevresel faktörler, çocukların özellikleri ve gereksinimleri doğrultusunda programa yeni konu, amaç ve davranışlar eklenebilir.

- Bu merkezlerde; tuvalet eğitimini kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması amacıyla bire bir eğitim uygulaması yapılır. Bire bir eğitim uygulaması kapsamındaki öğrenciler grup eğitimine katılmazlar. Bu öğrencilere verilecek eğitimin süresi ve haftalık ders saati sayısı özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir.

- Bir ders saati 40 dakika olup, ders saati ve derslerin dağılımı, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır.

-Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan sınıfların mevcudu en fazla; okul öncesinde 6, diğer sınıflarda ise 8 öğrencidir. Otizmi olan bireyler için açılan sınıfların mevcudu ise en fazla 4 öğrenciden oluşur.

-Bu merkezlerde 1-4 ve 5-8 inci sınıflarda dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur.

Ancak özel yetenek gerektiren dersler ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır.

-Bu merkezlerde; I. II. kademeyi tamamlayan öğrencilere tamamladıkları kademeyi belirten öğrenim belgesi düzenlenir.

15.2.Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Okulu) III. Kademe

Genel ve mesleki ortaöğretim eğitim programlarından yararlanamayacak durumda ve 23 yaşından gün almamış olan özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak ve iş ve mesleğe yönelik beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim iş uygulama merkezleri (okulları) açıldı.

Bu merkezler 2012-2013 eğitim öğretim yılında 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmesi ile birlikte üçüncü kademe eğitimi vermek üzere açılmıştır. 2012 yılından önce zorunlu öğrenimini tamamlamış bireyler için kurs programıydı ve üst yaş sınırlaması da yoktu.

Bu merkezlerde (okullarda) eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

-Özel eğitim iş uygulama merkezlerinde (okullarında) akademik bilgi ve becerilerin yanında iş eğitimi uygulamalarının da yer aldığı eğitim programı uygulanır. Bu program temel alınarak BEP hazırlanır ve bireylerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP'lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır.

-Personel ve eğitim ortamının uygun olması durumunda farklı yetersizlikleri olan bireyler için özel eğitim sınıfları açılabilir.

-Bu merkezlerde (okullarda); tuvalet eğitimini kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması amacıyla bire bir eğitim uygulaması yapılır. Bire bir eğitim uygulaması kapsamındaki öğrenciler grup eğitimine katılmazlar. Bu öğrencilere verilecek eğitimin süresi ve haftalık ders saati sayısı özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir.

-Bu kurumlarda sınıf mevcutları en fazla 10 kişiden oluşur.

-Merkezlerde (okullarda) dersler görme, işitme ve Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak özel yetenek gerektiren dersler ve meslek dersleri ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır.

-Programın süresi dört yıldır. İş ve uygulama dersleri, çevrenin sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri ve şartları ile istihdam imkânları dikkate alınarak açılır.

-Kurumun imkân ve şartları uygun olduğu takdirde yarıyıl ve yaz tatillerinde de programlara devam edilebilir.

-Bu kurumlarda bir ders saati 40 dakika olup, ders saati ve derslerin dağılımı, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır. Günlük çalışma süresinin ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinliklere dağılımı okul yönetimince belirlenir.

-Özel eğitim iş uygulama merkezlerini (okullarını) tamamlayan bireylere Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Okulu) Öğrenim Belgesi verilir. Ancak, bu belge mesleki eğitim merkezlerince verilen belgeye denk değildir.

-Özel eğitim iş uygulama merkezlerini (okullarını) tamamlayan bireyler diğer yaygın eğitim programlarına, işe ve mesleğe yönlendirilirler.

15.3.Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu)

-İlköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla resmî ve özel, özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) açılır.

Bu merkezlerde (okullarda) eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

-Özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde (okullarında) akademik bilgi ve becerilerin yanında iş eğitimi uygulamalarının da yer aldığı eğitim programı uygulanır. Bu program temel alınarak BEP hazırlanır ve bireylerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP'lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır.

-Personel ve eğitim ortamının uygun olması durumunda farklı yetersizlikleri olan bireyler için özel eğitim sınıfları açılır.

-Sınıf mevcutları en fazla 10 kişiden oluşur.

-Merkezlerde (okullarda) dersler görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak, özel yetenek gerektiren dersler ve meslek dersleri ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin alan öğretmenleri tarafından okutulması esastır. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır.

-Bu kurumlarda bir ders saati 40 dakika olup, ders saati ve derslerin dağılımı, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır.

-Programın süresi dört yıldır. Programın birinci sınıfında bireylere akademik bilgi ve beceriler ile uygulamalı iş eğitimi yoluyla atölyelerde gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılır. İkinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda ise akademik bilgi ve becerilerin kazandırıldığı dersler ile uygulamalı atölye dersleri verilir.

-Meslek dersleri, çevrenin sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri ve şartları ile istihdam imkânları dikkate alınarak belirlenir.

-İş yerine yerleştirilen bireyler kültür ve meslek derslerini haftada bir gün okulda, uygulamalı beceri eğitimini ise dört gün iş yerlerinde eğitim görürler. İş yerine yerleştirilemeyen bireyler ise okulda eğitimlerine devam ederler.

-İş yerine yerleştirilen bireyler, 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun çirak öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar.

-İzleme ve yöneltme kurulu tarafından belirlenen bireyler, birinci sınıfın sonunda bir iş yerine yerleştirilirler. Ancak kurul, uygun olan bireyler için birinci sınıftan itibaren de iş yerine yerleştirme kararı alabilir.

-Bireylerin iş yerine yerleştirilmesi kararı bir aylık deneme süreci sonucunda kesinleşir.

-Bireylerin iş yerine yerleştirilebilmesi için velisinden İş Yerine Yerleştirilecek Öğrenciler İçin Veli Muvafakat Belgesi alınır.

-İş yerine yerleştirilen bireyler; iş yeri koordinatör öğretmeni tarafından düzenlenen Öğrenciyi İş Yerinde Gözlem ve İzleme Formu ile işveren tarafından düzenlenen İşe Yerleştirilen Öğrencilerin Devam Takip Çizelgesi dikkate alınarak izleme ve yöneltme kurulunca takip edilir.

-İşe ya da iş yerine uyum sağlayamayan bireyler için gerekli düzenlemeler yapılarak tedbirler alınır. Ancak, alınan tüm tedbirlere rağmen uyum sorunu devam eden bireylerin iş yeri, iş yeri koordinatör öğretmenin önerisiyle kurul tarafından değiştirilir veya bu bireyler eğitimlerine okulda devam ederler.

-Merkezin (okulların) imkân ve şartları uygun olduğu takdirde yarıyıl ve yaz tatillerinde de programlara devam edilebilir.

-Dönem sonlarında bireylere karne verilir. Programı tamamlayan bireylere EK-7'de yer alan Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) Öğrenim Belgesi verilir. Bu belge yükseköğretime devam etme hakkı sağlamaz, ancak bireylerin herhangi bir işte istihdam edilmesi durumunda ortaöğretim kurumlarından mezun olanlara tanınan özlük haklarından yararlanmalarını sağlar.

-Özel eğitim mesleki eğitim merkezini (okulunu) tamamlayamayan bireyler, yaygın eğitim programlarına, işe ve mesleğe yönlendirilirler.”

2 Nisan
Dünya Otizm
Farkındalık Günü

Otizmin
Farkındayız
Onların
YANINDAYIZ!

16.ENGELLİ HAKLARI

- 1.Devlet tiyatroları, gösterilerini engellilere ücretsiz sunmaktadır.
- 2.Türk hava yolları ile seyahat halinde belirlenen esaslar doğrultusunda engelliler indirimden yararlanabilir.
- 3.Devlet Demir Yolları ana hat yolcu trenleri ile seyahat halinde engelliler %50 indirimden yararlanabilir.
- 4.Bazı operatörler cep telefonlarında görüşme ücretinden indirimli olarak yararlanılabilir.
- 5.Türk Standartları Enstitüsü ile birlikte engelliler için özel düzenlemeleri içeren standartlar hazırlanmaktadır.
- 6.Engellilerle ilgili sivil toplum örgütleri, 2908 sayılı kanuna göre dernekler, federasyonlar ve konfederasyon şeklinde örgütlenmiştir.
- 7.Engellilerin profesyonel olarak spor yapmaları için devlet bakanlığına bağlı engelliler spor federasyonları vardır.

- 8.Oy kullanırken seçim kurullarının engelliler için düzenleme yapmaları gerekmektedir. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 26–27)
- 9.Belediyeler 572 sayılı kanun hükmünde kararname gereğince engellilere uygun düzenlemeleri standartlara uygun olarak yapmak zorundadır. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 3–4)
- 10.Belediyeler toplu taşıma araçlarından engellileri ücretsiz veya indirimli olarak yararlandırmak zorundadır. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 3–4) (9.madde de açıklanmıştır)
- 11.1580 Sayılı Belediyeler ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası, belediyelere ait ve belediyeler tarafından işletilen veya kiraya verilen büfeler, otoparklar gibi işyerlerinin engelliler tarafından işletilmesi konusunda kolaylık getirmiştir. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 3–4)(9.madde de açıklanmıştır)
- 12.18 yaşını bitirmiş ve herhangi bir yerden geliri olmayanlar bulunduğu yerdeki valilik veya kaymakamlıklarda bulunan il ve ilçe Sosyal

Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuru yaparak 2022 sayılı yasa gereğince aylık bağlanmasını talep edebilir.

13.Engellilerin kullandığı araç ve gereçler il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından karşılanabilmektedir. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 17)

14.İmar Mevzuatına ulaşılabilirlikle (fiziksel engellerin kaldırılmasıyla) ilgili hükümler eklenmiştir. Buna göre, kaldırımlar, yaya yolları, konutlar ve umumi binalar engellilerin ulaşılabilirliğine uygun olarak yapılmak durumundadır.

15.Engelliler H sınıfı sürücü belgesi olarak özel tertibatlı araç kullanabilirler.

16.H sınıfı sürücü belgesine sahip olan engelliler yurt içinden aldıkları özel tertibatlı otomobillerde, katma değer vergisi indiriminden yararlanmakta ve taşıt alım vergisinden muaf tutulmaktadır. (Sağlık kurulu engelli raporunda ağır engelli ibaresi yer almalıdır.)

17.H sınıfı sürücü belgesi olan engellilerden uygun şartları taşıyanların yurt dışından getirecekleri özel tertibatlı otomobiller için gümrük vergisi muafiyeti vardır.

18.El ve ayak fonksiyonunu tamamen yitirmiş bulunan engellilerin yurt dışından getirecekleri özel tertibatlı minibüsler gümrük vergisinden muafıdır. (Sağlık kurulu engelli raporunda ağır engelli ibaresi yer almalıdır.)

19.Sosyal Güvenlik kuruluşlarınca karşılanan araç ve gereçlerin standartlara uygun olarak sağlanması gerekmektedir. (572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Madde 20–22–23)

20.Engelli çocuğun resmi veya özel eğitim merkezlerinde aldıkları gelişim ve eğitime ilişkin giderlerin bir kısmı çalışılan kurum, emekli sandığı ve sosyal sigortalar kurumu tarafından bütçe uygulama talimatları çerçevesinde karşılanmaktadır. Emekli Sandığına ve Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı kişilerin çocuklarının özel eğitimleri için 2009 yılı itibarı ile en fazla 422 TL eğitim yardımı yapılmaktadır.

21.Yükseköğretim kurumuna girmeye hak kazanan ve kayıt yaptırarak öğretime başlayan öğrenci ilk yılında bulunduğu ilin valiliği bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na başvurması durumunda,

başbakanlık bursundan yararlandırılır. Ayrıca yardımcı ders araç gereçlerinin temini konusunda engelli öğrenciye destek verilmektedir.

22.Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün öğrenci yurtlarından engelli öğrenciler istemde bulunmaları halinde yararlanabilmektedirler.

23.Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından uygulanan harç ve öğrenim kredisi tahsisinde %40 ve üzerinde engelli olduğunu belgeleyenlere öncelik tanımakta ve harç kredisinin geri ödenmesinde yönetim kurulu kararı ile % 50 indirim yapılmaktadır.

24.2002/58 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, engellilere yönelik birçok düzenlemenin uygulanmasını içermektedir.

25.4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 7. maddesine göre, 11 sayılı listedeki kayıt ve tescile tabi mallardan, münhasıran aracı sakatlığına uygun hareket ettirici özel tertibatı bulunanların malul ve sakatlar tarafından beş yılda bir defaya mahsus olarak bizzat kullanılmak üzere ve %90 ve üstü oranda raporu bulunan tüm engelliler yeni otomobil ve bir kısım ticari araçlarda ö.t.v.'den muafırlar.

26.197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 4. maddesine göre, bizzat maluller tarafından kullanılan ve % 90 ve üstü oranda raporu bulunan tüm engelliler motorlu taşıtlar vergisinden müstesnadır.

27.Serbest meslek erbabı ve ücretli çalışan engelli vatandaşlarımız ile kendisi engelli olmasa bile ailesinde engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı ile ücretliler vergi indiriminden yararlanırlar.

28.Kamu kurumlarının sakat memur çalıştırma yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin takip ve denetiminden Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığı sorumlu ve yetkilidir.

29.Kurumlarca engelli vatandaşlarımıza ayrılan boş devlet memuru kadroları için her yılın Nisan-Mayıs, Temmuz-Ağustos veya Ekim-Kasım dönemlerinde sınav açılmaktadır .

30.Sınav duyuruları Devlet Personel Başkanlığı tarafından resmi gazetede, baskı sayısı yüksek ulusal gazetelerde ve TRT'ye bağlı televizyon ve radyo kanalları aracılığıyla yapılmaktadır. Kurumlar sınav duyurularında işin özelliği gerektirmediği sürece özür grupları arasında bir ayırım yapamayacağı gibi özür oranında da üst sınırı getiremeyeceklerdir.

31.Sınavlarda özrün özelliğine göre kurumların refakatçi bulundurması gereklidir. Ayrıca özür grupları dikkate alınarak sınav sorusu hazırlamak ve değerlendirmek üzere özel sınav kurulu oluşturulur.

32.İşverenlerin belirli bir mesleği olan engellileri öncelikle meslekleri ile ilgili işlerde çalıştırmaları gerekmektedir.

33.Kurum ve kuruluşlar çalışma yerlerini engelli vatandaşlarımızın çalışmasını kolaylaştıracak şekilde düzenlemek gerekli tedbirleri almak ve engelli vatandaşlarımızın çalışmaları ile ilgili özel araç ve gereçleri temin etmek zorundadır.

34.Ülkemizde engelli vatandaşlarımız için Türkiye İş Kurumu, Halk Eğitim Merkezleri, Mesleki Eğitim Merkezleri, Özel Dershaneler, Belediyeler ve engellilerle ilgili dernek ve vakıflar tarafından meslek edindirme kursları açılmaktadır.

35.Engelli vatandaşlarımızın çalıştığı kamu kurum ve kuruluşu özelleştirme kapsamındaysa, kapatma ve tasfiye halleri dışında engelli vatandaşlarımız işten çıkartılamaz.

36.Özelleştirme sonucunda engelli vatandaşlarımızın çalıştığı kurum veya kuruluşun tasfiye edilmesi veya kapatması halinde işine son verirse bulunulan ildeki Türkiye İş Kurumuna başvurulmalıdır. Bu durumda iş kaybı tazminatı, kanunun diğer çalışanlara tanıdığı hakların iki katı oranında ödenmektedir.

37.Meslek edindirme kurslarından yararlanan engelli vatandaşlarımıza işe yerleştirmede öncelik tanınır.

38.Gerek kamu gerekse özel sektörde engelli işçi olarak iş bulmayı sağlayacak kurum Türkiye İş Kurumudur.

39.Engelli işçiler, diğer işçilere yapılan sosyal yardımlardan aynen yararlanırlar.

40.Toplu iş görüşmelerinde engelli işçiler aleyhine hükümler konulamaz.

41.Engelli vatandaşlarımız kendi işini kurduğunda kurulum aşamasında vergi dairesi ve İşkur irtibatı ile başvuru yapıp durumunu bildirmesi durumunda gelir vergisi indiriminden yararlanabilir.

42.50 ve daha fazla işçi çalıştıran kamu %4, özel sektör işletmeleri % 3 engelli çalıştırmak zorundadır.

43.Ceza paraları engelli vatandaşlarımızın istihdamı, mesleki eğitim ve mesleki iyileştirme için kullanılmaktadır.

44.Yasal kotasının üstünde engelli çalıştıran işverenleri sigorta primlerinin yarısı devlet tarafından karşılanmaktadır.

45.Türkiye’de 268 özel eğitim okulu ve 351 özel eğitim ve iyileştirme kurumu vardır.

46.Tüm illerde Rehberlik Ve Araştırma Merkezleri bulunmaktadır. Engelli çocuğu olan aileler buralara başvurarak çocukları hakkında danışmanlık hizmeti alabilirler.

47.Okullarda kaynaştırma eğitimine ağırlık verilmektedir.

48.Görme engellilere okul öncesi dönemde gündüzlü, ilköğretim düzeyinde yatılı ve gündüzlü olarak eğitim verilmektedir.

49.İlköğretim okulunu bitiren görme engelli öğrenciler öğrenimlerine normal okullarda kaynaştırma yoluyla devam etmektedirler.

50.Braille yazılmış ortaöğretim ders kitapları görme engelliler akşam sanat ve basım evi matbaasında basılıp ihtiyaç sahiplerine talep halinde ulaştırılmaktadır.

51.İşitme engellilere okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde gündüzlü ve yatılı olarak eğitim hizmeti verilmektedir.

52.İşitme engelli öğrenciler meslek liselerine sınavsız yerleşebilmektedirler.

53.Ortopedik engellilere yatılı ve gündüzlü olmak üzere okul öncesi, ilköğretim ve meslek lisesi düzeyinde eğitim olanağı sunulmaktadır.

54.Zihinsel engelliler eğitilebilir ve öğretiler olarak iki ayrı grup okulda eğitim almaktadırlar. Bunlar özür derecelerine göre yapılandırılmış okullarda ya da kaynaştırma okulları veya sınıflarında eğitim alabilmektedirler.

55.Uzun süre hastanede yatan çocuklar için bazı hastaneler bünyesinde “hastane de eğitim olanağı” bulunmaktadır.

56.Üniversite sınavı sırasında ortopedik ve görme özürlü bulunanlar için uygun düzenlenmiş sınav mekânları hazırlanır, görme engelliler ve az görenler için 30 dakikalık ek sınav süresi verilir, sınav sorularını okuyacak ve söylenecek yanıtları yazacak uygun eğitimde ve düzgün diksiyonlu “yardımcı refakatçi” eşliğinde sınava girme olanağı tanınır. (8. Sınıflar için Ortak Sınavlarda da engelli öğrencilere 15 dakika ek süre ve tek kişilik salonda görev yapabilirler.

57.Az gören üniversite öğrencileri fakülte/yüksekokul/bölüm amirliklerine yazılı olarak başvurarak sınav sorularını büyük puntolu harflerle yazılmış olarak sağlayabilirler.

58.Ülkemizde iyileştirme hizmeti, tıbbi iyileştirme merkezlerinde verilmektedir.

59.Ülkemizde hamilelik döneminde bebeğin fiziksel ve zihinsel engelli olup olmadığının saptanması amacıyla genetik danışma merkezlerinde genetik danışma hizmeti sunulmaktadır.

60.Ülkemizde Ankara ve İstanbul’da olmak üzere engellilere yönelik hizmet götüren iki dış kliniği bulunmaktadır.

61.Sosyal güvenlik kurumlarında Bağ-Kur hariç olmaz üzere (SSK, Emekli Sandığı) iyileştirme hükümleri sayesinde engelsiz sigortalılara nazaran daha erken emekli olma olanağı sağlanmıştır.

62.Trafik akışını engellemek koşuluyla park etmeye elverişli alanlara araç park edebilirler. (Engelli Kimlik Belgesini aracın ön yüzünü görecek şekilde asmanız önemle rica olunur.)

17.ENGELLİLERİN EĞİTİMİNDE KULLANILAN MATERYALLER

17.1.Akademik Becerilerin Geliştirmede

Kullanılan Materyaller

1.Kavram Setleri

- Hayvanlar
- Eşyalar
- Taşıtlar
- Renkler
- Şekiller
- Mevsimler
- Sayılar
- Zaman
- Giysiler
- Müzik Aletleri
- Trafik

2.Kitaplar

- Kavram Kitapları
- Ünite Kitapları-Dergileri
- Resimli Hikaye Kitapları

3.Kavram Haritaları

- Hayvanlar
- Eşyalar
- Taşıtlar
- Renkler
- Şekiller
- Mevsimler
- Sayılar
- Giysiler
- Müzik Aletleri
- Besin Maddeleri

4.Eşleştirme Kartları

- Uzun-Kısa
- Büyük-Küçük
- Kalın-İnce
- Az-Çok
- Altında-Üzerinde
- İçinde-Dışında

- Önünde-Arkasında
- Yakında-Uzakta
- Tane
- Sayılar
- Renkler
- Şekiller

5.Maketler

- Vücutumuz
- Hayvanlar

6.Sıralama Blokları

- Uzun-Kısa
- Büyük-Küçük
- Kalın-İnce

7.Ahşap Puzzlelar

- Meyveler
- Sebzeler
- Taşıtlar
- Hayvanlar
- Vücutumuz
- Nesneler

8.Tak-Çıkar

9.Şekil Kutusu

10.Abaküs

11.Legolar

12.Küpler

13.Tombala

14.Domino

15.Montesori Eğitim Seti

16.Bilgisayar ve Eğitim Cd leri

17.Çivi Tahtası (Plastik)

18.Yazı Tahtası

19.Fişler-Fiş

20.Dosyası

21.Flaş Kart Setleri

22.Mevsim Şeritleri

23.Zeka Oyunları

17.2.Psikomotor Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- 1.Bul-Tak
- 2.Çivi Tahtası (Plastik)
- 3.Legolar
- 4.Küpler
- 5.Boncuklar

- 6.Toplar
- 7.Parmak Merdiveni
- 8.Makaralar
- 9.Kuleler
- 10.Oyun Hamurları
- 11.Denge Tahtası
- 12.Tak-Çıkar
- 13.Bowling
- 14.Yer Minderleri
- 15.Tırmanma Merdiveni
- 16.Boyama Kitapları
- 17.Çizgi Kitapları
- 18.Boyalar
- 19.Kâğıtlar

17.3.Öz Bakım Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- 1.Beceri Küpü
- 2.Dikiş Seti
- 3.Fermuar
- 4.Giysiler
- 5.Mutfak Seti
- 6.Kuaför Seti

17.4.Dil ve İletişim Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- 1.Kitaplar
  - Öykü Kitapları
  - Şiir kitapları
  - Tekerleme kitapları
  - Şarkı kitapları
  - Kavram Kitapları
- 2.Bilgisayar ve Eğitim CD leri
- 3.Müzik Aletleri
  - Marakaslar
- 4.Kuklalar
  - Ksilofon
  - Davul
  - Tef
  - Zil
  - Ritim Çubukları
- 5.Kukla Köşesi
- 6.Kavram Araç Setleri
- 7.Flaş Kartlar
- 8.Oyuncaklar

17.5.Sosyal Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- 1.Kum Havuzu
- 2.Top Havuzu
- 3.Evcilik Köşesi
- 4.Legolar

18. DESTEK EĞİTİM ODASI

18.1. Destek Eğitim Odası 18 Soru 18 Cevap

1. Destek Eğitim Odası nedir? (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEY) Md.28)

Destek Eğitim Odası, eğitimleri sırasında desteklenmesi gereken öğrenciler için (Engelli ya da özel yetenekli öğrenciler) sunulan bir eğitim olanağıdır. Okul (**Okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise**) ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak verilen özel eğitim desteğine Destek Eğitim Odası Hizmeti denir.

2. Destek Eğitim Odası açmak zorunlu mudur? (Ö.E.Y. Md.28-2-a)

Evet, zorunludur. 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği gereğince, okul ve kurumlarda özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile özel yetenekli öğrenciler için, Destek Eğitim Odası açılması zorunludur.

3. Okullarda Destek Eğitim Odası Nasıl Açılır? (Ö.E.Y. Md.28-2-a)

Destek Eğitim Odaları, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'nun önerisi doğrultusunda İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri tarafından açılır. Bunun için, Okul Müdürlüğü'nün İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne "Okulumuzda özel eğitim desteğine ihtiyacı olan öğrenciler için Destek Eğitim Odası açmak istiyoruz. Gereğini arz ederim." diye yazılmış resmi bir yazıyla başvurması yeterlidir.

4. Okulda ya da kurumda birden fazla Destek Eğitim Odası açılabilir mi? (Ö.E.Y. Md.28-2-b)

Evet, açılabilir. Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okulda veya kurumda birden fazla Destek Eğitim Odası açılabilir.

5. Okulumuzda Destek Eğitim Odası olarak kullanılabilecek ayrı bir dersliğimiz/odamız yok. Yine de Destek Eğitim Odası açmak zorunda mıyız?

Evet. Destek Eğitim Odası açmak için sadece bu amaçla kullanılacak bir oda/derslik olmasına gerek yoktur. Destek Eğitim Odası olarak

kullanılabilecek ayrı bir oda/derslik olmasa da, Destek Eğitim Odası açmak zorunludur. Önemli olan, (1) eğitim-öğretime uygun fiziki koşullara sahip bir ortamın, (2) ihtiyaç sahibi olan ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanmış bir öğrenci ve (3) gönüllü bir öğretmenin olmasıdır.

6. Destek Eğitim Odası açmak için gerekli araç gereçleri temin etmek şart mıdır?

Destek Eğitim Odasında, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur. Öğrenci için hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Planının (BEP) uygulanması için hangi araç-gereçlerin kullanılmasına ihtiyaç duyuluyorsa, Destek Eğitim Odasında bu araç gereçler kullanılmalıdır. Ancak, Destek Eğitim Odasının açılması ve eğitimin başlaması, araç-gereç bulunması şartına bağlanmamalıdır. Kritik olan nokta, (1) özel eğitim desteğine ihtiyacı olan öğrencinin, (2) özel eğitim desteği verecek öğretmenin ve (3) öğrenci için hazırlanmış olan BEP'in olmasıdır.

7. Destek Eğitim Odasında kimler eğitim görebilir? (Ö.E.Y. Md.28-1)

Destek Eğitim Odasında, okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler eğitim görebilir. **İlgili öğrencilerin Rehberlik ve Araştırma Merkezlerince tanılanmış olması gerekir.**

8. Destek Eğitim Odalarından yalnızca engelli öğrenciler mi yararlanır? (Ö.E.Y. Md.28-1)

Hayır. Destek Eğitim Odasında yalnızca engelli öğrenciler yararlanmaz. Üstün yetenekli/üstün zekâlı (özel yetenekli) öğrenciler de Destek Eğitim Odasından yararlanırlar.

9. Destek Eğitim Odasında hangi öğrencilerin ders alacağı nasıl belirlenir? (Ö.E.Y. Md.28-2-ç)

Destek Eğitim Odasında eğitim alacak öğrencilerin, öncelikle Rehberlik ve Araştırma Merkezlerince tanılanmış olması gerekir. Sonra, ilgili öğrenciler BEP Geliştirme Biriminin önerileri doğrultusunda okulun Rehberlik ve

Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonunca belirlenir. Bu belirlemede, öğrencilerin öncelikli ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

10. Öğrencinin Destek Eğitim Odasında hangi derslerden destek alacağı nasıl belirlenir?(Ö.E.Y. Md.28-2-ç)

Öğrencinin Destek Eğitim Odasında hangi derslerden destek alacağı, BEP Geliştirme Biriminin önerileri doğrultusunda okulun Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonunca belirlenir. Derslerin belirlenmesinde, öğrencinin öncelikli ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

11. Bir öğrenci Destek Eğitim Odasında haftada kaç saat eğitim alabilir? (Ö.E.Y. Md.28-2-d)

Öğrencinin Destek Eğitim Odasında alacağı haftalık ders saati, öğrencinin haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde planlanır. Örneğin; haftalık 30 ders saati öğrenim gören bir öğrenci için söz konusu planlama en fazla 12 ders saati ($30 \times 40 / 100 = 12$) olacak şekilde uygulanır.

12. Destek Eğitim Odasında öğrenciler grup oluşturularak eğitim verilebilir mi? (Ö.E.Y. Md.28-2-e)

Destek Eğitim Odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılması esastır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir. Verilecek eğitim desteğinin niteliğinin etkilenmemesi için, grup oluşturulması gerekiyorsa, gruptaki öğrenci sayısının üçten fazla olmaması önerilmektedir.

13. Destek Eğitim Odası uygulamasında öğrenci hangi saatlerde ders alabilir? (Ö.E.Y. Md.28-2-h)

Öğrenciye Destek Eğitim Odasında derslerin verilmesinde şu yöntemler ayrı ayrı ya da karma olarak kullanılabilir:

a. Öğrenci, sınıf arkadaşlarıyla beraber yürütemediği derslerin bazı saatlerinde Destek Eğitim Odasına alınarak ilgili dersi BEP'i doğrultusunda alması sağlanabilir. Ancak, bir dersin tamamı (Örneğin Türkçe dersi haftada 5 saat ise, 5 saatin tamamı) sadece Destek Eğitim Odasında verilmemelidir. Öğrenci, ilgili dersi akranlarıyla da alabilmelidir. Haftada 5 saat olan Türkçe dersinin 3-4 saati Destek Eğitim Odasında, kalan 1- 2 saati ise kendi sınıfında alınmalıdır. Öğrencinin Türkçe dersinden daha fazla ders desteği alması isteniyorsa, bu dersler okulun ders saatleri içinde olmak kaydıyla, velisinin de onayını alarak, öğrencinin ders saatleri dışında verilebilir.

b. İkili eğitim yapılan okullarda, velinin de onayını alarak, sabahçı öğrencilere öğleden sonra, öğleci öğrencilere sabah, Destek Eğitim Odasında ders verilebilir.

c. Tam gün eğitim yapılan okullarda, okul ders saatlerinden sonra kurs, etüt, egzersiz gibi eğitim öğretim çalışmaları devam ettiğinden, velinin de onayını alarak, öğrenciye Destek Eğitim Odasında ders verilebilir.

14. Destek Eğitim Odasında hafta sonu eğitim yapılabilir mi? (Ö.E.Y. Md.28-2-h)

Hayır. Destek Eğitim Odasındaki dersler, okuldaki eğitim öğretimin devam ettiği ders saatleri içinde yapılması gerektiğinden, hafta sonları yapılamaz.

15. Destek Eğitim Odasında hangi öğretmenler görev alabilir? (Ö.E.Y. Md.28-2-g)

Destek Eğitim Odası açılan okullarda öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına göre görme, işitme, zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri öncelikli olmak üzere, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen, sınıf öğretmeni ve alan öğretmenleri görevlendirilir. Destek Eğitim Odasına öncelikle okulun öğretmenlerinden olmak üzere RAM'da görevli öğretmenler ya da diğer okul ve kurumlardaki öğretmenler görevlendirilir. Okul yöneticileri destek eğitim odasında görev alabilirler. Okul yöneticileri aylık karşılığı girmek durumunda oldukları ders görevlerini tamamladıktan sonra, haftada 6 saate kadar destek eğitim odalarında görev alabilirler.

Okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan alan öğretmenlerinden maaş karşılığı ders saatini dolduramayan öğretmenlerin yanı sıra, maaş karşılığı ders saatini dolduranlardan istekli olanlar, Destek Eğitim Odasında ihtiyaçlar doğrultusunda görevlendirilebilir.

Ek ders ücreti karşılığı çalışan öğretmenlere Destek Eğitim Odasında ders görevi **verilememektedir.**

16. Sınıf öğretmenleri Destek Eğitim Odasında kaç saate kadar görev alabilir ve ücretlendirme nasıl yapılır? (MEB Ek Ders Yönetmeliği, 657 Sayılı DMK 176.Md.)

Sınıf öğretmenleri maaş ve ek ders karşılığı görevlerini tamamladıktan sonra haftada 8 saate kadar destek eğitim odalarında görev alabilirler. Sınıf öğretmenlerine haftalık 30 saat olan ders görevlerinin yanında haftada 8 saat daha Destek Eğitim Odasında ders verilebilir.

Destek Eğitim Odalarında verilen derslerin ek ders ücreti, %25 artırımlı ödenir. **(MEB Personel Gn. Md.lüğü 29/01/2009 tarih ve 11227 sayılı görüşü yazısı)**

17. Branş öğretmenleri Destek Eğitim Odasında kaç saate kadar görev alabilir ve ücretlendirme nasıl yapılır?

Maaş karşılığı ders saatini dolduramayan branş öğretmenine, dolduramadığı saat kadar Destek Eğitim Odasında görev verilir. Maaş karşılığı verilen Destek Eğitim Odası görevinde ek ders ücreti ve %25 artırımlı ödenmez. Ayrıca branş öğretmenlerine, 15 saat maaş karşılığı olan ders yükünün üzerine, 6 saat zorunlu ek ders kapsamında Destek Eğitim Odasında görev verilebilir. Branş öğretmenin istemesi durumunda, 15 saat maaş karşılığı ve 6 saat zorunlu ek dersin üzerine, 9 saat daha Destek Eğitim Odasında ek ders görevi verilebilir. Bir branş öğretmenin, branşındaki dersleri ile Destek Eğitim Odasındaki dersleri toplamı haftalık 30 saati geçemez. Öğretmenin, maaş karşılığı girdiği derslerin dışındaki Destek Eğitim Odasında girdiği her bir saat ek dersin ek ders ücreti, %25 artırımlı ödenir.

18. Destek Eğitim Odası En Az Kaç Metrekare Olmalıdır? (Ö.E.Y. Md.28)

Destek eğitim odası için masa ve sandalyenin olduğu en az 4-5 metrekarelik bir oda olması yeterlidir. Odanın bulunmadığı okullarda gerektiğinde yönetici odaları, rehberlik servisi, kütüphane, öğretmenler odası, Okul Aile Birliği odası gibi mekânlar, uygun bir planlama doğrultusunda Destek Eğitim Odası olarak kullanılabilir.

19.KAYNAKÇA

1-MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

2-BEP Özel Eğitim ve BEP Özel Öğretim Kitabı Hizmetleri Tanıtımı El Kitabı

3- Yrd. Doç. Dr. Sezgin VURAN, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi

4-Hatice ERGİN, Çocuklarda Davranış Değiştirme Seminer Notları 1998

5- Prof. Dr Bülbin SUCUOĞLU, Doç. Dr İlknur ÇİFTÇİ Zihinsel Engelli Çocuklar için Sosyal Beceri Öğretimi Kök Yayıncılık 2005

6- Prof. Dr Bülbin SUCUOĞLU, Doç. Dr. İlknur ÇİFTÇİ, Bilişsel süreç yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi Kök Yayıncılık 2005

7-Yrd. Doç. Dr Hasan AVCIOĞLU, Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi Kök Yayıncılık 2005

8- MEB Okullarımızda 3 N 1 K Kılavuz Kitabı, Ankara 2010

9-Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğü, “Özel Eğitim, Güzel Gelecek” Kitabı, Bursa 2012

10-Dr. Beril TAŞKIN, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı

11-<http://www.engellininsayfasi.com>

12- <http://orgm.meb.gov.tr/>

13- MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği

14- MEB Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi

15- MEB ORGM Evde Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitapçığı Ankara 2015

16- MEB ORGM Destek Eğitim Odası Kılavuz Kitapçığı Ankara 2015

TANILAMA YÖNLENDİRME
zihinsel yetersizlik
üstün yetenekli
Down Sendromu
özgül öğrenme güçlüğü
otizm görme - işitme engelli
Kaynaştırma
Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı...

akademik başarı
ergenlik
Aile DANIŞMANLIĞI
Sınav Kaygısı
Verimli Çalışma
duygusal gelişim
mesleki rehberlik ve
kariyer danışmanlığı

ÇANKIRI RAM
0376
 213 16 01

ÖZEL EĞİTİM ÇARE SİZİNİZ